

ปัจจัยความสำเร็จของโครงการธนาคารเวลาในประเทศไทย : กรณีศึกษา กรุงเทพมหานครและ
ปริมณฑล

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ ไม่สังกัดภาควิชา/เทียบเท่า
คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2562
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

SUCCESS FACTORS OF TIME BANKS IN THAILAND : A CASE STUDY OF THE BANGKOK
METROPOLITAN REGION

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Economics in Economics

Common Course

FACULTY OF ECONOMICS

Chulalongkorn University

Academic Year 2019

Copyright of Chulalongkorn University

วรายศ ศิริจินตนา : ปัจจัยความสำเร็จของโครงการธนาคารเวลาในประเทศไทย : กรณีศึกษา กรุงเทพมหานครและปริมณฑล. (SUCCESS FACTORS OF TIME BANKS IN THAILAND : A CASE STUDY OF THE BANGKOK METROPOLITAN REGION) อ.ที่ปรึกษาหลัก : ผศ. ดร.ชนิษฐา แต่มบุญเลิศชัย

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยด้านแรงจูงใจและปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาในบริบทของประเทศไทย และศึกษาองค์ประกอบและความท้าทายที่มีผลต่อความสำเร็จของการจัดตั้งโครงการ เนื่องจากความสำเร็จและประโยชน์ของโครงการธนาคารเวลาขึ้นอยู่กับ การมีส่วนร่วมในโครงการของสมาชิก องค์ประกอบและความท้าทายของโครงการที่จะแตกต่างกันไปตามบริบทของการปรับใช้โครงการ โดยศึกษาการมีส่วนร่วมจากสมาชิกของโครงการธนาคารเวลาในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล 3 พื้นที่ ได้แก่ (1) เทศบาลตำบลบางสีทอง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี (2) สวนโมกข์กรุงเทพ เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร และ (3) โรงเรียนผู้สูงอายุยานนาวา เขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร ด้วยวิธีการวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงพหุคูณและการวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติกแบบทวิ และศึกษาองค์ประกอบและความท้าทายของโครงการด้วยวิธีการวิเคราะห์สวอตและวิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย

ปัจจัยด้านแรงจูงใจประเภทการพัฒนาส่วนบุคคล ประเภทผลประโยชน์ทางอารมณ์ ประเภทความจำเป็นและการใช้ประโยชน์ และประเภทความสัมพันธ์ทางสังคม อีกทั้ง ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมและลักษณะการดำเนินงาน ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ อายุคาดเฉลี่ย ทุนทางสังคม ความพึงพอใจด้านเวลา ระยะเวลาการเป็นสมาชิกและจำนวนงานบริการที่ต้องการ ล้วนมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในโครงการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

องค์ประกอบที่สำคัญของโครงการธนาคารเวลาของประเทศไทย ได้แก่ ความชัดเจนของแนวคิดและรูปแบบของโครงการ การประชาสัมพันธ์ ทำเลที่ตั้ง คุณลักษณะของเจ้าหน้าที่และสมาชิกที่เหมาะสม วิธีการจูงใจและงบประมาณ ส่วนความท้าทายที่สำคัญ ได้แก่ การเผยแพร่ข้อมูลของโครงการอย่างมีประสิทธิภาพ การประเมินศักยภาพของพื้นที่ก่อนการขยายเครือข่ายโครงการ การกำหนดกรอบการดำเนินงานของโครงการธนาคารเวลา การสร้างวิสัยทัศน์และการจัดสรรงบประมาณ

สาขาวิชา เศรษฐศาสตร์
ปีการศึกษา 2562

ลายมือชื่อนิสิต
ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก

6085169129 : MAJOR ECONOMICS

KEYWORD: Time Bank, Motivations, Socio-economic factors, The components and challenges

Worrayos Sirijintana : SUCCESS FACTORS OF TIME BANKS IN THAILAND : A CASE STUDY OF THE BANGKOK METROPOLITAN REGION. Advisor: Asst. Prof. KANITTHA TAMBUNLERTCHAI, Ph.D.

The purpose of this study is to examine the motivations and the socio-economic factors that influence the participation in time banks among people in the Bangkok Metropolitan Region. The study also aims to understand the components and the challenges of time banks that affect the success of the project because the success of time banks depends on participation in the project as well as the components and challenges. Multiple linear regression analysis and binary logistic regression analysis are used to identify the factors that influence participation in time banks from members of time banks in 3 areas of the Bangkok Metropolitan Region, which are (1) Bangsithong, Nonthaburi (2) Suanmok Krungthep, Bangkok and (3) Yannawa Elderly School, Bangkok. In addition, SWOT analysis and the inductive approach are used to study the components and challenges of time banks.

Understand motivation, Enhancement motivation, Social motivation, Need and Want motivation as well as Socio-economic factors, and Timebank activities of members such as Age, Education, Occupation, Life expectancy, Social capital, and Time preference influence the participation in time bank.

The important components of time banks in Thailand are the clear concept and model of time banks, public relation, location, characteristics of staff and members, motivation methods, and budget. Furthermore, the challenges are the effective dissemination of information, estimating the area's potential before time bank's network expansion, defining the framework of time bank, creating motivation methods, and budget allocation.

Field of Study: Economics

Student's Signature

Academic Year: 2019

Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความกรุณาและความช่วยเหลือจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชนิษฐา แต้มนบุญเลิศชัย อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่ได้สละเวลาอันมีค่ามาให้คำปรึกษาที่เป็นประโยชน์และติดตามความคืบหน้าของการศึกษามาโดยตลอด และขอขอบพระคุณอาจารย์คณะกรรมการสอบทุกท่านที่ให้คำปรึกษาและคำแนะนำที่มีประโยชน์อย่างมากแก่การเขียนวิทยานิพนธ์

ขอขอบคุณสมาชิกและเจ้าหน้าที่ของโครงการธนาคารเวลาเทศบาลตำบลบางสีทอง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี สวณโมกซ์กรุงเทพ เขตจตุจักร จังหวัดกรุงเทพมหานคร และโรงเรียนผู้สูงอายุ ยานนาวา เขตยานนาวา จังหวัดกรุงเทพมหานคร ที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ทำให้สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำไปวิเคราะห์ผลได้สำเร็จ และขอขอบคุณคณะเจ้าหน้าที่ของกรมกิจการผู้สูงอายุที่ช่วยประสานงานและให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา

ขอขอบคุณ เจ้าหน้าที่หลักสูตรเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต เจ้าหน้าที่คณะเศรษฐศาสตร์ โดยเฉพาะคุณกษิรา วรวัฒน์ประิณญา คุณนฤมล เตียวไพบุลย์และคุณพิสิณัฐ สุขเกษม ที่ให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกในด้านต่างๆ ตลอดระยะเวลาที่ศึกษาเป็นอย่างดี นอกจากนี้ขอขอบคุณรุ่นพี่และเพื่อนๆ ในหลักสูตรเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิตทุกท่านที่ให้คำแนะนำ กำลังใจ และความหวังดีตลอดการศึกษาในครั้งนี้

สุดท้ายนี้ ขอขอบพระคุณบิดา มารดาและครอบครัวของข้าพเจ้าที่คอยอบรมสั่งสอน ให้การสนับสนุนและกำลังใจตลอดมา คุณค่าและประโยชน์ที่พึงมีของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ข้าพเจ้าขอมอบให้แก่ทุกท่านดังที่ได้กล่าวมา และหากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีข้อบกพร่องประการใด ข้าพเจ้าขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

วรายศ ศิริจินตนา

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญรูปภาพ.....	ฎ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญ.....	1
1.2 วัตถุประสงค์	7
1.3 คำถามวิจัย	7
1.4 ประโยชน์ที่ได้รับ.....	7
1.5 ขอบเขตการวิจัย	8
บทที่ 2 ภูมิหลัง ทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษาและวรรณกรรมปริทัศน์.....	9
2.1 ภูมิหลัง.....	9
2.1.1 นิยามของผู้สูงอายุและสังคมผู้สูงอายุ.....	9
2.1.2 สถานการณ์ผู้สูงอายุและปัญหาของสังคมผู้สูงอายุในประเทศไทย	9
2.1.3 หลักการเบื้องต้นของธนาคารเวลา	13
2.1.4 แนวคิดและวัตถุประสงค์ของธนาคารเวลาในรูปแบบของกรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวง การพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.....	15
2.1.5 ข้อมูลเบื้องต้นของธนาคารเวลาในขอบเขตการศึกษา	18
2.2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	19

2.2.1 ทฤษฎีการจัดสรรทรัพยากรข้ามช่วงเวลา (intertemporal choices)	19
2.2.2 ทฤษฎีการกระตุ้นบรรทัดฐาน (norm-activation theory)	21
2.2.3 แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม	22
2.2.4 แรงจูงใจในการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลา	23
2.2.5 แรงจูงใจในการเป็นอาสาสมัคร (volunteer functions inventory)	24
2.3 วรรณกรรมปริทัศน์	25
2.3.1 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลา	25
2.3.2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโครงการธนาคารเวลา	29
2.3.3 องค์ประกอบและความท้าทายของโครงการธนาคารเวลา	30
2.4 กรอบแนวคิดการวิจัย	30
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	32
3.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ	32
3.1.1 การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ	32
3.1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ	33
3.1.3 การทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	34
3.1.4 วิธีวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ	35
3.1.5 การทดสอบความถูกต้องของแบบจำลอง (robustness check)	42
3.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ	43
3.2.1 การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ	43
3.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ	45
3.2.3 วิธีวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ	45
3.3 การพิจารณาจริยธรรมการวิจัย	47
3.3.1 วิธีการพิทักษ์สิทธิ์กลุ่มประชากรหรือผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย	47
บทที่ 4 ผลการศึกษา	48

4.1 การสรุปข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างด้วยสถิติเชิงพรรณนา	48
4.1.1 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมของกลุ่มตัวอย่าง	48
4.1.2 ปัจจัยด้านแรงจูงใจของกลุ่มตัวอย่าง	51
4.1.3 ลักษณะการเข้าร่วมโครงการของกลุ่มตัวอย่าง	52
4.2 ผลการประเมินการปัจจัยและแรงจูงใจที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาใน บริบทของประเทศไทย	53
4.3 ผลการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ	62
4.3.1 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง	62
4.3.2 ผลการวิเคราะห์โครงการธนาคารเวลาของประเทศไทยด้วยการวิเคราะห์สวอต (SWOT Analysis)	67
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	71
5.1 ข้อสรุปผลการศึกษา	71
5.1.1 ปัจจัยและแรงจูงใจที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาในบริบทของประเท ศไทย	71
5.2 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย	76
5.3 ข้อจำกัดของการศึกษา	77
5.4 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษารั้งต่อไป	77
ภาคผนวก 1 ตารางแสดงผลการวิเคราะห์	79
ภาคผนวก 2 แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เชิงลึก	84
บรรณานุกรม	96
ประวัติผู้เขียน	99

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2.1 ประเภทกิจกรรมหรือบริการและตัวอย่างของกิจกรรม.....	17
ตารางที่ 2.2 วรรณกรรมปริทัศน์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลา	28
ตารางที่ 3.1 คะแนนของปัจจัยด้านแรงจูงใจที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลา.....	34
ตารางที่ 3.2 ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา	38
ตารางที่ 3.3 ข้อมูลรายละเอียดของตัวแปรตาม.....	39
ตารางที่ 3.4 ข้อมูลรายละเอียดของตัวแปรต้นและสมมติฐานเบื้องต้น	39
ตารางที่ 4.1 ผลการสรุปปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมของกลุ่มตัวอย่าง	49
ตารางที่ 4.2 ผลการสรุปปัจจัยด้านแรงจูงใจของกลุ่มตัวอย่าง	52
ตารางที่ 4.3 ผลการสรุปลักษณะการเข้าร่วมโครงการของกลุ่มตัวอย่าง.....	53
ตารางที่ 4.4 ผลการสรุปการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาของกลุ่มตัวอย่าง	53
ตารางที่ 4.5 ผลการประมาณการของแบบจำลองทางเศรษฐมิติกลุ่มที่ 1	55
ตารางที่ 4.6 ผลการประมาณการของแบบจำลองทางเศรษฐมิติกลุ่มที่ 2	58
ตารางที่ ก ผลการทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถามตอนที่ 1.....	80
ตารางที่ ข แสดงสหสัมพันธ์ของตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา.....	80
ตารางที่ ค แสดงค่า Variance Inflation Factor (VIF) ของตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา	82
ตารางที่ ง ผลการทดสอบ Hausman test.....	83

สารบัญรูปภาพ

หน้า

รูปที่ 1.1 สัดส่วนประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปของโลกและทวีปต่างๆ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2523 ถึง พ.ศ.2593.....	1
รูปที่ 1.2 จำนวนร้อยละประชากรที่มีอายุมากกว่า 65 ปีของแต่ละประเทศในปี พ.ศ.2544 และ พ.ศ. 2559.....	2
รูปที่ 1.3 ประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปของประเทศไทยตั้งแต่ปี พ.ศ.2503 ถึง พ.ศ.2561.....	3
รูปที่ 1.4 อัตราเจริญพันธุ์รวมยอดของประเทศไทยในปี พ.ศ.2519, พ.ศ.2524, พ.ศ.2529, พ.ศ. 2534, พ.ศ.2539, พ.ศ.2549 และ พ.ศ.2561.....	3
รูปที่ 1.5 กำลังแรงงานรวมของประเทศไทยตั้งแต่ไตรมาสที่ 1 ปี พ.ศ.2544 ถึงไตรมาสที่ 1 พ.ศ. 2563.....	4
รูปที่ 1.6 สัดส่วนงบประมาณรายจ่ายด้านสวัสดิการสังคมเพื่อดูแลผู้สูงอายุต่อรายได้สุทธิของรัฐตั้งแต่ ปี พ.ศ.2553 ถึง พ.ศ.2562.....	5
รูปที่ 2.1 แนวโน้มและการคาดการณ์จำนวนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป และ 80 ปีขึ้นไปของประเทศไทย ในปี พ.ศ.2513 ถึง พ.ศ.2581 คิดเป็นร้อยละของจำนวนประชากรทั้งหมด (ล้านคน).....	10
รูปที่ 2.2 พีระมิดประชากรของประเทศไทยในปี พ.ศ.2561.....	10
รูปที่ 2.3 แบบจำลองธนาคารเวลาของกรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคง ของมนุษย์.....	15
รูปที่ 2.4 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	31
รูปที่ 4.1 จำนวนของกลุ่มตัวอย่างแบ่งตามช่วงอายุ 10 ปี.....	50
รูปที่ 4.2 จำนวนของกลุ่มตัวอย่างแบ่งตามเส้นความยากจนปี พ.ศ.2561.....	50
รูปที่ 4.3 จำนวนของกลุ่มตัวอย่างแบ่งตามเพศและอายุคาดเฉลี่ยปี พ.ศ.2562.....	51

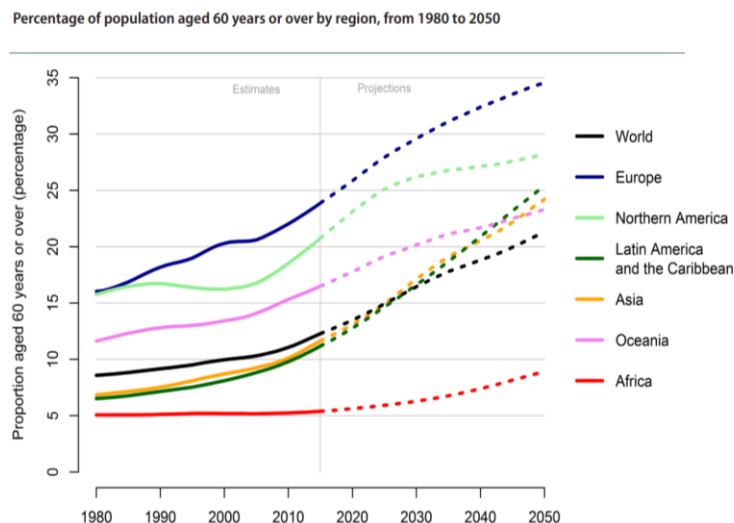
บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญ

ปัจจุบัน โครงสร้างประชากรโลกเป็นสังคมผู้สูงอายุ โดยปี พ.ศ.2529 ประชากรโลกมีจำนวน 5,000 ล้านคน เป็นประชากรผู้สูงอายุประมาณ 435 ล้านคน หรือร้อยละ 8.8 ของประชากรโลก และปี พ.ศ. 2560 ประชากรโลกเพิ่มขึ้นจนกระทั่งมีจำนวนประมาณ 7,550 ล้านคน โดยจำนวนประชากรผู้สูงอายุมีประมาณ 962 ล้านคน หรือร้อยละ 12.7 ของประชากรโลก (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2560) เนื่องจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการแพทย์ การถดถอยของอัตราการเกิด และอัตราการเสียชีวิต และการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิต ส่งผลให้ประชากรผู้สูงอายุมีแนวโน้มสูงขึ้นทุกปี องค์การสหประชาชาติ (United Nations) คาดการณ์ว่า ปี พ.ศ.2573 โลกจะมีจำนวนประชากรผู้สูงอายุประมาณ 1,400 ล้านคน และประมาณ 2,100 ล้านคน ในปี พ.ศ.2593 ซึ่งการเพิ่มขึ้นของประชากรผู้สูงอายุไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ทั้งนี้ แนวโน้มการเพิ่มขึ้นของสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุในโลกมาจากแนวโน้มการเพิ่มขึ้นของสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุในทุกทวีป (รูปที่ 1.1)

รูปที่ 1.1 สัดส่วนประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปของโลกและทวีปต่างๆ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2523 ถึง พ.ศ.2593

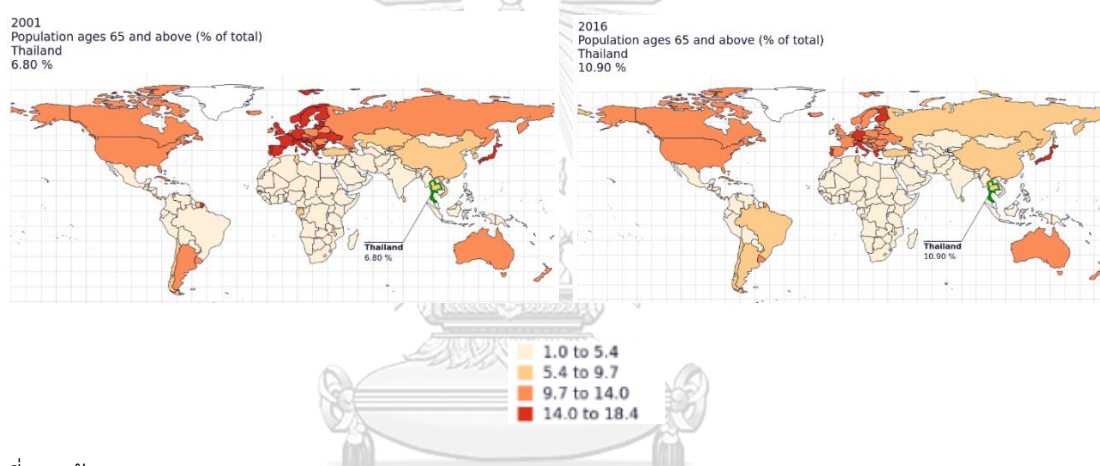

ที่มา : World Population Ageing, United Nations (2017)

โครงสร้างประชากรของทุกประเทศเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา โดยปี พ.ศ.2560 โครงสร้างประชากรของประเทศส่วนมากเป็นสังคมผู้สูงอายุระดับสุดยอด¹ (รูปที่ 1.2) เช่น ประเทศญี่ปุ่นมีจำนวนประชากรอายุมากกว่า 60 ปี คิดเป็นร้อยละ 33.4 ของประชากรทั้งหมด ประเทศอิตาลีและประเทศเยอรมันมีจำนวนประชากรผู้สูงอายุคิดเป็นร้อยละ 29.4 และ 28 ของประชากรทั้งหมดตามลำดับ เป็นต้น ส่งผลต่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม ทั้งด้านกำลังแรงงานในภาคการผลิตหรือการดำเนินนโยบายของภาครัฐ ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุจึงเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ท้าทาย จำเป็นต้องมีการวางแผนและการดำเนินนโยบายพัฒนาประเทศที่เหมาะสมทั้งในปัจจุบันและในอนาคต

รูปที่ 1.2 จำนวนร้อยละประชากรที่มีอายุมากกว่า 65 ปีของแต่ละประเทศในปี พ.ศ.

2544 และ พ.ศ.2559

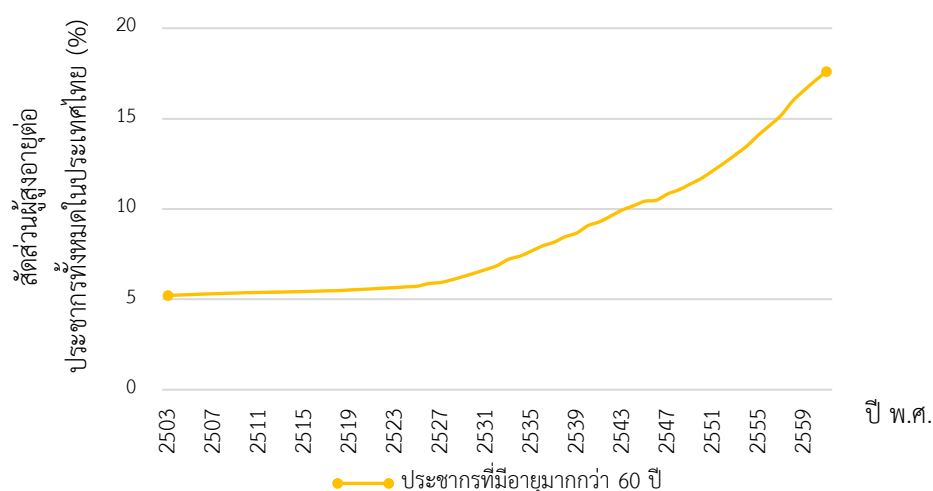
ที่มา : ข้อมูลรูปภาพจาก Population pyramid

ประเทศไทยในปี พ.ศ.2561 โครงสร้างประชากรก็เป็นสังคมผู้สูงอายุเช่นกัน โดยประเทศไทยมีประชากรที่อายุ 60 ปีขึ้นไปเป็นจำนวนร้อยละ 17.6 ของประชากรทั้งหมดภายในประเทศและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี (รูปที่ 1.3) แนวโน้มดังกล่าวเกิดจากอัตราเจริญพันธุ์รวมยอด² ลดลงจนกระทั่งเท่ากับ 1.5 ในปี พ.ศ.2561 หมายความว่า สตรีวัยเจริญพันธุ์ 1 คน ให้กำเนิดบุตรโดยเฉลี่ย 1.5 คน (รูปที่ 1.4) เนื่องจากการคุมกำเนิดและสภาพความเป็นอยู่ทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปส่งผลให้อัตราการเกิดลดลง นอกจากนี้ การแพทย์ที่มีความก้าวหน้าและความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพทำให้ให้อัตราการเสียชีวิตลดลง ซึ่งทั้งหมดนี้มีส่วนทำให้ประชากรสูงอายุมิแนวโน้มเพิ่มขึ้น

¹ สังคมผู้สูงอายุระดับสุดยอด (super-aged society) หมายถึง สังคมหรือประเทศที่มีประชากรอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 28 หรือมีประชากรอายุตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งประเทศ

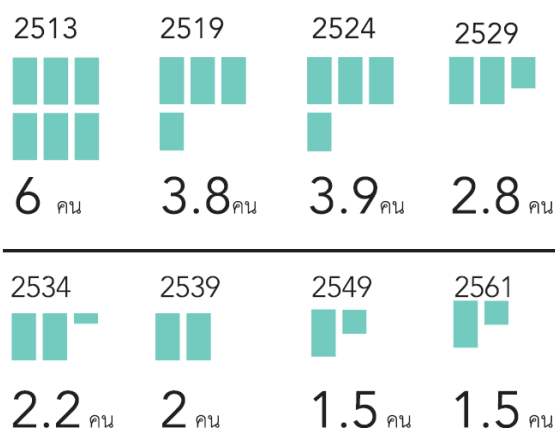
² อัตราเจริญพันธุ์รวมยอด (total fertility rate) คือ จำนวนบุตรเฉลี่ยต่อสตรีวัยเจริญพันธุ์ประชากรหญิง 1 คน

รูปที่ 1.3 ประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปของประเทศไทยตั้งแต่ปี พ.ศ.2503 ถึง พ.ศ.2561

ที่มา : ข้อมูลสถิติจาก The World Bank

รูปที่ 1.4 อัตราเจริญพันธุ์รวมยอดของประเทศไทยในปี พ.ศ.2519, พ.ศ.2524, พ.ศ.2529, พ.ศ.2534, พ.ศ.2539, พ.ศ.2549 และ พ.ศ.2561

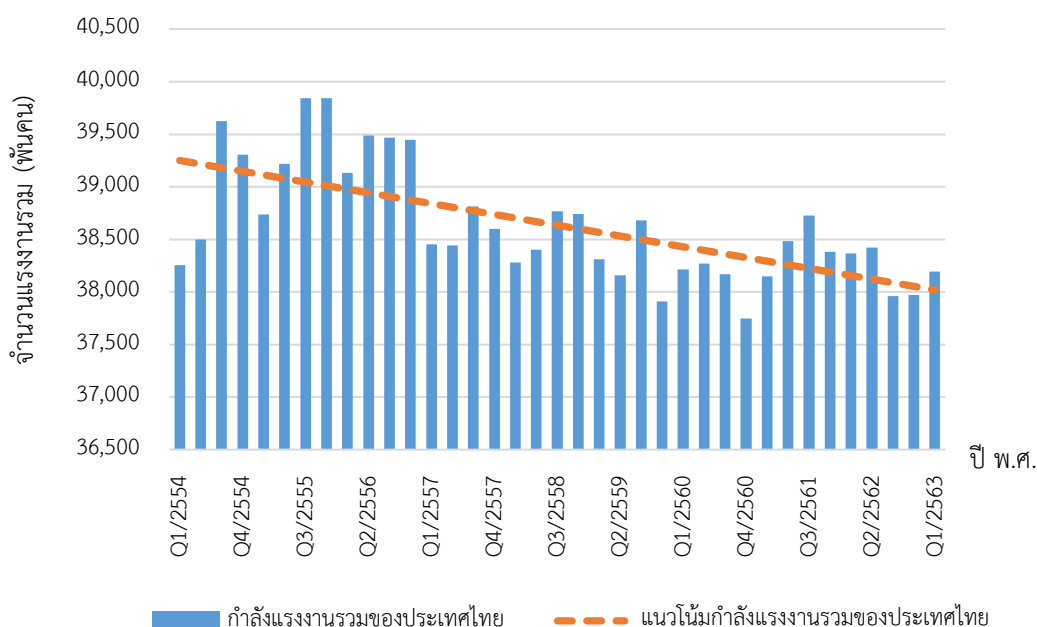
ที่มา : รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย, มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (2561)

สังคมผู้สูงอายุส่งผลกระทบต่อประเทศทั้งในด้านสังคมและด้านเศรษฐกิจ โดยผลกระทบดังกล่าวจะเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ จากประสบการณ์ในต่างประเทศ พบว่าผลกระทบด้านสังคมจากสังคมผู้สูงอายุต่อประเทศ ได้แก่ เกิดปัญหาผู้สูงอายุถูกทอดทิ้งหรือถูกปล่อยให้อยู่ตามลำพัง เนื่องจากอัตราการให้กำเนิดบุตรน้อยและบุตรจำเป็นต้องออกไปทำงานเพื่อหาเลี้ยงผู้สูงอายุที่มีจำนวนมาก ซึ่งการอาศัยอยู่ตามลำพังมีส่วนทำให้เกิดปัญหาทางร่างกายและจิตใจแก่ผู้สูงอายุ และส่งผลให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตต่ำลง (Erkol & Canturk, 2014) อีกทั้ง ผู้สูงอายุส่วนมากมีปัญหาสุขภาพร่างกายเสื่อมโทรมตามอายุที่เพิ่มขึ้น ซึ่งส่งผลให้ผู้สูงอายุไม่สามารถช่วยเหลือ

ตัวเองได้จึงจำเป็นต้องมีผู้ดูแลและประกอบกับมีค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลที่สูงขึ้น ในส่วนของผลกระทบด้านเศรษฐกิจจากสังคมผู้สูงอายุ ได้แก่ การลดลงของกำลังแรงงานในภาคการผลิต ส่งผลให้ค่าแรงเพิ่มขึ้น และเกิดการชะลอตัวในภาคการผลิต และเกิดปัญหาการออมและการลงทุนลดลง ซึ่งทำให้อัตราการเจริญเติบโตของระบบเศรษฐกิจลดลงด้วย อีกทั้ง เกิดปัญหางบประมาณในภาครัฐเนื่องจากผู้สูงอายุเป็นวัยที่ไม่มีรายได้จากการทำงาน ส่งผลให้รายได้จากการเก็บภาษีลดลงและภาษีที่ได้รับจำเป็นต้องนำไปใช้จ่ายเพื่อสวัสดิการของผู้สูงอายุในสัดส่วนที่สูงขึ้น

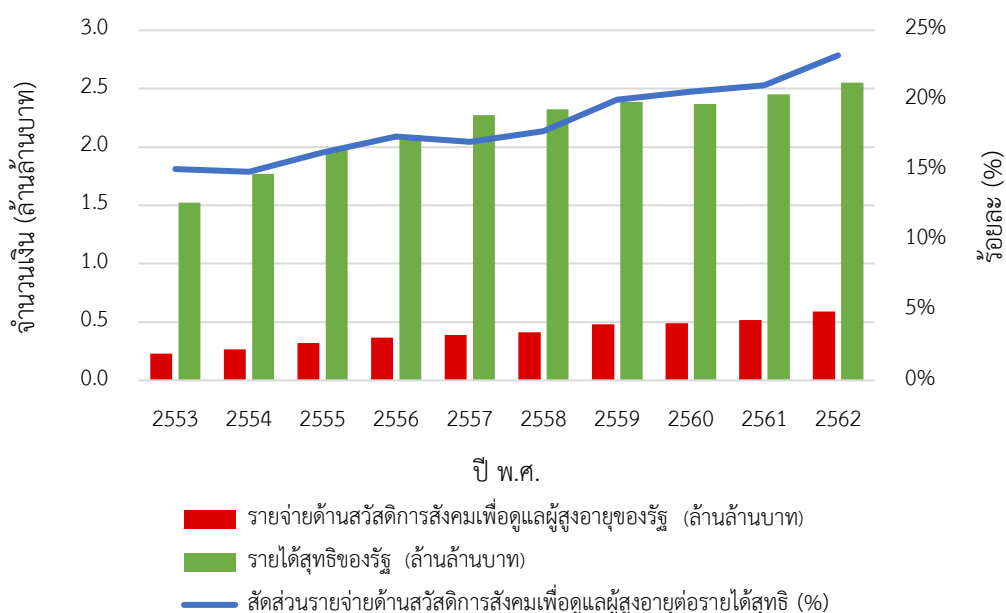
สำหรับประเทศไทยก็ได้รับผลกระทบจากสังคมผู้สูงอายุเช่นเดียวกัน เช่น ปัญหาผู้สูงอายุถูกทอดทิ้งหรือผู้สูงอายุต้องอาศัยตามลำพัง ปัญหาผู้สูงอายุมีเงินไม่เพียงพอสำหรับดำเนินชีวิต เป็นต้น นอกจากนี้ ประเทศไทยจัดอยู่ในกลุ่มประเทศที่กำลังพัฒนา ซึ่งกำลังแรงงานในภาคการผลิตถือเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจ ดังนั้น การที่อัตราการเจริญพันธุ์รวมยอดหรืออัตราการเกิดต่ำลงส่งผลให้กำลังแรงงานมีแนวโน้มลดลง (จากรูปที่ 1.5) และการที่จำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นทุกปีส่งผลให้งบประมาณรายจ่ายด้านสวัสดิการสังคมเพื่อดูแลผู้สูงอายุต่อรายได้สุทธิของภาครัฐมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น (รูปที่ 1.6) ซึ่งผลกระทบดังกล่าวจะส่งผลต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทยในระยะยาว

รูปที่ 1.5 กำลังแรงงานรวมของประเทศไทยตั้งแต่ไตรมาสที่ 1 ปี พ.ศ.2544 ถึงไตรมาสที่ 1 พ.ศ.2563

ที่มา : รวบรวมโดยผู้วิจัย

รูปที่ 1.6 สัดส่วนงบประมาณรายจ่ายด้านสวัสดิการสังคมเพื่อดูแลผู้สูงอายุต่อรายได้สุทธิของรัฐตั้งแต่ปี พ.ศ.2553 ถึง พ.ศ.2562

ที่มา : รวบรวมโดยผู้วิจัย

จากผลกระทบต่างๆ จากสังคมผู้สูงอายุข้างต้น แต่ละประเทศเตรียมแนวทางการจัดการกับปัญหาของสังคมผู้สูงอายุหลายแนวทาง³ ซึ่งธนาคารเวลา (time bank) เป็นหนึ่งในแนวทางการลดปัญหาของสังคมผู้สูงอายุที่พบมากในกลุ่มประเทศพัฒนาแล้ว เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษ ประเทศญี่ปุ่น เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ธนาคารเวลายังไม่เป็นที่แพร่หลายในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา เนื่องจากประเทศกำลังพัฒนาส่วนมากยังไม่ได้รับผลกระทบจากปัญหาสังคมผู้สูงอายุมากนัก และในปี พ.ศ. 2561 กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้ให้ความสนใจกับแนวทางดังกล่าวเพราะคาดหวังว่าโครงการนี้จะเป็นผลดีต่อการเตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรไทย โดยกรมกิจการผู้สูงอายุเริ่มศึกษารูปแบบการดำเนินงานและประโยชน์ของโครงการธนาคารเวลาในต่างประเทศ เพื่อนำโครงการธนาคารเวลามาปรับใช้กับประเทศไทย และได้ทำข้อตกลงร่วมกับ 42 พื้นที่นำร่อง เพื่อเป็นการเริ่มใช้โครงการธนาคารเวลาเมื่อวันที่ 14 สิงหาคม พ.ศ.2561

³ ตัวอย่างแนวทางในการลดปัญหาของสังคมผู้สูงอายุ ได้แก่ การขยายอายุเกษียณ การสนับสนุนให้บริษัทจ้างงานผู้สูงอายุ การเพิ่มทักษะและการจัดหางานให้เหมาะสมกับแรงงาน การวางระบบโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสมต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ เป็นต้น

โครงการธนาคารเวลาในประเทศไทยถูกจัดตั้งขึ้นด้วยวัตถุประสงค์หลายข้อ เช่น เพื่อสร้างสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคมเดียวกันด้วยการแลกเปลี่ยนงานบริการ เพื่อสร้างเครือข่ายทางสังคมให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เป็นต้น โดยใช้หลักการแลกเปลี่ยนทักษะ ความสามารถหรืองานบริการระหว่างบุคคลที่มีเวลาเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน ทั้งนี้ จากการศึกษาเกี่ยวกับโครงการธนาคารเวลาในต่างประเทศ พบว่า โครงการมีศักยภาพในการบรรเทาปัญหาจากสังคมผู้สูงอายุในระยะยาว และให้ประโยชน์แก่ผู้เข้าร่วมหลายด้าน โดยหนึ่งในประโยชน์ของโครงการคือ ประโยชน์ด้านสังคม (social benefits) เพราะผู้เข้าร่วมโครงการธนาคารเวลาโดยพื้นฐานเป็นผู้ที่ขอให้ความช่วยเหลือแก่ผู้อื่นและมีความต้องการที่จะเห็นสังคมในชุมชนดีขึ้น ดังนั้น โครงการจึงเหมาะกับผู้ที่ไม่มีครอบครัวหรืออยู่ห่างไกลจากครอบครัวและเข้าร่วมโครงการยังเป็นการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นหรือเป็นการช่วยลดความรู้สึกเหงาและโดดเดี่ยว เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จและความยั่งยืนของโครงการธนาคารเวลา ประโยชน์ของโครงการต่อการบรรเทาปัญหาสังคมผู้สูงอายุของประเทศและประโยชน์ที่สมาชิกของโครงการจะได้รับขึ้นอยู่กับการมีส่วนร่วมในโครงการ เพราะโครงการธนาคารเวลามีลักษณะคล้ายองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร ทำให้พฤติกรรมการมีส่วนร่วมที่กระตือรือร้นของสมาชิก (active participation) เป็นหนึ่งในปัจจัยที่มีความสำคัญต่อความสำเร็จของโครงการ (Collom, Lasker, & Kyriacou, 2012) นอกจากนี้ องค์ประกอบและความท้าทายของโครงการก็เป็นปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จและความยั่งยืนของโครงการเช่นเดียวกัน เช่น การทำให้ผู้คนเกิดแรงจูงใจในการเข้ามาเป็นสมาชิกและมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลา การสนับสนุนจากภาครัฐและองค์กรอื่นๆ เป็นต้น ดังนั้น การศึกษาถึงการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลา องค์ประกอบและความท้าทายของโครงการจึงมีความสำคัญ

แม้ในต่างประเทศจะมีการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยความสำเร็จของโครงการธนาคารเวลาแล้ว อย่างไรก็ตาม ภูมิหลัง วัฒนธรรมและรูปแบบการดำเนินชีวิตของประชากร โครงสร้างพื้นฐานและบริบททางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยและต่างประเทศมีความแตกต่างกัน ทำให้เกิดการตัดสินใจที่แตกต่างกันด้วย เช่น จาก CAF World Giving Index 2017 ของ Charities Aid Foundation (2017) พบว่า ร้อยละ 36 ของประชากรในประเทศไทยให้ความช่วยเหลือผู้ที่ไม่รู้จัก ซึ่งเป็นจำนวนที่มากเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศที่พัฒนาแล้วบางประเทศ อย่างประเทศญี่ปุ่นที่มีประชากรที่ให้ความช่วยเหลือผู้ที่ไม่รู้จักร้อยละ 23 ของประชากรในประเทศ เป็นต้น และผลการศึกษาที่เกี่ยวกับโครงการธนาคารเวลามาจากการศึกษากลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้วเท่านั้น นอกจากนี้ โครงการธนาคารเวลาของแต่ละประเทศยังมีลักษณะการดำเนินงานที่แตกต่างกัน ทำให้ผลการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยความสำเร็จของโครงการในแต่ละประเทศมีความแตกต่างกันด้วย ส่งผลให้ผลการศึกษาดังกล่าวไม่สามารถปรับใช้กับประเทศไทยได้โดยตรง จึงเป็นที่มาของคำถามวิจัยว่า ปัจจัยและแรงจูงใจอะไรที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาของประชากรไทย องค์ประกอบ

และความท้าทายอะไรที่มีผลต่อความสำเร็จของโครงการธนาคารเวลาในประเทศไทย และวิธีการจูงใจแบบใดที่ส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาของประชากรไทย ทั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกทฤษฎีการจัดสรรทรัพยากรข้ามช่วงเวลา (intertemporal choices) ทฤษฎีการกระตุ้นบรรทัดฐาน (norm-activation theory) และแนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา เพราะผู้วิจัยเห็นว่า ลักษณะการดำเนินงานของโครงการธนาคารเวลามีความสอดคล้องกับหลักการของทฤษฎีจัดสรรทรัพยากรข้ามช่วงเวลาและยังไม่พบงานวิจัยที่นำกรอบแนวคิดดังกล่าวมาใช้ในการศึกษา

1.2 วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านแรงจูงใจและปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาที่มีการดำเนินการจริงในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบและความท้าทายที่มีผลต่อความสำเร็จของโครงการธนาคารเวลาในประเทศไทย
3. เพื่อนำผลการศึกษามาใช้วางแผนวิธีการจูงใจให้เกิดการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาในประเทศไทย

1.3 คำถามวิจัย

1. ปัจจัยและแรงจูงใจอะไรที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาในบริบทของประเทศไทย
2. องค์ประกอบและความท้าทายอะไรที่มีผลต่อความสำเร็จของโครงการธนาคารเวลาในประเทศไทย

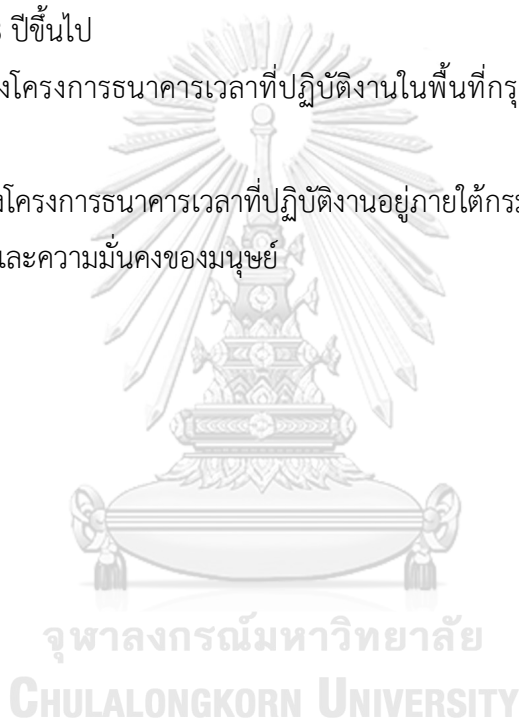
1.4 ประโยชน์ที่ได้รับ

ภาครัฐสามารถนำผลการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางการวางแผนการเพิ่มการมีส่วนร่วมของโครงการธนาคารเวลา เพื่อส่งเสริมให้ประชากรไทยมีส่วนร่วมในการลดปัญหาของสังคมผู้สูงอายุเตรียมความพร้อมเข้าสู่วัยสูงอายุและพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง อีกทั้ง ใช้เป็นแนวทางในการกำหนดรูปแบบการดำเนินงานของโครงการธนาคารเวลาและใช้เป็นแนวทางในการเตรียมวิธีการจัดการกับอุปสรรคของโครงการธนาคารเวลา เพื่อความสำเร็จและความยั่งยืนของโครงการในประเทศไทย นอกจากนี้ สำหรับผู้ที่สนใจโครงการธนาคารเวลาสามารถนำผลการศึกษาและข้อเสนอแนะไปใช้เป็นแนวทางการวางแผนและพัฒนาโครงการ และเป็นแนวทางสำหรับการศึกษาโครงการต่อไป

1.5 ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกโครงการธนาคารเวลาในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล 3 พื้นที่ ได้แก่ (1) เทศบาลตำบลบางสีทอง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี (2) สวนโมกข์กรุงเทพ เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร (3) โรงเรียนผู้สูงอายุยานนาวา เขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร เป็นกรณีศึกษา เนื่องจากกรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จัดให้พื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่โครงการธนาคารเวลามีความพร้อมในการให้ข้อมูลสำหรับทำการศึกษา โดยผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากกลุ่มประชากรที่เกี่ยวข้องกับโครงการธนาคารเวลา 3 กลุ่ม ได้แก่

1. สมาชิกของโครงการธนาคารเวลาในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล 3 พื้นที่ข้างต้น ที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป
2. เจ้าหน้าที่ของโครงการธนาคารเวลาที่ปฏิบัติงานในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล 3 พื้นที่ข้างต้น
3. เจ้าหน้าที่ของโครงการธนาคารเวลาที่ปฏิบัติงานภายใต้กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

บทที่ 2

ภูมิหลัง ทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษาและวรรณกรรมปริทัศน์

2.1 ภูมิหลัง

2.1.1 นิยามของผู้สูงอายุและสังคมผู้สูงอายุ

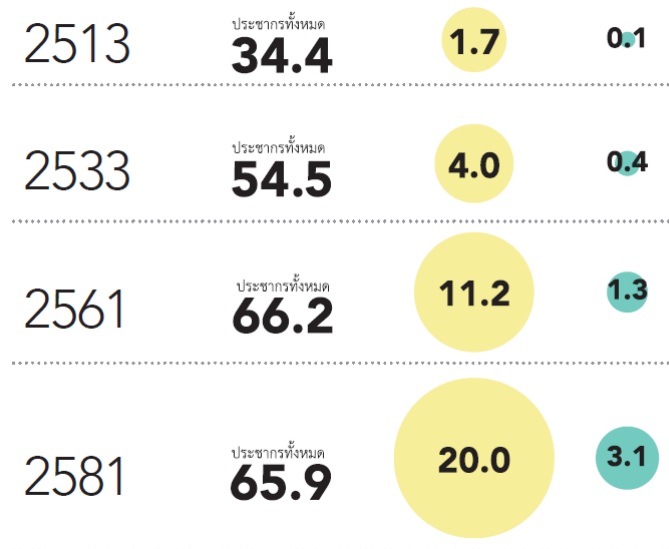
องค์การสหประชาชาติ (United Nations) ไม่ได้ให้คำนิยามที่แน่นอนของผู้สูงอายุ แต่ องค์การสหประชาชาติใช้ประชากรที่อายุ 60 ปีขึ้นไป สำหรับการนำเสนอข้อมูลสถิติและตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยให้คำนิยามของผู้สูงอายุตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 มาตรา 3 ว่า ผู้สูงอายุเป็นบุคคลซึ่งมีอายุเกิน 60 บริบูรณ์ขึ้นไปและมีสัญชาติไทย สำหรับสังคมผู้สูงอายุ (ageing society) หมายถึง สังคมที่ประชากรกำลังมีอายุสูงขึ้น โดยวัดจากอัตราส่วนร้อยละของผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ทั้งนี้ สังคมผู้สูงอายุแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ตามอัตราส่วนร้อยละของผู้สูงอายุ ได้แก่

- 1) สังคมผู้สูงอายุ (aged society) หมายถึง สังคมหรือประเทศที่มีประชากรอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 10 หรือมีประชากรอายุตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 7 ของประชากรทั้งประเทศ
- 2) สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ (complete-aged society) หมายถึง สังคมหรือประเทศที่มีประชากรอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 20 หรือมีประชากรอายุตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 14 ของประชากรทั้งประเทศ
- 3) สังคมผู้สูงอายุระดับสุดยอด (super-aged society) หมายถึง สังคมหรือประเทศที่มีประชากรอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 28 หรือมีประชากรอายุตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งประเทศ

2.1.2 สถานการณ์ผู้สูงอายุและปัญหาของสังคมผู้สูงอายุในประเทศไทย

โครงสร้างประชากรของประเทศไทยเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเมื่อปี พ.ศ.2548 ด้วยจำนวนผู้สูงอายุร้อยละ 10.7 ของประชากรทั้งหมด และจำนวนประชากรผู้สูงอายุมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทยได้คาดการณ์ไว้ว่า โครงสร้างประชากรของประเทศไทยจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุระดับสุดยอดในปี พ.ศ. 2581 โดยมีสาเหตุจากจำนวนประชากรผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นและจำนวนประชากรที่มีอัตราการเพิ่มขึ้นแบบถดถอย (รูปที่ 2.1) ซึ่งปี พ.ศ.2561 ประเทศไทยมีจำนวนประชากรที่อายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป เท่ากับร้อยละ 17.6 ของประชากรทั้งหมดภายในประเทศ (รูปที่ 2.2)

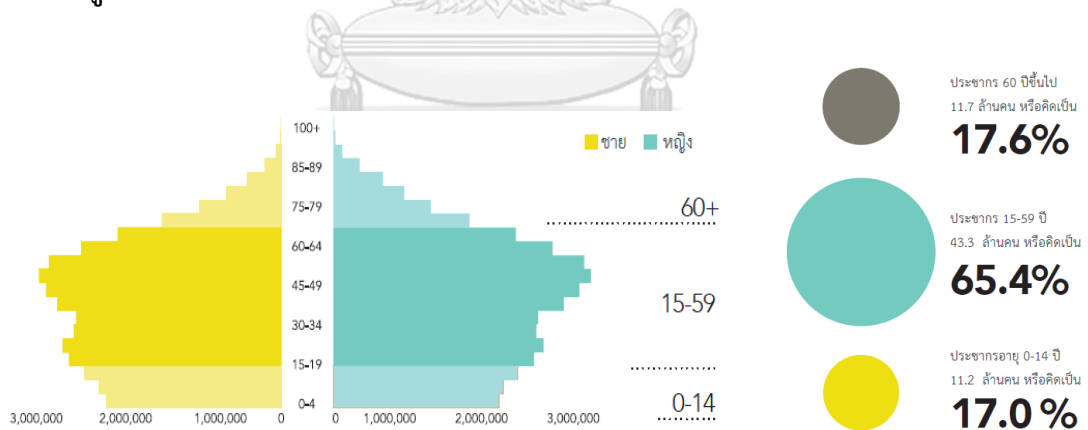
รูปที่ 2.1 แนวโน้มและการคาดการณ์จำนวนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป และ 80 ปีขึ้นไป ของประเทศไทยในปี พ.ศ.2513 ถึง พ.ศ.2581 คิดเป็นร้อยละของจำนวนประชากรทั้งหมด (ล้านคน)

■ อายุ 60 ปีขึ้นไป ■ อายุ 80 ปีขึ้นไป

ที่มา : รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย, มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (2561)

รูปที่ 2.2 พีระมิดประชากรของประเทศไทยในปี พ.ศ.2561

ที่มา : รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย, มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (2561)

การดำเนินชีวิตและความเป็นอยู่ของประชากรไทยเปลี่ยนแปลงไปจากที่มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวมากและอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวใหญ่ เปลี่ยนไปเป็นครอบครัวเล็กและมีจำนวนสมาชิกน้อยหรืออาศัยตามลำพัง โดยปี พ.ศ. 2533 จำนวนสมาชิกโดยเฉลี่ยต่อหนึ่งครัวเรือนมี 4.4 คน ลดลงเหลือ 3 คน ในปี พ.ศ. 2560 ส่งผลให้อัตราการพึ่งพิงในวัยสูงอายุ⁴ (old-age dependency ratio) มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากร้อยละ 8.3 ในปี พ.ศ.2533 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 25.3 ในปี พ.ศ.2560 ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ เช่น ผู้สูงอายุต้องอาศัยอยู่ตามลำพัง รายได้ของผู้สูงอายุที่ได้รับจากบุตรลดลง จำนวนผู้สูงอายุที่ออกมาทำงานหาเลี้ยงชีพตนเองมากขึ้น เป็นต้น

จากรายงานการสำรวจสถานการณ์ประชากรผู้สูงอายุในประเทศไทยของสำนักงานสถิติแห่งชาติปี พ.ศ.2560 ที่แบ่งเป็น 4 ด้าน ได้แก่ (1) ลักษณะทางประชากร (2) ลักษณะทางเศรษฐกิจ (3) ภาวะสุขภาพโดยรวม และ (4) ลักษณะการอยู่อาศัย ทำให้เห็นว่าผู้สูงอายุควรได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความช่วยเหลือมากขึ้นทั้งในด้านการเงิน ด้านสุขภาพและอื่นๆ และควรจัดหานโยบายหรือแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุและลดค่าใช้จ่ายด้านสวัสดิการของผู้สูงอายุเพิ่มเติม โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) ลักษณะทางประชากร ร้อยละ 41.2 ของผู้สูงอายุอาศัยอยู่ในเขตเทศบาลและร้อยละ 58.8 อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาล โดยภูมิภาคที่มีจำนวนผู้สูงอายุมากที่สุดได้แก่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รองลงมาเป็นภาคกลาง ภาคเหนือและภาคใต้ ตามลำดับ ผู้สูงอายुर้อยละ 62.9 มีสถานภาพสมรส ร้อยละ 32.4 เป็นม่าย หย่าหรือแยกกันและร้อยละ 4.7 เป็นโสด นอกจากนี้ ผู้สูงอายุส่วนมาก (ร้อยละ 76.2) จบการศึกษาระดับประถมศึกษาและต่ำกว่า ร้อยละ 13.9 จบการศึกษาสูงกว่าระดับประถมศึกษาและส่วนที่เหลือ (ร้อยละ 9.9) ไม่ได้รับการศึกษา

2) ลักษณะทางเศรษฐกิจ ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในกำลังแรงงานมากขึ้น โดยร้อยละ 47.7 ของผู้สูงอายุมีสาเหตุมาจากต้องการรายได้เพื่อเลี้ยงตนเองและครอบครัว ร้อยละ 43.4 เห็นว่าตนเองแข็งแรงและทำงานได้ สำหรับแหล่งรายได้หลักของผู้สูงอายุที่สำคัญที่สุด คือ รายได้จากบุตร (ร้อยละ 34.7) รองลงมา คือ รายได้จากการทำงานร้อยละ 31 และเบี้ยยังชีพจากทางราชการร้อยละ 20 ส่วนการออมเงินของผู้สูงอายุ ร้อยละ 74.6 มีการออมเงินหรือสะสมเงินทองและทรัพย์สิน ส่วนที่เหลือไม่มีเงินออม

3) ภาวะสุขภาพโดยรวม ผู้สูงอายुर้อยละ 43.2 มองว่าตนเองมีสุขภาพปานกลาง รองลงมาคือ มีสุขภาพดีและสุขภาพไม่ดีร้อยละ 39.3 และ 13.5 ตามลำดับ สิทธิการรักษาพยาบาลของ

⁴ อัตราการพึ่งพิงในวัยสูงอายุ (old-age dependency ratio) คือ อัตราส่วนของจำนวนผู้สูงอายุต่อจำนวนคนวัยทำงาน 100 คน ซึ่งบอกถึงจำนวนผู้สูงอายุที่คนวัยทำงาน 100 คน ต้องรับภาระเลี้ยงดู

ผู้สูงอายุ ร้อยละ 99.2 มีสวัสดิการค่ารักษาพยาบาลและร้อยละ 0.8 ไม่มี และสวัสดิการค่ารักษาพยาบาลหลักของผู้สูงอายุส่วนมากเป็นสวัสดิการจากภาครัฐ (ร้อยละ 83.2) รองลงมาเป็นการชำระค่าบริการบำนาญร้อยละ 13 สำหรับโรคที่ผู้สูงอายุป่วยมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ กลุ่มโรคระบบกล้ามเนื้อ เส้นเอ็น กระดูกและข้อ กลุ่มโรคระบบทางเดินหายใจ และกลุ่มโรคหัวใจและหลอดเลือด นอกจากนี้ ผู้สูงอายุมีแนวโน้มพิการมากขึ้นจากร้อยละ 5.8 ในปี พ.ศ.2544 เป็นร้อยละ 15.3 ในปี พ.ศ.2550 โดยความพิการที่พบมาก ได้แก่ สายตาเลือนรางทั้งสองข้าง หูตึงสองข้าง และอัมพฤกษ์

4) ลักษณะการอยู่อาศัย ผู้สูงอายุมีแนวโน้มที่จะอาศัยตามลำพังในครัวเรือนเพิ่มขึ้น จากร้อยละ 3.6 ในปี พ.ศ.2537 เป็นร้อยละ 10.8 ในปี พ.ศ.2560 นอกจากนี้ ร้อยละ 86.2 ของผู้สูงอายุไม่มีผู้ดูแลหรือต้องดูแลตนเองและมีเพียงร้อยละ 13.8 ที่มีผู้ดูแล

สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทยส่งผลกระทบต่อทั้งในระดับมหภาค ได้แก่ ผลผลิตมวลรวมของประเทศลดลงจากจำนวนประชากรวัยทำงานที่ลดลง การออมและการลงทุนลดลงจากจำนวนแรงงานที่เข้าสู่ตลาดแรงงานลดลงและต้องรับภาระเลี้ยงดูผู้สูงอายุที่ไม่มีรายได้มากขึ้น ค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพและสาธารณสุขของรัฐบาลเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจากจำนวนประชากรผู้สูงอายุที่มากขึ้น และในระดับจุลภาค ได้แก่ การปรับตัวของตลาดสินค้าและบริการด้านต่างๆ การขาดแคลนบุคลากรทำงาน (ชมพูนุท พรหมภักดี, 2556)

นวพร วิริยานุพงศ์ กล่าวถึง ปัญหาจากสังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย 3 ปัญหา ได้แก่

1) ภาระงบประมาณของประเทศ รัฐบาลต้องนำภาษีที่เก็บจากคนวัยทำงานมาใช้จัดสรรเป็นสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุและการที่ผู้สูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ทำให้แนวโน้มการใช้งบประมาณด้านการศึกษาผู้สูงอายุของรัฐบาลเพิ่มขึ้น ซึ่งส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพทางการคลังในระยะยาว

2) การออมของแรงงานนอกระบบน้อย จำนวนแรงงานนอกระบบที่อยู่ในระบบการคุ้มครองของประกันสังคมตามมาตรา 40 มีจำนวนร้อยละ 5 ของจำนวนแรงงานนอกระบบทั้งหมดและอีกร้อยละ 95 ไม่ได้อยู่ในระบบคุ้มครอง ซึ่งเสี่ยงต่อการดำเนินชีวิตหลังเกษียณ

3) รายได้หลังเกษียณไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ จากการออมที่ไม่เพียงพอในช่วงวัยทำงานทำให้คุณภาพชีวิตหลังเกษียณแย่งลง ทำให้ทราบว่าประชากรส่วนใหญ่ในประเทศไทยยังขาดการวางแผนการดำเนินชีวิตและไม่ตระหนักถึงความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร ซึ่งปัญหาจากการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างประชากรดังกล่าวถือเป็นความท้าทายต่อการพัฒนาประเทศในระยะยาวของรัฐบาล

2.1.3 หลักการเบื้องต้นของธนาคารเวลา

ธนาคารเวลา คือ รูปแบบของการแลกเปลี่ยนบริการ ทักษะและความสามารถของบุคคลหรือบริษัท โดยใช้เวลาเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน แนวคิดธนาคารเวลาเริ่มต้นขึ้นในประเทศญี่ปุ่น เมื่อปี พ.ศ. 2516 โดย Teruko Mizushima จากความคิดที่ว่า น่าจะมีวิธีการที่ทำให้คนสามารถฝากเวลาในปัจจุบันไว้เป็นทุนที่สามารถนำกลับมาใช้ได้เมื่อต้องการในอนาคต ซึ่งนำไปสู่หลักการของธนาคารเวลาที่ว่า เวลาที่สมาชิกของโครงการให้บริการแก่ผู้อื่น 1 ชั่วโมง จะทำให้สมาชิกผู้นั้นมีสิทธิ์รับบริการจากผู้อื่นตามที่ตนร้องขอเป็นเวลา 1 ชั่วโมง เท่ากัน (นพพร เทพสิทธา)

จากหลักการของธนาคารเวลาข้างต้น สมาชิกของธนาคารเวลาจะให้บริการแก่สมาชิกที่ต้องการความช่วยเหลือและจะได้รับเวลาสะสมในบัญชีของตน ส่วนผู้รับบริการบริการจะเสียเวลาที่สะสมไว้ ตัวอย่างการให้บริการ เช่น การเลี้ยงดูเด็ก การทำสวน การทำความสะอาดบ้าน การสอนหนังสือ การพาไปโรงพยาบาล เป็นต้น

ธนาคารเวลาจัดว่าเป็นเงินตราชุมชน (community currency) ประเภทหนึ่งที่ใช้เวลาเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนบริการต่างๆ ในประเทศสหรัฐอเมริกา ธนาคารเวลาเริ่มต้นขึ้นในปี พ.ศ. 2523 โดยศาสตราจารย์ด้านกฎหมาย Edgar S. Cahn และธนาคารเวลาถือเป็นเงินตราชุมชนที่ได้รับความนิยมและประสบความสำเร็จมากที่สุด เพราะธนาคารเวลามีความยืดหยุ่นและให้ประโยชน์มากกว่าเงินตราชุมชนประเภทอื่นๆ นอกจากนี้ ธนาคารเวลายังได้รับการจดเว้นภาษีอย่างถูกต้องตามกฎหมาย (Collom et al. (2012))

การแลกเปลี่ยนบริการโดยใช้เวลาเป็นสื่อกลาง ผู้ที่ให้บริการทุกคนและงานที่ให้บริการทุกประเภทจะมีมูลค่าเท่ากันทั้งหมด หมายความว่า การแลกเปลี่ยนในรูปแบบนี้เป็นการลดข้อจำกัดในการเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจของผู้ที่ไม่ถูกว่าจ้างหรือผู้ที่ไม่อยู่ในตลาดแรงงาน เช่น ผู้สูงอายุ ผู้พิการ ผู้ที่ไร้การศึกษา เป็นต้น และการให้บริการผ่านธนาคารเวลาจะมีลักษณะแบบการผลิตร่วมกัน (co-production) หรือสมาชิกทุกคนเป็นทั้งผู้สร้างการบริการและผู้ที่ได้รับผลประโยชน์จากการให้บริการในเวลาเดียวกัน

งานของธนาคารเวลาให้ประโยชน์ 4 ด้าน แก่ผู้ที่เข้าร่วมโครงการหรือสมาชิก ดังนี้

1) ด้านสังคม (social benefits) ธนาคารเวลาเป็นเครือข่ายที่มีความยืดหยุ่นและมีความน่าเชื่อถือ เพราะสมาชิกส่วนมากชอบให้ความช่วยเหลือแก่ผู้อื่นและต้องการให้สังคมในชุมชนมีความเข้มแข็ง ส่งผลให้คุณภาพชีวิตของผู้เข้าร่วมเครือข่ายดีขึ้น ซึ่งเหมาะกับผู้ที่ไม่มีครอบครัวหรืออยู่ห่างไกลจากครอบครัว นอกจากนี้ การเข้าร่วมเครือข่ายยังเป็นการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นหรือเป็นการช่วยลดความรู้สึกเหงาและโดดเดี่ยว

2) ด้านการเงิน (financial benefits) ผู้ที่สนใจเข้าร่วมเครือข่ายธนาคารเวลาหรือสมัครเป็นสมาชิกไม่จำเป็นต้องใช้เงินหรือค่าใช้จ่าย ซึ่งเป็นการประหยัดเงินไว้ใช้ยามจำเป็น และธนาคารเวลา

สามารถลดภาระการดูแลผู้สูงอายุของรัฐบาล สถานรับเลี้ยงคนชราและครัวเรือน โดยธนาคารเวลาจะให้ผู้สูงอายุหรือผู้พิการเสนอบริการที่ต้องการ เช่น การเยี่ยมเยียน การพูดคุยโทรศัพท์ การเดินทาง หรือขนส่ง การซ่อมแซมที่อยู่อาศัย การอ่านอีเมลล์ ความช่วยเหลือเกี่ยวกับการชำระค่าบริการ เป็นต้น ธนาคารเวลาที่จะสรรหาสมาชิกที่ต้องการสะสมเวลาไปตอบสนองความต้องการนั้นๆ ซึ่งระบบดังกล่าวสามารถลดต้นทุนค่ารักษาพยาบาล สำหรับผู้ต้องการหลีกเลี่ยงการเข้าสถานพยาบาลอีกด้วย

3) ด้านจิตใจ (psychological benefits) มีการศึกษาจำนวนมากกล่าวว่า การช่วยเหลือผู้อื่น จะทำให้มีความสุข การเข้าร่วมเครือข่ายธนาคารเวลาช่วยให้สมาชิกได้เรียนรู้ทักษะใหม่ๆ และช่วยส่งเสริมให้เกิดทัศนคติที่ดี เช่น มีความมั่นใจในตัวเอง มีความเข้าใจในตัวผู้อื่น เป็นต้น ธนาคารเวลาเป็นเครื่องมือที่ช่วยฟื้นฟูและรักษาปัญหาด้านจิตใจ นอกจากนี้ ธนาคารเวลาช่วยให้สุขภาพร่างกายของสมาชิกดีขึ้น จากการดูแลและช่วยเหลือของสมาชิกท่านอื่น (Ryan-Collins, Stephens, & Coote, 2008) อีกทั้งสมาชิกจะได้รับการศึกษาและการอบรมจากการให้บริการหรือรับบริการจากสมาชิกคนอื่น โดยทักษะและความสามารถที่จะได้รับขึ้นอยู่กับบริการนั้นๆ และการเป็นสมาชิกของธนาคารเวลาทำให้เกิดความมั่นใจในตนเองและความไว้วางใจผู้อื่นมากขึ้น ซึ่งทักษะและความมั่นใจที่ได้รับสามารถนำไปใช้ในการทำงานและการศึกษาได้ (Reilly & Cassidy, 2008)

4) ด้านเศรษฐกิจ (economic benefits) การทำสิ่งต่างๆ เพื่อผู้อื่นจะทำให้ได้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ แสดงให้เห็นว่าผู้เข้าร่วมเครือข่ายธนาคารเวลาหรือสมาชิกมีความสามารถและความยินดีที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ซึ่งเป็นผลดีต่อการสมัครงานและการทำงาน (Vine, 2010)

ตัวอย่างของผลลัพธ์จากการใช้ธนาคารเวลา ได้แก่ โรงพยาบาลลิเฮอ วัลเลย์ (Lehigh Valley) รัฐเพนซิลเวเนีย (Pennsylvania) ได้ดำเนินโครงการธนาคารเวลาโดยมีสมาชิก 500 คน และในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา สมาชิกของโครงการได้ให้การดูแลผู้สูงอายุและคนพิการอย่างไม่เป็นทางการ ซึ่งส่งผลให้อัตราการเข้ารับรักษาตัวในโรงพยาบาลอีกครั้ง (re-hospitalization rates) ของผู้ป่วยลดลง และช่วยลดต้นทุนในการรักษาพยาบาลของผู้ป่วยที่มีอาการซับซ้อน นอกจากนี้ สมาชิกของโครงการยังได้รับความรู้และทักษะใหม่ในการทำงาน (Cahn & Gray, 2015)

จากข้อมูลข้างต้น สรุปได้ว่า โครงการธนาคารเวลามีศักยภาพในการลดปัญหาของสังคมผู้สูงอายุและช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุได้ในระยะยาว นอกจากนี้ สมาชิกของโครงการจะได้รับประโยชน์หลายด้านทำให้สมาชิกได้พัฒนาทักษะ ความรู้และความสามารถ เพื่อนำไปปรับใช้กับการดำเนินชีวิต การทำงานและการเข้าสังคม ซึ่งความสำเร็จและประโยชน์ของโครงการธนาคารเวลาและประโยชน์ที่สมาชิกจะได้รับขึ้นอยู่กับการมีส่วนร่วมในโครงการของสมาชิก และการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาจะขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านแรงจูงใจและปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม ดังนั้น พฤติกรรมเฉยเมยต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิก (passive participation) จึงมีผลต่อความสำเร็จและความยั่งยืนของโครงการธนาคารเวลา Collom et al. (2012)

2.1.4 แนวคิดและวัตถุประสงค์ของธนาคารเวลาในรูปแบบของกรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีแนวคิดที่ธนาคารเวลาสามารถนำมาปรับใช้กับบริบทและวัฒนธรรมสังคมไทยเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนและบรรเทาปัญหาจากสังคมผู้สูงอายุได้ เนื่องจากประเทศไทยมีสังคมและวัฒนธรรมที่เข้มแข็งในเรื่องของความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และจิตอาสา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดธนาคารเวลา และกรมกิจการผู้สูงอายุให้คำนิยามธนาคารเวลาไว้ว่า ธนาคารเวลาเป็นรูปแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ชุมชนดูแลซึ่งกันและกันด้วยการแลกเปลี่ยนทักษะ ประสบการณ์และบริการขั้นพื้นฐาน โดยการแลกเปลี่ยนดังกล่าวจะถูกบันทึกไว้ในรูปของการสะสมเวลา เมื่อยามจำเป็นหรือต้องการได้รับความช่วยเหลือสมาชิกของโครงการที่มีเวลาสะสมก็สามารถเบิกเวลาเพื่อขอรับความช่วยเหลือได้ สำหรับวัตถุประสงค์ของการนำแนวคิดธนาคารเวลามาปรับใช้กับประเทศไทยมี 5 ข้อ ดังต่อไปนี้

- 1) เพื่อสร้างความตระหนักถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีของตนเองและผู้อื่น
- 2) เพื่อสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคลหรือเพื่อนบ้านด้วยการเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับ
- 3) เพื่อเสริมสร้างเครือข่ายทางสังคม ให้ตระหนักถึงการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน
- 4) เพื่อส่งเสริมให้คนทุกวัยในสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลซึ่งกันและกัน
- 5) เพื่อส่งเสริมสุขภาพ สังคม เศรษฐกิจ สภาพแวดล้อมที่ดีขึ้น

รูปที่ 2.3 แบบจำลองธนาคารเวลาของกรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

ที่มา : แนวทางการดำเนินงานธนาคารเวลาของประเทศไทย , กองส่งเสริมสวัสดิการและคุ้มครองสิทธิผู้สูงอายุ กรมกิจการผู้สูงอายุ (2562)

จากแนวคิดและแบบจำลองของธนาคารเวลา สมาชิกของโครงการเป็นทั้งผู้ให้บริการและผู้รับบริการ โดยกรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้กำหนดนิยามของผู้ให้บริการและผู้รับบริการ และระบุถึงรูปแบบของการให้บริการและรูปแบบของการได้รับการตอบแทนไว้ดังต่อไปนี้

- 1) ผู้ให้บริการ หมายถึง สมาชิกของโครงการธนาคารเวลาที่ผ่านกระบวนการสมัครสมาชิกของโครงการ โดยผ่านกฎเกณฑ์ในการคัดเลือกและได้รับการรับรองจากคณะกรรมการธนาคารเวลาในพื้นที่ ซึ่งสามารถสมัครเป็นสมาชิกได้ตั้งแต่อายุ 15 ปีขึ้นไป
- 2) ผู้รับบริการ หมายถึง บุคคลที่ต้องการได้รับความช่วยเหลือหรือบริการจากสมาชิกของโครงการธนาคารเวลา โดยไม่จำกัดช่วงอายุ แต่จะเน้นที่สมาชิกของโครงการที่เป็นกลุ่มผู้สูงอายุเป็นหลัก
- 3) รูปแบบการให้ หมายถึง การให้บริการหรือการทำกิจกรรมร่วมกับผู้รับบริการ ตามที่ผู้รับบริการต้องการ
- 4) รูปแบบการได้รับการตอบแทน หมายถึง สมาชิกของโครงการธนาคารเวลาจะได้รับการบริการกลับคืนเมื่อต้องการตามจำนวนเวลาที่ได้สะสมไว้ โดยรูปแบบการได้รับการตอบแทนแบ่งออกเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่
 - เวลา (สามารถเบิกถอนได้ในรูปแบบงานบริการเมื่อต้องการ)
 - บริจาคหรือโอนเวลาที่สะสมไว้ให้แก่บุคคลอื่น
 - ไม่ประสงค์รับการตอบแทน (เป็นการบริจาคเวลาให้แก่คณะกรรมการธนาคารในพื้นที่เพื่อให้คณะกรรมการธนาคารเวลานำเวลาดังกล่าวมาจัดสรรให้แก่ผู้อื่นตามดุลยพินิจของคณะกรรมการ)

กิจกรรมของโครงการธนาคารเวลาเป็นกิจกรรมที่ให้ความช่วยเหลือขั้นพื้นฐานหรือเป็นการบริการที่เป็นวิชาชีพตามความสามารถ ทักษะ ประสบการณ์และความถนัดของสมาชิกของโครงการ โดยจะต้องสอดคล้องกับความต้องการและความยินยอมร่วมกันของทั้งฝ่ายผู้ให้บริการและผู้รับบริการ และทางกรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จำแนกประเภทของกิจกรรมในโครงการไว้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2.1 ประเภทกิจกรรมหรือบริการและตัวอย่างของกิจกรรม

ลำดับ	ประเภทกิจกรรม
1	งานช่างและงานซ่อมบำรุง เช่น ซ่อมแซมไฟฟ้า ซ่อมแซมประปา ซ่อมแซมเครื่องใช้ไฟฟ้า งานปูน เป็นต้น
2	งานให้บริการ เช่น พาไปโรงพยาบาล พาไปทำธุระ พาไปออกกำลังกาย ป้อนข้าวหรืออาบน้ำให้ เป็นต้น
3	งานนันทนาการ เช่น กิจกรรมดนตรี กิจกรรมกีฬา กิจกรรมศิลปะ เป็นต้น
4	งานล้างและงานครัว เช่น ทำความสะอาดบ้าน ช่วยทำอาหารหรือขนม ซักผ้าหรือรีดผ้า เป็นต้น
5	งานส่งเสริมการเรียนรู้ เช่น อ่านหนังสือให้ผู้พิการ ให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุ สอนภาษาหรือวิชาชีพ เป็นต้น
6	งานอื่นๆ

ที่มา : แนวทางการดำเนินงานธนาคารเวลาของประเทศไทย , กองส่งเสริมสวัสดิการและคุ้มครองสิทธิผู้สูงอายุ กรมกิจการผู้สูงอายุ (2562)

สำหรับสมาชิกของโครงการธนาคารเวลาจำเป็นต้องลงนามยอมรับแนวปฏิบัติตามจรรยาบรรณของสมาชิกธนาคารเวลา ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- 1) หน่วยที่ใช้ในการแลกเปลี่ยนของธนาคารเวลา คือ เวลา และเวลาของแต่ละคนมีค่าเท่ากัน
- 2) ธนาคารเวลาไม่จำกัดการฝากเวลาของสมาชิกและการถอนเวลาให้เป็นไปตามเงื่อนไขที่ธนาคารเวลาจัดให้
- 3) สมาชิกต้องเคารพความเป็นส่วนตัวของผู้อื่นและรักษาความลับของสมาชิกธนาคารเวลา
- 4) สมาชิกจะต้องเคารพในความแตกต่างของแต่ละบุคคล ไม่กดดันให้ผู้อื่นยอมรับในความเชื่อ ศาสนาและแนวทางการเมืองที่อาจแตกต่างกัน
- 5) ห้ามสมาชิก เพื่อนของสมาชิก หรือครอบครัวของสมาชิก ไปบ้านหรือสถานที่ของผู้รับบริการ หากไม่ได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการธนาคารเวลาล่วงหน้า
- 6) ธนาคารเวลาไม่อนุญาตให้รับเงิน สิ่งของ หรือสิ่งของบริจาคทุกประเภทจากผู้รับบริการ
- 7) ธนาคารเวลาหวังว่าสมาชิกจะปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยการให้เกียรติและเคารพซึ่งกันและกัน

- 8) ห้ามกระทำการอันเป็นการคุกคามทางวาจา ร่างกาย และอารมณ์ต่อผู้อื่น ไม่ว่ากรณีใดๆ
- 9) หากสมาชิกไม่มีความสุขกับการทำงานธนาคารเวลา สามารถแจ้งคณะกรรมการธนาคารเวลาได้ เพื่อยกเลิกหรือปรับเปลี่ยนแนวทางการทำงานได้
- 10) สมาชิกธนาคารเวลาต้องยอมรับและลงนามปฏิบัติตามกฎ กติกาและขั้นตอนที่ระบุในจรรยาบรรณสมาชิกธนาคารเวลา
- 11) การลงนามในเอกสารนี้ ถือว่าสมาชิกได้ยอมรับกฎเกณฑ์ ข้อตกลงของธนาคารเวลา
- 12) การฝ่าฝืนกฎ กติกาการดำเนินงานธนาคารเวลาที่สมาชิกเป็นสมาชิกจะทำให้สมาชิกถูกพิจารณาตัดสิทธิจากการเป็นสมาชิกธนาคารเวลา

2.1.5 ข้อมูลเบื้องต้นของธนาคารเวลาในขอบเขตการศึกษา

1. เทศบาลตำบลบางสีทอง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี

โครงการธนาคารเวลาของเทศบาลตำบลบางสีทองเป็นหนึ่งใน 42 พื้นที่นำร่องโครงการธนาคารเวลา โดยดำเนินการภายใต้กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เพื่อใช้เป็นพื้นที่ศึกษาและพัฒนาหลักการดำเนินงานของโครงการธนาคารเวลาในบริบทของประเทศไทย ทั้งนี้ โครงการธนาคารเวลาของเทศบาลตำบลบางสีทองมีสมาชิกจำนวนทั้งสิ้น 60 คน ซึ่งส่วนมากเป็นกลุ่มอาสาสมัครภายในชุมชน

2. สวนโมกข์กรุงเทพ เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร

โครงการธนาคารเวลาสวนโมกข์กรุงเทพมีอีกชื่อว่า ธนาคารเวลาปันสุข ดำเนินการภายใต้การสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ซึ่งเป็นหนึ่งในคณะจัดตั้งและออกแบบแนวทางการดำเนินงานของโครงการธนาคารเวลาของประเทศไทย ทั้งนี้ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพใช้สวนโมกข์กรุงเทพเป็นพื้นที่กลางในการทำกิจกรรมสำหรับสมาชิกของโครงการธนาคารเวลา โดยสมาชิกมีจำนวนทั้งสิ้น 20 คน และส่วนมากเป็นผู้สูงอายุ

3. โรงเรียนผู้สูงอายุยานนาวา เขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร

โครงการธนาคารเวลาโรงเรียนผู้สูงอายุยานนาวาหรือโครงการคลังเวลาโรตารี ดำเนินการภายใต้การสนับสนุนจากสโมสรโรตารี กรุงเทพรัตนโกสินทร์ (Rotary club of Bangkok Rattanakosin) โดยสโมสรโรตารีได้ลงนามความร่วมมือเชิงบูรณาการในการริเริ่มดำเนินโครงการธนาคารเวลาร่วมกับกรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เพื่อร่วมมือกันพัฒนาระบบซอฟต์แวร์ (software) และแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงานของโครงการธนาคารเวลา ทั้งนี้ โรงเรียนผู้สูงอายุยานนาวาได้จัดให้โครงการธนาคารเวลาเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการเรียนภายในโรงเรียน โดยมีสมาชิกจำนวนทั้งสิ้น 60 คน

2.2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

จากรูปแบบการดำเนินงานของโครงการธนาคารเวลาและวัตถุประสงค์ของการศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงเลือกทฤษฎีการจัดสรรทรัพยากรข้ามช่วงเวลา (intertemporal choices) เป็นทฤษฎีหลักในการศึกษาปัจจัยด้านแรงจูงใจและปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาและอธิบายแบบจำลองทางเศรษฐมิติ โดยมีทฤษฎีการกระตุ้นบรรทัดฐาน (norm-activation theory) และแนวคิดเกี่ยวกับลักษณะด้านประชากรศาสตร์ เป็นทฤษฎีที่อธิบายที่มาของตัวแปรในแบบจำลอง

2.2.1 ทฤษฎีการจัดสรรทรัพยากรข้ามช่วงเวลา (intertemporal choices)

ทฤษฎีการจัดสรรทรัพยากรข้ามช่วงเวลาเป็นการเปรียบเทียบผลได้และผลเสียที่เกิดขึ้นจากการเลือกกิจกรรมทางเศรษฐกิจระหว่างช่วงเวลาต่างๆ เช่น การจัดสรรรายได้ในคร่าวเรือนเพื่อการบริโภค การเลือกระดับการลงทุนเพื่อผลิตสินค้า เป็นต้น Irving Fisher (1930) ให้ความเห็นว่า การตัดสินใจเลือกบริโภคระหว่างเวลาขึ้นอยู่กับความพอใจในแต่ละช่วงเวลาและการเปรียบเทียบอรรถประโยชน์ส่วนเพิ่มที่ได้จากการบริโภค โดยใช้แบบจำลองดังนี้

$$\text{maximize } U(C_1, C_2) \quad (1)$$

$$\text{subject to } C_1 + \frac{C_2}{1+r} = Y_1 + \frac{Y_2}{1+r} \quad (2)$$

โดย	C_i	คือ	ระดับการบริโภค ณ ช่วงเวลาที่ i โดย $i = 1, 2$
	Y_i	คือ	ระดับรายได้ ณ ช่วงเวลาที่ i โดย $i = 1, 2$
	r	คือ	อัตราคิดลด หรือ อัตราดอกเบี้ย (interest rate)
	$\frac{1}{1+r}$	คือ	ตัวแปรคิดลด (discount factor)

สมการที่ (1) หรือฟังก์ชันอรรถประโยชน์ (utility function) ตลอดช่วงชีวิตของผู้บริโภค ตั้งแต่ช่วงเวลาปัจจุบัน ($t = 1$) ถึงช่วงเวลาในอนาคต ($t = 2$) แสดงให้เห็นว่า ผู้บริโภคแต่ละคนจะตัดสินใจเลือกระดับการบริโภคในแต่ละช่วงเวลาเพื่อให้ตนเองมีอรรถประโยชน์หรือความพึงพอใจสูงสุดตลอดช่วงชีวิต ภายใต้ระดับรายได้ที่สามารถหาได้และคิดเป็นมูลค่าปัจจุบันหรือสมการที่ (2)

Samuelson (1937) เสนอแบบจำลองอรรถประโยชน์คิดลด (discounted utility model) ในการอธิบายการจัดสรรทรัพยากรข้ามช่วงเวลา โดยขยายขอบเขตการศึกษาและกำหนดอัตราคิดลด (discount rate) เป็นตัวแทนของปัจจัยทางจิตวิทยา (psychological factors) ซึ่งเป็นปัจจัยที่เกิดจากภายในตัวบุคคลและส่งผลต่อการแสดงพฤติกรรมของบุคคลโดยตรง ดังนั้น การศึกษาถึงปัจจัยทางจิตวิทยาจึงช่วยให้เข้าใจถึงเหตุผลของการแสดงพฤติกรรมของบุคคล ทั้งนี้ ปัจจัยทางจิตวิทยา

ประกอบด้วย การจูงใจ การรับรู้ การเรียนรู้ ทักษะคติและบุคลิกภาพ (ดารา ที่ปะปาล, 2542) อัตราคิดลดและปัจจัยทางจิตวิทยาส่งผลต่อพฤติกรรมการจัดสรรทรัพยากรข้ามช่วงเวลา โดยมีรูปแบบของอรรถประโยชน์จากการบริโภคข้ามช่วงเวลาดังนี้

$$U^t(c_t, \dots, c_T) = \sum_{k=0}^{T-t} \left[\frac{1}{1+\rho} \right]^k u(c_{t+k}) \quad (3)$$

โดย	$u(c_{t+k})$	คือ	อรรถประโยชน์ของผู้บริโภค ณ เวลาที่ $t + k$ โดย $t = 1, 2, \dots, T - 1$
	T	คือ	ช่วงเวลาสุดท้ายของผู้บริโภค
	ρ	คือ	อัตราคิดลดของผู้บริโภค (discount rate)
	$\frac{1}{1+\rho}$	คือ	ตัวแปรคิดลดของผู้บริโภค (discount factor)

นอกจากนี้ แบบจำลองตลาดแรงงานหลายช่วงเวลาก็สามารถอธิบายพฤติกรรมการเลือกการบริโภค การทำงานและการออมหรือการจัดสรรทรัพยากรข้ามช่วงเวลาของครัวเรือนหรือผู้บริโภคได้เช่นกัน โดยผู้บริโภคจะเลือกพฤติกรรมและการจัดสรรทรัพยากรระหว่างเวลา เพื่อให้ตนเองมีอรรถประโยชน์ตลอดช่วงชีวิตสูงที่สุด ภายใต้ข้อจำกัดทางด้านรายได้ ดังสมการต่อไปนี้

$$\text{maximize} \quad \max_{c_1, c_2, w_1, w_2, s_1} \{u(c_1, w_1) + \beta u(c_2, w_2)\} \quad (4)$$

$$\text{subject to} \quad \rho f(w_1) = \rho c_1 + s_1 \quad (5)$$

$$\rho f(w_2) + s_1(1+r) = \rho c_2 \quad (6)$$

โดย	$f(w_i)$	คือ	ฟังก์ชันของระดับการทำงาน ณ ช่วงเวลาที่ i
	c_i	คือ	ระดับการบริโภค ณ ช่วงเวลาที่ i
	w_i	คือ	ระดับการทำงาน ณ ช่วงเวลาที่ i
	s_1	คือ	ระดับการออม ณ ช่วงเวลาที่ 1
	β	คือ	ตัวแปรคิดลดของผู้บริโภค (discount factor)
	r	คือ	ผลตอบแทนจากการออม
	ρ	คือ	ราคาสินค้าหรือผลตอบแทนจากการทำงาน

สมการที่ (5) แสดงถึงรายได้จากการทำงานในช่วงเวลาที่ 1 จะถูกใช้เพื่อการบริโภคและการออม และสมการที่ (6) แสดงถึงรายได้จากช่วงเวลา 2 ซึ่งมาจากรายได้จากการทำงานและการออม จะถูกใช้เพื่อบริโภคในช่วงเวลาที่ 2 ทั้งหมด

จากแบบจำลองข้างต้นทั้งหมด จะเห็นได้ว่า ทฤษฎีการจัดสรรทรัพยากรข้ามช่วงเวลา (intertemporal choices) ให้ความสำคัญกับการเลือกระดับการบริโภคหรือระดับการทำงานในช่วงเวลาต่าง ๆ หากต้องการบริโภคในอนาคตมากขึ้น ผู้บริโภคต้องลดการบริโภคในปัจจุบันลงหรือเพิ่มระดับการทำงาน ทำให้เกิดการออมมากขึ้น แต่ถ้าหากผู้บริโภคต้องการบริโภคในปัจจุบันมากกว่าในอนาคต ผู้บริโภคจำเป็นต้องกู้ยืมหรือใช้เงินจากในอนาคต ทำให้การบริโภคในอนาคตลดลง โดยพฤติกรรมในการเลือกระดับการบริโภคหรือระดับการทำงานของแต่ละบุคคลจะขึ้นอยู่กับตัวแปรคิดลด (discount factor) และตัวแปรคิดลดของแต่ละบุคคลจะขึ้นอยู่กับปัจจัยทางจิตวิทยา (psychological factors) และอายุที่คาดว่าจะมีชีวิตอยู่ (life expectancy) ด้วยเหตุนี้ ปัจจัยทางจิตวิทยาที่แตกต่างกันจะส่งผลให้การแสดงพฤติกรรมของแต่ละบุคคลแตกต่างกันไปด้วย

สำหรับการตัดสินใจที่จะมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาหรือให้บริการแก่ผู้อื่น เพื่อสะสมเวลา (time credit) ไว้ใช้ในอนาคต เปรียบเสมือนการทำงานเพิ่มขึ้นในปัจจุบันและสะสมเงินหรือผลตอบแทนไว้ใช้ในอนาคต เพื่อเพิ่มการบริโภคในอนาคต ซึ่งการตัดสินใจดังกล่าวจะขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของแต่ละบุคคล เช่น หากสมาชิกท่านใดในโครงการธนาคารเวลาต้องการรับบริการบางอย่างในอนาคต สมาชิกท่านนั้นจะทำงานในปัจจุบันเพื่อสะสมเวลา (time credit) และใช้เวลาดังกล่าวแลกกับบริการที่ต้องการในอนาคต เป็นต้น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดว่าการตัดสินใจที่จะมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาเป็นการจัดสรรทรัพยากรรูปแบบหนึ่ง ซึ่งทรัพยากรดังกล่าว คือ เวลา เพราะฉะนั้น ทฤษฎีการจัดสรรทรัพยากรข้ามช่วงเวลา (intertemporal choices) จึงสามารถใช้อธิบายและศึกษาการตัดสินใจที่จะมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาของสมาชิกในโครงการได้ โดยเปรียบเทียบการตัดสินใจเลือกระดับการทำงานเสมือนการตัดสินใจที่จะมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาเพื่อเพิ่มระดับการบริโภคในอนาคตหรือเป็นการรับบริการในอนาคต ทั้งนี้ การตัดสินใจดังกล่าวของแต่ละบุคคลสามารถอธิบายได้ด้วยปัจจัยทางจิตวิทยาผ่านทางตัวแปรคิดลด (discount factor) ทฤษฎีการกระตุ้นบรรทัดฐาน (norm-activation theory) และแนวคิดเกี่ยวกับลักษณะด้านประชากรศาสตร์ ซึ่งเป็นทฤษฎีที่ใช้อธิบายปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลา

2.2.2 ทฤษฎีการกระตุ้นบรรทัดฐาน (norm-activation theory)

Schwartz (1977) เสนอทฤษฎีการกระตุ้นบรรทัดฐาน (norm-activation theory) ว่า แต่ละบุคคลจะแสดงพฤติกรรมหรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเพื่อสนับสนุนเป้าหมายที่ให้ผลประโยชน์ต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมก็ต่อเมื่อบุคคลนั้นมีจิตสำนึกถึงสิ่งที่ถูกต้องและมีความคาดหวังถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้น ซึ่งเป็นผลมาจากคุณค่าของสิ่งที่พิจารณา (values) ความเชื่อในคุณค่าของสิ่งนั้น (beliefs) และบรรทัดฐานของแต่ละบุคคล (personal norm) ทั้งนี้ ความสำเร็จในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจะขึ้นอยู่กับการกระตุ้นบรรทัดฐานเชิงมโนธรรม (moral norm) ในแต่ละบุคคล โดยระดับของการ

กระตุ้นบรรทัดฐานเชิงมโนธรรมขึ้นอยู่กับปัจจัย 3 ประการ ได้แก่ (1) การยอมรับในคุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งเป็นสิ่งที่บุคคลทั่วไปในสังคมให้ความสำคัญ (personal values) (2) การตระหนักถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำต่อบุคคลอื่น (awareness of consequence) ในสิ่งที่บุคคลทั่วไปเห็นว่ามีค่าและมีความสำคัญและมีคุณค่า (3) การรับผิดชอบในผลของการกระทำที่เกิดขึ้นแก่ผู้อื่น (ascription of responsibility) โดยเชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจะเป็นการฟื้นฟูคุณค่าของบางสิ่งที่มีความสำคัญต่อบุคคลอื่น

จากหลักการของทฤษฎีการกระตุ้นบรรทัดฐานข้างต้น สามารถกล่าวได้ว่า การแสดงพฤติกรรมหรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลขึ้นอยู่กับกระตุ้นหรือการจูงใจของสิ่งเร้า เช่น ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในชุมชนทำให้ผู้คนเกิดแรงจูงใจในการหาวิธีแก้ปัญหาดังกล่าว เป็นต้น ดังนั้น ทฤษฎีการกระตุ้นบรรทัดฐานจึงสามารถใช้อธิบายและศึกษาการตัดสินใจที่จะมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาของสมาชิกได้ เนื่องจาก การมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลามีคุณค่าต่อสังคมและชุมชนในลักษณะของการพัฒนาสังคมและชุมชน การพัฒนาคุณภาพชีวิตและการอยู่อาศัยของคนในชุมชน และการปลูกจิตสำนึกที่ดีต่อสังคมและชุมชน ดังนั้น การที่สมาชิกในโครงการธนาคารเวลาตระหนักถึงคุณค่าของการมีส่วนร่วมในโครงการและตระหนักถึงปัญหาจากสังคมผู้สูงอายุส่งผลให้การมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาเพิ่มขึ้น เพื่อพัฒนาชุมชนและช่วยเหลือบุคคลอื่น อย่างไรก็ตาม การที่สมาชิกของโครงการจะตระหนักถึงคุณค่าของการมีส่วนร่วมในโครงการจนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการมีส่วนร่วมที่มากขึ้นนั้น สมาชิกในโครงการจะต้องตระหนักถึงผลกระทบจากการมีส่วนร่วมหรือไม่มีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาเสียก่อน จึงส่งผลให้เกิดแรงจูงใจในการมีส่วนร่วมในโครงการ ซึ่งหมายความว่า การตระหนักถึงคุณค่าของโครงการและแรงจูงใจส่งผลต่อการแสดงพฤติกรรมของแต่ละบุคคลผ่านองค์ประกอบความรู้ การเรียนรู้ ทักษะคิดและการจูงใจของปัจจัยทางจิตวิทยา (psychological factors) และทำให้ส่งผลต่ออัตราคิดลด (discount rate) เช่นเดียวกัน เพราะฉะนั้น ปัจจัยด้านแรงจูงใจในการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาจึงมีความสัมพันธ์กับอัตราคิดลด และปัจจัยด้านแรงจูงใจในการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาที่แตกต่างกันของสมาชิกในโครงการจะทำให้อัตราคิดลดและพฤติกรรมการเข้าร่วมโครงการแตกต่างกันด้วย

2.2.3 แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม (socio-economic factors) หมายถึง ปัจจัยที่บ่งบอกถึงลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของประชากรที่อยู่ในตัวบุคคลหรือข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตัวบุคคล เช่น อายุ เพศ ขนาดครอบครัว อาชีพ รายได้ เป็นต้น ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมของตัวบุคคล (ถลุงศรี พิมพ์สมพงศ์, 2548) ดังนั้น หากปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมแตกต่างกัน เมื่อเกิดการกระตุ้นภายนอกจะส่งผลให้เกิดการแสดงพฤติกรรมที่แตกต่างกันไปด้วย (ยุบล เบ็ญจรงค์กิจ,

2542) ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีกลุ่มสังคม (social categories theory) ที่อธิบายว่า พฤติกรรมของแต่ละบุคคลเกี่ยวข้องกับลักษณะต่างๆ ของบุคคล ซึ่งส่งผลให้บุคคลที่มีการแสดงพฤติกรรมคล้ายคลึงกัน จะอยู่ในลำดับชั้นสังคมเดียวกัน (DeFleur & Ball-Rokeach, 1996)

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมอธิบายถึงลักษณะสำคัญและสถิติที่วัดจากประชากร ขณะที่ปัจจัยทางจิตวิทยาอธิบายถึงความคิดและความรู้สึกของประชากร ซึ่งบุคคลที่มีปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมแตกต่างกันจะมีปัจจัยทางจิตวิทยาที่แตกต่างกันด้วย เช่น อายุทำให้บุคคลเกิดความแตกต่างกันด้านความคิดและพฤติกรรมเนื่องจากอายุบ่งบอกถึงประสบการณ์ชีวิต ซึ่งบุคคลที่มีอายุมากจะมีแนวคิดอนุรักษ์นิยมและระมัดระวังมากกว่าผู้มีอายุน้อย ระดับการศึกษาเป็นปัจจัยที่ทำให้บุคคลมีความคิด ค่านิยม ทักษะและพฤติกรรมแตกต่างกัน โดยบุคคลที่มีระดับการศึกษาสูงจะมีการรับรู้สารที่ดี เป็นต้น (ศิริวรรณ เสรีรัตน์, 2538)

การตัดสินใจที่จะมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาเป็นการตัดสินใจในการเลือกระดับการบริโภคในอนาคตและระดับการทำงานในปัจจุบัน ซึ่งขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของแต่ละบุคคล โดยการมีส่วนร่วมเป็นการสะสมเวลาผ่านการทำงานหรือให้บริการแก่บุคคลอื่น ดังนั้น จากแนวคิดและทฤษฎีทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ทฤษฎีการจัดสรรทรัพยากรข้ามช่วงเวลา (intertemporal choices) สามารถใช้วิเคราะห์และอธิบายการตัดสินใจที่จะมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาได้ โดยมีอัตราคิดลด (discount rate) เป็นตัวแปรที่กำหนดพฤติกรรมและทำให้แต่ละบุคคลมีการตัดสินใจที่แตกต่างกัน ซึ่งสามารถอธิบายเหตุผลของการแสดงพฤติกรรมดังกล่าวได้ด้วยทฤษฎีการกระตุ้นบรรทัดฐาน (norm-activation theory) และแนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม

2.2.4 แรงจูงใจในการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลา

Collom et al. (2012) มีแนวคิดว่าการตัดสินใจเข้าร่วมหรือการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาของสมาชิกในโครงการขึ้นอยู่กับแรงจูงใจ 5 ประเภท ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

- 1) การเห็นแก่ผู้อื่น (altruism) สมาชิกในโครงการต้องการที่จะช่วยเหลือผู้อื่น
- 2) การให้ความสำคัญแก่ผู้อื่น (values) สมาชิกในโครงการต้องการที่จะทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น
- 3) สังคมและชุมชน (social) สมาชิกในโครงการต้องการที่จะได้พบเจอผู้คน
- 4) ความจำเป็นในการใช้บริการ (need) สมาชิกในโครงการต้องการที่จะสะสมเวลาไว้ใช้ในอนาคตหรือใช้เมื่อจำเป็น
- 5) ความต้องการส่วนบุคคล (want) สมาชิกในโครงการต้องการที่จะสะสมเวลาไว้ใช้แลกกับบริการที่ต้องการ

จากข้อสรุปข้างต้นนี้ สามารถนำมาปรับใช้เพื่อศึกษาปัจจัยด้านแรงจูงใจที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมโครงการธนาคารเวลาของประชากรไทยได้ แต่ต้องเพิ่มปัจจัยด้านแรงจูงใจในการศึกษาบางประเภท ได้แก่ การพัฒนาส่วนบุคคล (understand) และต้องจัดให้ปัจจัยด้านแรงจูงใจบางประเภทอยู่ในประเภทเดียวกัน ได้แก่ การเห็นแก่ผู้อื่น (altruism) กับการให้ความสำคัญแก่ผู้อื่น (values) และความจำเป็นในการใช้บริการ (need) กับความต้องการส่วนบุคคล (want) เพื่อให้ปัจจัยด้านแรงจูงใจที่ใช้ในการศึกษามีความครอบคลุมและสอดคล้องกับหลักการดำเนินงานของโครงการธนาคารเวลาที่กรมกิจการผู้สูงอายุกำหนดไว้

2.2.5 แรงจูงใจในการเป็นอาสาสมัคร (volunteer functions inventory)

Clary, Snyder, and Stukas (1996) มีแนวคิดที่ว่า แรงจูงใจสำหรับการทำงานเป็นอาสาสมัครสามารถแบ่งได้เป็น 6 ประเภท ภายใต้สมมติฐาน 4 ข้อ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. แรงจูงใจของการทำงานเป็นอาสาสมัคร ได้แก่
 - 1) การให้ความสำคัญแก่ผู้อื่น (values) อาสาสมัครเห็นว่าการให้ความช่วยเหลือผู้อื่นเป็นสิ่งสำคัญหรืออาสาสมัครเป็นมนุษยธรรมนิยม
 - 2) การพัฒนาส่วนบุคคล (understand) อาสาสมัครต้องการเรียนรู้และเพิ่มทักษะการทำงานใหม่ๆ เพื่อพัฒนาความสามารถในด้านต่างๆ
 - 3) ความสัมพันธ์ทางสังคม (social) อาสาสมัครต้องการสร้างและพัฒนาความสัมพันธ์กับผู้อื่นในสังคมและชุมชน
 - 4) การป้องกันตัว (protective) อาสาสมัครต้องการลดความรู้สึกเชิงลบหรือแก้ไขปัญหาส่วนตัว
 - 5) ผลประโยชน์ด้านการทำงาน (career) อาสาสมัครมีเป้าหมายที่จะนำประสบการณ์จากการเป็นอาสาสมัครมาใช้ในการทำงานหรือการสมัครงาน
 - 6) ผลประโยชน์ด้านอารมณ์ (enhancement) อาสาสมัครได้รับความรู้สึกที่ดีจากการทำกิจกรรมจิตอาสาและได้พัฒนาความฉลาดทางด้านอารมณ์
2. สมมติฐานของแรงจูงใจของการทำงานเป็นอาสาสมัคร ได้แก่
 - 1) อาสาสมัครทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายส่วนตัว
 - 2) อาสาสมัครที่ทำงานแต่ละคนมีเหตุผลของการทำงานที่แตกต่างกัน แม้จะอยู่ในองค์กรเดียวกัน
 - 3) อาสาสมัครมีแรงจูงใจในการทำงานได้มากกว่า 1 แรงจูงใจ
 - 4) ความสำเร็จของการรับสมัครและการรักษาอาสาสมัครขึ้นอยู่กับความสามารถและประสบการณ์ของอาสาสมัครตามแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน

จากแนวคิดดังกล่าวสามารถนำมาปรับใช้เพื่อศึกษาปัจจัยด้านแรงจูงใจที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาได้เช่นกัน เนื่องจากแนวคิดนี้กล่าวถึงแรงจูงใจที่มีผลต่อการเป็นอาสาสมัครหลายด้านและการทำงานของโครงการธนาคารเวลามีความคล้ายกับกิจกรรมจิตอาสา แต่การนำปัจจัยด้านแรงจูงใจของการเป็นอาสาสมัครมาใช้ศึกษาปัจจัยด้านแรงจูงใจที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาจำเป็นต้องเพิ่มปัจจัยด้านแรงจูงใจประเภทความจำเป็นและการใช้ประโยชน์ (need and want) จากแนวคิดของ Collom et al. (2012) เพราะการทำงานในโครงการธนาคารเวลาจะได้รับผลตอบแทนในรูปแบบของการสะสมเวลา (time credit) ซึ่งสามารถนำไปแลกเปลี่ยนเป็นสินค้าหรือบริการที่ต้องการได้

2.3 วรรณกรรมปริทัศน์

2.3.1 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลา

ความสำเร็จของโครงการธนาคารเวลาขึ้นอยู่กับความร่วมมือของสมาชิกในโครงการ (Valor, Papaoikonomou, & Martinez-de-Ibarreta, 2017) โดยความร่วมมือในโครงการธนาคารเวลาจะขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านแรงจูงใจและปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม และปัจจัยตามบริบทของประเทศ (Garcia-Mainar & Marcuello, 2007) ยกตัวอย่างเช่น วัฒนธรรมและรูปแบบการดำเนินชีวิตของประชากร นโยบายและแผนในการพัฒนาประเทศ เป็นต้น ดังนั้น การศึกษาถึงความสำเร็จของโครงการธนาคารเวลา จำเป็นต้องศึกษาปัจจัยด้านแรงจูงใจและปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมโครงการธนาคารเวลา และศึกษาถึงองค์ประกอบและความท้าทายของโครงการธนาคารเวลา

พฤติกรรมการตัดสินใจเป็นอาสาสมัครของแต่ละบุคคลมีผลมาจากปัจจัยด้านแรงจูงใจหลายประเภท Clary et al. (1996) ได้ศึกษาถึงแรงจูงใจของการเป็นอาสาสมัครและให้ข้อสรุปไว้ว่าแรงจูงใจของการเป็นอาสาสมัครมี 6 ประเภท ได้แก่ 1) การให้ความสำคัญแก่ผู้อื่น (values) 2) การพัฒนาส่วนบุคคล (understand) 3) ความสัมพันธ์ทางสังคม (social) 4) การป้องกันตัว (protective) 5) ผลประโยชน์ด้านการทำงาน (career) 6) ผลประโยชน์ด้านอารมณ์ (enhancement) ซึ่งผลของปัจจัยด้านแรงจูงใจต่อการเป็นอาสาสมัครทั้งหมดนี้จะมีความแตกต่างกันในแต่ละบุคคล อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาถึงแรงจูงใจของการเป็นอาสาสมัครไม่สามารถใช้อธิบายถึงแรงจูงใจที่ส่งผลให้เกิดการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาได้ทั้งหมด นอกจากนี้ Collom et al. (2012) พบว่า มีอีกหนึ่งแรงจูงใจที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลา คือ ความจำเป็นและการใช้ประโยชน์ (need and want) และแรงจูงใจที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลามากที่สุด 2 อันดับแรก คือ การให้ความสำคัญแก่ผู้อื่น (value) และความสัมพันธ์ทางสังคม (social)

ความแตกต่างของภูมิหลัง วัฒนธรรมและรูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้คน โครงสร้างพื้นฐาน และบริบททางเศรษฐกิจในแต่ละประเทศทำให้เกิดการตัดสินใจหรือการแสดงพฤติกรรมที่แตกต่างกัน ซึ่งส่งผลให้การตัดสินใจเป็นอาสาสมัครของประชากรในแต่ละประเทศมีความแตกต่างกันไปด้วย ดังนั้น แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยด้านแรงจูงใจและปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาของต่างประเทศจึงไม่สามารถนำมาใช้กับประเทศไทยได้โดยตรง

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมสามารถอธิบายถึงการตัดสินใจเป็นอาสาสมัครหรือการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลา โดย Collom et al. (2012) ได้ศึกษาปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมของสมาชิกโครงการธนาคารเวลาในเมืองบรูคลิน รัฐนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา ทั้งหมด 8 ปัจจัย ได้แก่ เพศ อายุ เชื้อชาติ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา สถานภาพการทำงาน รายได้ของครัวเรือน และสุขภาพ และได้ข้อสรุปของแต่ละปัจจัยไว้ ดังนี้

- 1) การศึกษาผลของเพศ พบว่า เพศหญิงต้องการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลามากกว่าเพศชาย เนื่องจากเพศหญิงมีความรู้สึกต้องการทำสิ่งที่เป็นประโยชน์มากกว่าเพศชาย
- 2) การศึกษาผลของอายุ พบว่า ผู้ที่มีอายุน้อยต้องการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลามากกว่าผู้ที่มีอายุมาก หรืออายุที่มากขึ้นส่งผลให้ความต้องการที่จะเป็นผู้ให้บริการลดลง
- 3) การศึกษาผลของเชื้อชาติ พบว่า ชนกลุ่มน้อยมีความต้องการที่จะมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาและมีความต้องการที่จะช่วยเหลือผู้อื่นมากกว่าชนกลุ่มมาก
- 4) การศึกษาผลของสถานภาพสมรส พบว่า ผู้ที่สมรสแล้วต้องการที่จะมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลามากกว่าผู้ที่เป็นโสด เนื่องจากผู้ที่สมรสแล้วมีความรู้สึกต้องการจะสะสมเวลาเพื่อใช้ในยามจำเป็นหรือเพื่อใช้แลกกับบริการที่ต้องการมากกว่าผู้ที่เป็นโสด
- 5) การศึกษาผลของระดับการศึกษา พบว่า ผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงมีความต้องการที่จะมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาน้อยกว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาต่ำหรือระดับการศึกษาที่สูงขึ้นส่งผลให้ความต้องการที่จะเป็นผู้ให้บริการลดลง
- 6) การศึกษาผลของสถานภาพการทำงาน พบว่า ผู้ที่ไร้ความสามารถหรือผู้ที่ว่างงานมีความต้องการที่จะมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลามากกว่าผู้ที่ทำงาน เนื่องจากผู้ที่ไร้ความสามารถหรือผู้ที่ว่างงานต้องการช่วยเหลือผู้อื่น เพื่อพัฒนาทักษะและความสามารถ
- 7) การศึกษาผลของรายได้ของครัวเรือน พบว่า ผู้ที่อาศัยในครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำมีความต้องการที่จะมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลามากกว่าผู้ที่อาศัยในครัวเรือนที่มีรายได้สูง เพราะผู้ที่อาศัยในครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำต้องการสะสมเวลาเพื่อใช้แลกกับบริการที่ต้องการ
- 8) การศึกษาผลของสุขภาพ พบว่า ผู้ที่สุขภาพดีมีความต้องการที่จะมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลามากกว่าผู้ที่สุขภาพแยหรือสุขภาพที่ดีทำให้ความต้องการที่จะเป็นผู้ให้บริการมากขึ้น

นอกจากนี้ ผลงานวิจัยข้างต้นได้มีความสอดคล้องบางประการกับผลงานวิจัยของ Collom (2008) ที่ได้ศึกษาปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมของผู้ที่เข้าร่วมโครงการธนาคารเวลา โดยให้ข้อสรุปว่า ผู้ที่มีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงที่อาศัยอยู่ตามลำพัง มีสถานภาพว่างงานและอาศัยในครัวเรือนที่มีรายได้น้อย

อย่างไรก็ตาม Valor et al. (2017) ได้ศึกษาถึงปัจจัยด้านแรงจูงใจและปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมมีผลต่อจำนวนครั้งในการให้บริการหรือการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาและพบว่า ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ การเกษียณงานและอายุมีผลต่อจำนวนครั้งในการให้บริการหรือการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลา แต่เพศและระดับการศึกษากลับไม่มีผล ซึ่งแตกต่างจากผลการศึกษาของ Collom (2008) และ Collom et al. (2012) และมีเฉพาะแรงจูงใจประเภทความจำเป็นและการใช้ประโยชน์ (need and want) เท่านั้นที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในโครงการ ซึ่งแตกต่างจาก Collom et al. (2012) ที่พบว่า ผู้ที่เข้าร่วมโครงการธนาคารเวลาส่วนใหญ่จะมีแรงจูงใจประเภทการให้ความสำคัญแก่ผู้อื่น (values) และความสัมพันธ์ทางสังคม (social)

แม้จะมีการศึกษาปัจจัยและแรงจูงใจที่มีผลต่อการตัดสินใจในการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาของประชากรในหลายประเทศ แต่ผลที่ได้จากการศึกษากลับมีความแตกต่างกัน เนื่องจากความแตกต่างของภูมิหลัง วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของผู้คนในแต่ละประเทศ ซึ่งส่งผลให้เกิดการตัดสินใจในการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาแตกต่างกัน นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังไม่พบงานวิจัยใดที่นำทฤษฎีการจัดสรรทรัพยากรข้ามช่วงเวลา (intertemporal choices) มาใช้อธิบายแบบจำลองในการศึกษาการตัดสินใจดังกล่าว และผู้วิจัยเลือกปัจจัยด้านแรงจูงใจในการศึกษาครั้งนี้จากแรงจูงใจของการเป็นอาสาสมัครและจากวรรณกรรมปริทัศน์ ซึ่งจะทำให้การศึกษามีความครอบคลุมและเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา อีกทั้ง ยังไม่พบงานวิจัยใดในประเทศไทยที่ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ จึงเป็นที่มาของวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษาถึงปัจจัยด้านแรงจูงใจและปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาในบริบทของประเทศไทย

ตารางที่ 2.2 วรรณกรรมปริทัศน์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลา

ชื่อผู้วิจัย	ผลการศึกษา
Collom (2008)	<ol style="list-style-type: none"> 1. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม <ul style="list-style-type: none"> - ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาในทิศทางบวก ได้แก่ อายุ เพศหญิงและสถานะว่างงาน - ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาในทิศทางลบ ได้แก่ สถานภาพสมรสและรายได้ 2. ปัจจัยด้านแรงจูงใจที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลา ได้แก่ การให้ความสำคัญแก่ผู้อื่น (values) และความจำเป็นในการใช้บริการ (need)
Collom, Lasker, & Kyriacou (2012)	<ol style="list-style-type: none"> 1. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม <ul style="list-style-type: none"> - ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาในทิศทางบวก ได้แก่ เพศหญิง สถานภาพสมรส สถานะว่างงานและสุขภาพที่แข็งแรง - ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาในทิศทางลบ ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษาและรายได้ 2. ปัจจัยด้านแรงจูงใจที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลา ได้แก่ การให้ความสำคัญแก่ผู้อื่น (values) และความสัมพันธ์ทางสังคม (social)
Valor, Papaoikonomou, & Martinez-de-lbarreta (2017)	<ol style="list-style-type: none"> 1. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม <ul style="list-style-type: none"> - ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาในทิศทางบวก ได้แก่ อายุและสถานะเกษียณงาน - ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลา ได้แก่ เพศและระดับการศึกษา 2. ปัจจัยด้านแรงจูงใจที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลา ได้แก่ ความจำเป็นและการใช้ประโยชน์ (need and want)

ที่มา : รวบรวมโดยผู้วิจัย

2.3.2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโครงการธนาคารเวลา

ความยั่งยืนของโครงการธนาคารเวลาขึ้นอยู่กับองค์ประกอบของโครงการ Joanne and Nicholas (2014) พบว่า องค์ประกอบที่ทำให้โครงการธนาคารเวลายั่งยืน คือ ลักษณะของโครงการธนาคารเวลาที่มีความยืดหยุ่น ซึ่งทำให้โครงการธนาคารเวลาสามารถปรับเปลี่ยนและพัฒนารูปแบบการทำงานได้ โดยขึ้นอยู่กับบริบทตัวแทน เช่น โรงพยาบาล บ้านพักคนชรา เป็นต้น และคณะผู้ทำงานในโครงการธนาคารเวลาที่มีทักษะและความสามารถ นอกจากนี้ Collom et al. (2012) ได้ให้ข้อสรุปอื่นๆ ว่า สมาชิกและอาสาสมัครที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และรักงานบริการของโครงการธนาคารเวลาเป็นองค์ประกอบหลักที่จะนำไปสู่ความยั่งยืนของโครงการธนาคารเวลา รองลงมาตามลำดับ ได้แก่ การขยายโครงการอย่างมีประสิทธิภาพ การดำเนินงานภายใต้บริบทตัวแทน และสภาพแวดล้อมชุมชนและทำเลที่ตั้งของธนาคารเวลา

นอกจากนี้ ความท้าทายของโครงการธนาคารเวลาก็เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้โครงการมีความยั่งยืน Markkanen and Burgess (2016) ได้ให้ข้อสรุปเกี่ยวกับความท้าทายของโครงการธนาคารเวลาในประเทศอังกฤษว่า โครงการธนาคารเวลาจะมีปัญหาทางการเงิน ซึ่งเงินมีความสำคัญต่อการจัดตั้งและดูแลรักษาโครงการธนาคารเวลา เนื่องจากโครงการธนาคารเวลาเป็นองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไร และจากหลักการทำงานของโครงการธนาคารเวลาอาจทำให้เกิดความไม่สมดุลระหว่างอุปสงค์และอุปทานของสมาชิก อีกทั้งการติดตามกระบวนการทำงานและผลลัพธ์จากการทำงานของสมาชิกในโครงการธนาคารเวลาเป็นเรื่องที่ยาก ขณะที่ Shih, Bellotti, Han, and Carroll (2015) พบว่า ความท้าทายที่มีผลต่อความสำเร็จของโครงการธนาคารเวลาในประเทศสหรัฐอเมริกา ได้แก่ 1) คนส่วนใหญ่ไม่รู้จักและไม่เข้าใจหลักการทำงานของโครงการธนาคารเวลา 2) การทำให้ผู้คนเกิดแรงจูงใจในการเข้ามาเป็นสมาชิกของโครงการธนาคารเวลา 3) ขาดการสนับสนุนจากภาครัฐและองค์กรอื่นๆ 4) ขาดนโยบายที่สนับสนุนโครงการธนาคารเวลา

จากการศึกษาข้างต้น พบว่า มีการศึกษาองค์ประกอบและความท้าทายของโครงการธนาคารเวลาแล้ว แต่จากความแตกต่างของบริบททางเศรษฐกิจในแต่ละประเทศอาจส่งผลต่อความสำเร็จและความยั่งยืนของโครงการธนาคารเวลาที่แตกต่างกัน และการศึกษาที่ผ่านมาเป็นการศึกษาแค่ในกลุ่มประเทศพัฒนาแล้วเท่านั้น ทำให้ไม่สามารถนำผลการศึกษาดังกล่าวมาปรับใช้กับประเทศไทยหรือประเทศกำลังพัฒนาได้โดยตรง จึงเป็นที่มาของวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษาถึงองค์ประกอบและความท้าทายของโครงการธนาคารเวลาในประเทศไทย

2.3.3 องค์ประกอบและความท้าทายของโครงการธนาคารเวลา

ความสำเร็จของโครงการธนาคารเวลาขึ้นกับการมีองค์ประกอบที่สำคัญต่อการทำงานของโครงการอย่างครบถ้วนและการตอบสนองต่อประเด็นที่เป็นความท้าทายต่อความสำเร็จของโครงการ โดยองค์ประกอบและความท้าทายมีส่วนช่วยให้โครงการเกิดความยั่งยืนและมีประสิทธิภาพ จากการศึกษาแนวคิดที่เกี่ยวกับโครงการธนาคารเวลาในประเทศต่าง ๆ เช่น ประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา ทำให้สามารถจำแนกองค์ประกอบและความท้าทายของโครงการที่สำคัญได้ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

องค์ประกอบของโครงการธนาคารเวลาที่สำคัญ ได้แก่

- 1) การดำเนินงานของโครงการ แบ่งออกเป็นการทำงานด้วยตนเอง (stand-alone) และการดำเนินงานภายใต้บริษัทตัวแทน (embedded)
- 2) เจือปนในการเข้าร่วมโครงการ เช่น การจำกัดช่วงอายุของสมาชิก เป็นต้น
- 3) ผลตอบแทนจากการเข้าร่วมโครงการ เช่น เวลาที่สะสมสามารถนำไปขายได้ เป็นต้น

ความท้าทายของโครงการธนาคารเวลาที่สำคัญ ได้แก่

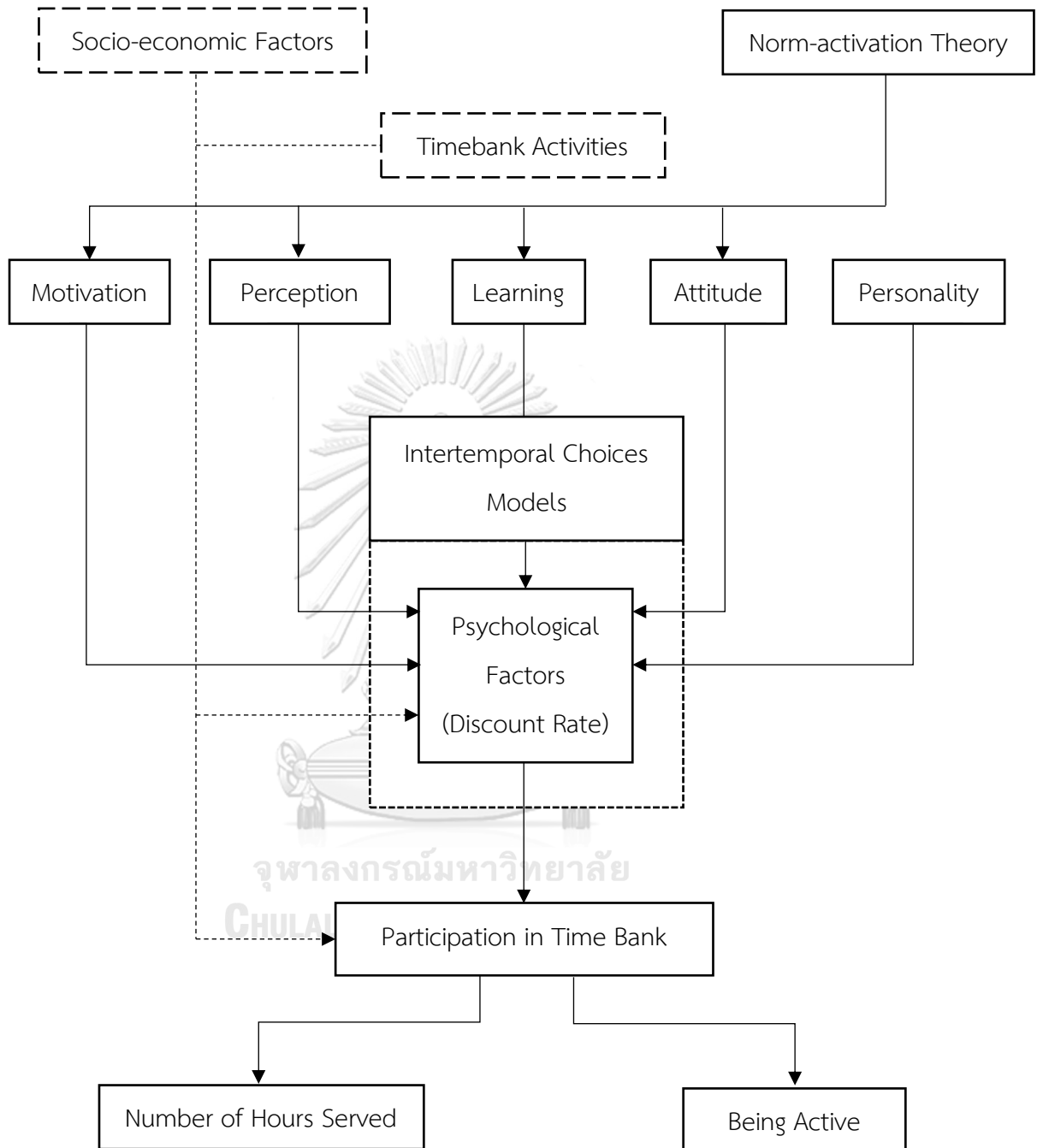
- 1) ความรู้และความเข้าใจในโครงการของประชากรในประเทศ
- 2) วัฒนธรรม รูปแบบการดำเนินชีวิตของประชากรในประเทศ
- 3) การสนับสนุนจากภาครัฐและองค์กรอื่นๆ

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาถึงองค์ประกอบและความท้าทายของโครงการธนาคารเวลาในประเทศไทยตามที่ได้จำแนกไว้ในข้อความข้างต้น เพื่อนำผลการศึกษามาวิเคราะห์หาข้อสรุปเกี่ยวกับองค์ประกอบที่เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทยและความท้าทายที่มีผลต่อความสำเร็จของโครงการธนาคารเวลาในประเทศไทย

2.4 กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการวิเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลา สามารถสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาของแต่ละบุคคลถูกกำหนดจากปัจจัยด้านแรงจูงใจ (motivations) และปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม (socio-economic factors) ผ่านปัจจัยทางจิตวิทยา (psychological factors) และอัตราคิดลด (discount rate) นอกจากนี้ ลักษณะการเข้าร่วมโครงการของสมาชิก (timebank activities) ก็เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม เช่น ระยะเวลาของการเป็นสมาชิก จำนวนกิจกรรมที่สามารถเข้าร่วมได้ เป็นต้น ดังรูปที่ 2.4

รูปที่ 2.4 กรอบแนวคิดการวิจัย

ที่มา : รวบรวมโดยผู้วิจัย

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

ผู้วิจัยทำการศึกษาโดยใช้ข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) จากการลงพื้นที่และเก็บข้อมูลในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล 3 พื้นที่ ได้แก่ (1) เทศบาลตำบลบางสีทอง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี (2) สวนโมกข์กรุงเทพ เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร (3) โรงเรียนผู้สูงอายุยานนาวา เขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร ซึ่งข้อมูลดังกล่าวประกอบด้วย ปัจจัยด้านแรงจูงใจ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม ลักษณะการเข้าร่วมโครงการ ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของสมาชิก และบทสัมภาษณ์จากเจ้าหน้าที่ของโครงการในพื้นที่ข้างต้นและเจ้าหน้าที่ของกรมกิจการผู้สูงอายุ ทั้งนี้ ผู้วิจัยแบ่งการศึกษาออกเป็นการวิเคราะห์เชิงปริมาณและการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาปัจจัยด้านแรงจูงใจและปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาในบริษัทของประเทศไทยและศึกษาถึงองค์ประกอบและความท้าทายที่มีผลต่อความสำเร็จของโครงการธนาคารเวลาของประเทศไทย ตามลำดับ

3.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

3.1.1 การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณ คือ สมาชิกของโครงการธนาคารเวลาในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล 3 พื้นที่ ได้แก่ (1) เทศบาลตำบลบางสีทอง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี (2) สวนโมกข์กรุงเทพ เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร และ (3) โรงเรียนผู้สูงอายุยานนาวา เขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร ที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป จากการสอบถามข้อมูลกับเจ้าหน้าที่ของแต่ละพื้นที่ พบว่า จำนวนสมาชิกของโครงการธนาคารเวลาในพื้นที่ (1) เทศบาลตำบลบางสีทอง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี จำนวนทั้งสิ้น 60 คน (2) สวนโมกข์กรุงเทพ เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร มีจำนวนทั้งสิ้น 20 คน และ (3) โรงเรียนผู้สูงอายุยานนาวา เขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร จำนวนทั้งสิ้น 60 คน ดังนั้น จำนวนประชากรที่ใช้ในการศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณจึงเท่ากับ 140 คน ซึ่งผู้วิจัยจะทำการเก็บข้อมูลจากประชากรทั้งหมด ทั้งนี้ ผู้วิจัยติดต่อกับกลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณผ่านทางเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับโครงการธนาคารเวลาในแต่ละพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยเจ้าหน้าที่ของโครงการจะเป็นผู้นัดแนะผู้มีส่วนร่วมให้แก่ผู้วิจัย เพื่อให้ผู้วิจัยแนะนำตัวและทำความรู้จักกับผู้มีส่วนร่วมก่อนเริ่มเก็บรวบรวมข้อมูล

นอกจากนี้ ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์การคัดกรองกลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณ หรือกลุ่มผู้มีส่วนร่วมกลุ่มตอบแบบสอบถามไว้ 2 เกณฑ์ ได้แก่ เกณฑ์การคัดเข้าและเกณฑ์การคัดออก ดังต่อไปนี้

เกณฑ์การคัดเข้ากลุ่มผู้มีส่วนร่วมกลุ่มตอบแบบสอบถาม

- 1) ผู้ที่เป็นสมาชิกของโครงการธนาคารเวลาในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล 3 พื้นที่ ได้แก่ (1) เทศบาลตำบลบางสีทอง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี (2) สวนโมกข์กรุงเทพ เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร (3) โรงเรียนผู้สูงอายุยานนาวา เขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร
- 2) ผู้ที่เป็นสมาชิกของโครงการธนาคารเวลา 1 เดือนขึ้นไป
- 3) ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป

เกณฑ์การคัดออกกลุ่มผู้มีส่วนร่วมกลุ่มตอบแบบสอบถาม

- 1) ผู้ที่ไม่เป็นสมาชิกของโครงการธนาคารเวลาในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล 3 พื้นที่ ได้แก่ (1) เทศบาลตำบลบางสีทอง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี (2) สวนโมกข์กรุงเทพ เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร (3) โรงเรียนผู้สูงอายุยานนาวา เขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร
- 2) ผู้ที่เป็นสมาชิกของโครงการธนาคารเวลาน้อยกว่า 1 เดือน
- 3) ผู้ที่มีอายุน้อยกว่า 18 ปี

3.1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม⁵ (questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลเพื่อใช้ในการวิเคราะห์เชิงปริมาณ โดยผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามขึ้นจากการศึกษาทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งแบบสอบถามประกอบด้วย 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาและปัจจัยด้านแรงจูงใจที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในโครงการ โดยคำถามมีลักษณะแบบมาตราประมาณค่า (rating scale) จำนวน 30 ข้อ ตามแนวคิดของลิเคิร์ต (Likert) 5 ระดับ คือ เห็นด้วยมากที่สุด เห็นด้วยมาก เห็นด้วยปานกลาง เห็นด้วยน้อยและเห็นด้วยน้อยที่สุด แสดงถึงระดับคะแนนจาก 5 ถึง 1 ตามลำดับ ซึ่งจะทำให้ทราบถึงปัจจัยด้านแรงจูงใจที่กลุ่มตัวอย่างเห็นว่ามีความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลา และจำแนกประเภทของปัจจัยดังกล่าวออกเป็น 6 ประเภท อ้างอิงจาก Clary et al. (1996) และ Collom et al. (2012) ได้แก่ 1) การให้ความสำคัญแก่ผู้อื่น (values) 2) การพัฒนาส่วนบุคคล

⁵ รายละเอียดของแบบสอบถามสามารถดูได้จากภาคผนวก 2

(understand) 3) ความสัมพันธ์ทางสังคม (social) 4) การป้องกันตัว (protective) 5) ผลประโยชน์ด้านอารมณ์ (enhancement) 6) ความจำเป็นและการใช้ประโยชน์ (need and want) โดยปัจจัยด้านแรงจูงใจแต่ละประเภทจะแบ่งออกเป็นเหตุผล 5 ข้อ ดังนั้น ผลรวมคะแนนของเหตุผลทั้ง 5 ข้อ จะมีค่ามากที่สุดเท่ากับ 25 และน้อยที่สุดเท่ากับ 5 ดังตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 คะแนนของปัจจัยด้านแรงจูงใจที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลา

ปัจจัยด้านแรงจูงใจที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลา	จำนวนคำถาม (ข้อ)	ช่วงคะแนน
1. การให้ความสำคัญแก่ผู้อื่น (values)	5	5-25
2. การพัฒนาส่วนบุคคล (understand)	5	5-25
3. ความสัมพันธ์ทางสังคม (social)	5	5-25
4. การป้องกันตัว (protective)	5	5-25
5. ผลประโยชน์ด้านอารมณ์ (enhancement)	5	5-25
6. ความจำเป็นและการใช้ประโยชน์ (need and want)	5	5-25

ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมหรือข้อมูลทั่วไป เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อปี ที่อยู่อาศัย จำนวนสมาชิกในครอบครัว เป็นต้น ซึ่งจะทำให้ทราบถึงภูมิหลังของกลุ่มตัวอย่างที่จะศึกษา

ตอนที่ 3 เป็นคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่มีต่อโครงการธนาคารเวลา

3.1.3 การทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษานี้ ผู้วิจัยทดสอบแบบสอบถามที่ใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการทดสอบแบบความเที่ยงตรง (validity) และวิธีการทดสอบแบบความน่าเชื่อถือ (reliability) ก่อนที่จะนำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลจริง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. วิธีการทดสอบแบบความเที่ยงตรง (validity) ผู้วิจัยตรวจสอบความสอดคล้องเชิงเนื้อหา (content validity) ของแบบสอบถาม โดยการนำแบบสอบถามเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์และคณะกรรมการสอบเพื่อพิจารณาและตรวจสอบความสอดคล้องของข้อความคำถามกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา และนำข้อเสนอแนะมาทำการปรับปรุงแก้ไขข้อความก่อนนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจริง
2. วิธีการทดสอบแบบความน่าเชื่อถือ (reliability) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปทดลองเก็บรวบรวมข้อมูลจำนวน 6 คน และนำมาวิเคราะห์หาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยใช้วิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) ดังนี้

$$\alpha = \frac{k}{k-1} \frac{(1 - \sum S_1^2)}{S_1^2}$$

เมื่อ	α	คือ ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น
	k	คือ จำนวนข้อของเครื่องมือวัด
	$\sum S_1^2$	คือ ผลรวมของความแปรปรวนของแต่ละข้อ
	S_1^2	คือ ความแปรปรวนของคะแนนรวม

จากการทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยใช้วิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัก⁶ พบว่า ข้อคำถามในแบบสอบถามตอนที่ 1 มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.897 ซึ่งเป็นค่าความน่าเชื่อถือระดับสูง จึงถือว่าแบบสอบถามชุดนี้อยู่ในเกณฑ์ที่สามารถใช้ได้

3.1.4 วิธีวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

สำหรับการศึกษาปัจจัยด้านแรงจูงใจและปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาในบริบทของประเทศไทยจะใช้แบบจำลองทางเศรษฐมิติ ได้แก่ แบบจำลองการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (multiple linear regression model) และแบบจำลองการวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติกแบบทวิ (binary logistic regression model) เพื่อวิเคราะห์ผลของปัจจัยที่มีส่งต่อการมีส่วนร่วมในโครงการ โดยอ้างอิงจากแบบจำลองของ Valor et al. (2017)

Valor et al. (2017) ศึกษาปัจจัยด้านแรงจูงใจและปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในโครงการธนาคารเวลาด้วยแบบจำลองการวิเคราะห์ถดถอยปัวซอง (poisson regression) ที่กำหนดให้ตัวแปรตาม (dependent variables) คือ จำนวนครั้งที่ให้บริการในปีที่แล้ว (number of transactions) และแบบจำลองการวิเคราะห์โลจิสติกแบบทวิ (binary logistic regression) ที่กำหนดให้ตัวแปรตาม คือ ตัวแปรหุ่น (dummy variable) ที่แสดงถึงการให้บริการของสมาชิกในโครงการธนาคารเวลา ซึ่งกำหนดให้ปัจจัยด้านแรงจูงใจ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมและลักษณะการเข้าร่วมโครงการเป็นตัวแปรต้น (independent variables) โดยปัจจัยด้านแรงจูงใจมีทั้งหมด 5 ประเภท ได้แก่ 1) อารมณ์ (affective) 2) กระบวนการคิด (cognitive) 3) เศรษฐกิจ (economic) 4) การเมือง (political) 5) สังคม (social) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมมีทั้งหมด 4 ปัจจัย ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษาและอาชีพ และลักษณะการเข้าร่วมโครงการแบ่งออกเป็นระยะเวลาของการเป็นสมาชิกในโครงการ (length of membership) ระยะเวลาของการเป็นสมาชิก

⁶ รายละเอียดการทดสอบสามารถดูได้จากตารางที่ ก ในภาคผนวก 1

ในโครงการยกกำลังสอง (squared length of membership) และจำนวนบริการที่ต้องการ (number of services demanded) แบบจำลองที่กล่าวมาข้างต้นสามารถอธิบายได้ด้วยสมการดังต่อไปนี้

$$P(\text{Number of transaction}_i = x) = \exp(\alpha + \mathbf{goals}\beta + \mathbf{X}\gamma + \mathbf{T}\delta + \varepsilon)$$

$$P(\text{Active}_i = 1) = \alpha + \mathbf{goals}\beta + \mathbf{X}\gamma + \mathbf{T}\delta + \varepsilon$$

โดย *Number of transaction_i* คือ จำนวนครั้งที่ให้บริการในปีที่แล้วของคนที่ *i*

Active_i คือ การให้บริการของสมาชิกในโครงการธนาคารเวลาคนที่ *i*
 0 แทนสมาชิกคนที่ *i* ไม่ได้ให้บริการเป็นเวลานาน
 1 แทนสมาชิกคนที่ *i* ให้บริการไปเมื่อเดือนที่แล้ว

goals คือ ปัจจัยด้านแรงจูงใจ (motivations)

X คือ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม (socio-economic factors)

T คือ ลักษณะการเข้าร่วมโครงการของสมาชิก (timebank activities)

β, γ and δ คือ ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปรต้น (coefficient)

ε คือ ค่าความคลาดเคลื่อน (error)

แบบจำลองข้างต้นนี้สามารถอธิบายถึงผลของปัจจัยด้านแรงจูงใจและปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมแต่ละประเภทที่มีต่อจำนวนครั้งในการให้บริการของผู้เข้าร่วมโครงการธนาคารเวลาหรือการมีส่วนร่วมของสมาชิกในโครงการ และแบบจำลองนี้สามารถบอกได้ว่า ปัจจัยด้านแรงจูงใจประเภทใดเป็นปัจจัยหลักที่จะทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในโครงการ

ผู้วิจัยเห็นว่า แบบจำลองข้างต้นสามารถใช้เพื่อตอบคำถามของการศึกษาครั้งนี้ได้ จึงออกแบบแบบจำลองทางเศรษฐมิติที่ใช้ศึกษาปัจจัยด้านแรงจูงใจและปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในโครงการธนาคารเวลา โดยอ้างอิงจากแบบจำลองของ Valor et al. (2017) อย่างไรก็ตาม ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดตัวแปรในแบบจำลองจากความสัมพันธ์ของทฤษฎีการจัดสรรทรัพยากรข้ามช่วงเวลา ทฤษฎีการกระตุ้นบรรทัดฐานและแนวคิดเกี่ยวกับลักษณะด้านประชากรศาสตร์ที่ให้ข้อสรุปว่า การตัดสินใจที่จะมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาขึ้นอยู่กับปัจจัยทางจิตวิทยาของแต่ละบุคคล และผู้วิจัยปรับเปลี่ยนตัวแปรบางประการในแบบจำลองของ Valor et al. (2017) จากแรงจูงใจในการมีส่วนร่วมในโครงการเวลาของ Collom et al. (2012) และมาตรวัดแรงจูงใจในการเป็นจิตอาสาของ Clary et al. (1996) โดยการลดปัจจัยด้านแรงจูงใจประเภทการเมือง (political) และเปลี่ยนปัจจัยด้านแรงจูงใจประเภทกระบวนการคิด (cognitive) เป็นประเภทการพัฒนาส่วนบุคคล (understand) เพื่อความเหมาะสมและความครอบคลุมของ

การศึกษา และจากวรรณกรรมปริทัศน์พบว่า ปัจจัยด้านแรงจูงใจประเภทผลประโยชน์ด้านการทำงาน (career) เป็นปัจจัยเดียวที่ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลา ดังนั้น ไม่มีความจำเป็นต้องศึกษาปัจจัยด้านแรงจูงใจประเภทดังกล่าว

ในส่วนของการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดตัวแปรตาม (dependent variables) จากการศึกษาการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลา ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ตัวแปร ได้แก่ (1) จำนวนชั่วโมงที่เคยให้บริการ ตั้งแต่เข้าร่วมโครงการ สำหรับศึกษาพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในโครงการตลอดระยะเวลาของการเป็นสมาชิกหรือพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในระยะยาว ซึ่งเป็นตัวแปรตามของแบบจำลองการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (multiple linear regression model) (2) การให้บริการภายใน 1 สัปดาห์ที่ผ่านมา สำหรับศึกษาความกระตือรือร้นในการให้บริการภายใน 1 สัปดาห์ที่ผ่านมาหรือพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในระยะสั้น ซึ่งเป็นตัวแปรตามของแบบจำลองการวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติกแบบทวิ (binary logistic regression model) โดยตัวแปรต้นทั้งหมด (independent variables) ของทั้ง 2 แบบจำลองถูกแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ (1) ปัจจัยด้านแรงจูงใจ (2) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม และ (3) ลักษณะการเข้าร่วมโครงการ ดังตารางที่ 3.2

แบบจำลองการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (multiple linear regression model) มีสมการดังต่อไปนี้

$$\text{Number of hours served}_i = \alpha + \gamma_i \text{Motive}_i + \beta_i X_i + \delta_i \text{Act}_i + \varepsilon_i$$

แบบจำลองการวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติกแบบทวิ (binary logistic regression model) มีสมการดังต่อไปนี้

$$P(\text{Being Active}_i = 1) = \gamma_i \text{Motive}_i + \beta_i X_i + \delta_i \text{Act}_i + \varepsilon_i$$

โดย $\text{Number of hours served}_i$ คือ จำนวนชั่วโมงที่เคยให้บริการของตัวอย่างที่ i

Being Active_i คือ การให้บริการภายในช่วง 1 สัปดาห์ที่ผ่านมาของตัวอย่างที่ i

α คือ ค่าคงที่

Motive_i คือ ปัจจัยด้านแรงจูงใจ (motivations) ของตัวอย่างที่ i

X_i คือ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม (socio-economic factors) ของตัวอย่างที่ i

Act_i คือ ลักษณะการเข้าร่วมโครงการของสมาชิกในโครงการ (timebank activities) ของตัวอย่างที่ i

β_i	คือ เวกเตอร์ค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม
γ_i	คือ เวกเตอร์ค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรปัจจัยด้านแรงจูงใจ
δ_i	คือ เวกเตอร์ค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรลักษณะการเข้าร่วมโครงการ
ε_i	คือ ค่าความคลาดเคลื่อน (error)

ตารางที่ 3.2 ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

ตัวแปรต้น (independent variables)	
<p>ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม (socio-economic factors)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. พื้นที่ทำกิจกรรม (area) 2. เพศ (gender) 3. อายุ (age) 4. ระดับการศึกษา (education) 5. สถานภาพสมรส (marital status) 6. อาชีพ (occupation) 7. รายได้ต่อปี (income) 8. โรคประจำตัว (disease) 9. อายุคาดเฉลี่ย (life expectancy) 10. ความพึงพอใจด้านเวลา (time preference) 11. ทูทางสังคม (social capital) 	<p>ปัจจัยด้านแรงจูงใจ (motivations)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การให้ความสำคัญแก่ผู้อื่น (values) 2. การพัฒนาส่วนบุคคล (understand) 3. ความสัมพันธ์ทางสังคม (social) 4. การป้องกันตัว (protective) 5. ผลประโยชน์ด้านอารมณ์ (enhancement) 6. ความจำเป็นและการใช้ประโยชน์ (need and want) <p>ลักษณะการเข้าร่วมโครงการ (timebank activities)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ระยะเวลาของการเป็นสมาชิก (length of membership) 2. ระยะเวลาของการเป็นสมาชิกยกกำลังสอง (squared length of membership) 3. จำนวนกิจกรรมที่สามารถเข้าร่วมได้ (number of activities participated) 4. จำนวนบริการที่ต้องการ (number of services demanded)
ตัวแปรตาม (dependent variables)	
<p>แบบจำลองการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (multiple linear regression model)</p> <ul style="list-style-type: none"> • จำนวนชั่วโมงที่ให้บริการตั้งแต่เข้าร่วมโครงการธนาคารเวลา (number of hours served) <p>แบบจำลองการวิเคราะห์โลจิสติกแบบทวิ (binary logistic regression model)</p> <ul style="list-style-type: none"> • การให้บริการของสมาชิกในโครงการธนาคารเวลาภายใน 1 สัปดาห์ที่ผ่านมา (being active at the time bank) 	

ผู้วิจัยแสดงข้อมูลรายละเอียดของตัวแปรตามในตารางที่ 3.3 และแสดงข้อมูลรายละเอียดของตัวแปรต้นที่ใช้ในการศึกษาและสมมติฐานเบื้องต้นในตารางที่ 3.4 โดยสัญลักษณ์บวกของสมมติฐานเบื้องต้น หมายถึง ตัวแปรต้นนั้นๆ มีผลกระทบทางบวกต่อตัวแปรตาม ในทางกลับกัน สัญลักษณ์ลบ หมายถึง ตัวแปรต้นนั้นๆ มีผลกระทบทางลบต่อตัวแปรตาม

ตารางที่ 3.3 ข้อมูลรายละเอียดของตัวแปรตาม

ตัวแปรตาม (dependent variables)			
ลำดับ	ตัวแปร	คำอธิบาย	การกำหนดค่า
แบบจำลองการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (multiple linear regression model)			
1	<i>Number of – hours served_i</i>	จำนวนชั่วโมงที่ให้บริการตั้งแต่เข้าร่วมโครงการธนาคาร (number of hours served) ซึ่งมีลักษณะเป็นตัวแปรต่อเนื่อง	คำถามข้อ 2 ตอนที่ 1
แบบจำลองการวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติกแบบทวิ (binary logistic regression model)			
1	<i>Being Active_i</i>	การให้บริการของสมาชิกภายใน 1 สัปดาห์ที่ผ่านมา โดยใช้ตัวแปรทวิน (dummy variable) แทน 0 เป็นสมาชิกที่ไม่ได้ให้บริการเป็นเวลามากกว่า 1 สัปดาห์ แทน 1 เป็นสมาชิกที่ได้ให้บริการไปภายใน 1 สัปดาห์ที่ผ่านมา	คำถามข้อ 3 ตอนที่ 1

ตารางที่ 3.4 ข้อมูลรายละเอียดของตัวแปรต้นและสมมติฐานเบื้องต้น

ตัวแปรต้น (independent variables)				
ลำดับ	ตัวแปร	คำอธิบาย	การกำหนดค่า	สมมติฐานเบื้องต้น
ปัจจัยด้านแรงจูงใจ (motivations)				
1	<i>Value_i</i>	คะแนนรวมจากแบบมาตราประมาณค่า (rating scale) ของปัจจัยด้านแรงจูงใจประเภทการให้ความสำคัญแก่ผู้อื่น (values) ซึ่งมีลักษณะเป็นตัวแปรไม่ต่อเนื่อง	คำถามวัดระดับข้อที่ 1 – 5 ตอนที่ 1	+
2	<i>Under_i</i>	คะแนนรวมจากแบบมาตราประมาณค่า (rating scale) ของปัจจัยด้านแรงจูงใจประเภทการพัฒนาส่วนบุคคล (understand) ซึ่งมีลักษณะเป็นตัวแปรไม่ต่อเนื่อง	คำถามวัดระดับข้อที่ 6 – 10 ตอนที่ 1	+
3	<i>Social_i</i>	คะแนนรวมจากแบบมาตราประมาณค่า (rating scale) ของปัจจัยด้านแรงจูงใจประเภทความสัมพันธ์ทางสังคม (social) ซึ่งมีลักษณะเป็นตัวแปรไม่ต่อเนื่อง	คำถามวัดระดับข้อที่ 11 – 15 ตอนที่ 1	+
4	<i>Prot_i</i>	คะแนนรวมจากแบบมาตราประมาณค่า (rating scale) ของปัจจัยด้านแรงจูงใจประเภทการป้องกันตัว (protective) ซึ่งมีลักษณะเป็นตัวแปรไม่ต่อเนื่อง	คำถามวัดระดับข้อที่ 16 – 20 ตอนที่ 1	+

ตัวแปรต้น (independent variables)				
ลำดับ	ตัวแปร	คำอธิบาย	การกำหนดค่า	สมมติฐานเบื้องต้น
ปัจจัยด้านแรงจูงใจ (motivations) (ต่อ)				
5	$Enhance_i$	คะแนนรวมจากแบบมาตราประมาณค่า (rating scale) ของปัจจัยด้านแรงจูงใจประเภทผลประโยชน์ด้านอารมณ์ (enhancement) ซึ่งมีลักษณะเป็นตัวแปรไม่ต่อเนื่อง	คำถามวัดระดับข้อที่ 21 – 25 ตอนที่ 1	-
6	NnW_i	คะแนนรวมจากแบบมาตราประมาณค่า (rating scale) ของปัจจัยด้านแรงจูงใจประเภทความจำเป็นและการใช้ประโยชน์ (need and want) ซึ่งมีลักษณะเป็นตัวแปรไม่ต่อเนื่อง	คำถามวัดระดับข้อที่ 26 – 30 ตอนที่ 1	-
ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม (socio-economic factors)				
1	$Area1_i$	พื้นที่ทำกิจกรรมในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล (area) ของสมาชิกในโครงการธนาคารเวลา โดยใช้ตัวแปรหุ่น (dummy variable) แทน 0 เป็นสมาชิกที่ไม่ได้ทำกิจกรรมในพื้นที่สวนโมกข์กรุงเทพมหานคร แทน 1 เป็นสมาชิกที่ทำกิจกรรมในพื้นที่สวนโมกข์กรุงเทพ	เลขที่แบบสอบถาม	+
2	$Area2_i$	พื้นที่ทำกิจกรรมในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล (area) ของสมาชิกในโครงการธนาคารเวลา โดยใช้ตัวแปรหุ่น (dummy variable) แทน 0 เป็นสมาชิกที่ไม่ได้ทำกิจกรรมในพื้นที่โรงเรียนผู้สูงอายุเขตนานนาวา แทน 1 เป็นสมาชิกที่ทำกิจกรรมในพื้นที่โรงเรียนผู้สูงอายุเขตนานนาวา	เลขที่แบบสอบถาม	+
3	$Male_i$	เพศ (gender) โดยใช้ตัวแปรหุ่น (dummy variable) แทน 0 เป็นสมาชิกที่เป็นเพศหญิง แทน 1 เป็นสมาชิกที่เป็นเพศชาย	คำถามข้อ 2 ตอนที่ 2	-
4	Age_i	อายุ (age) ซึ่งมีลักษณะเป็นตัวแปรต่อเนื่อง	คำถามข้อ 1 ตอนที่ 2	-
5	Edu_i	ระดับการศึกษา (education) วัดจากจำนวนปีการศึกษาที่ได้รับของสมาชิกในโครงการธนาคารเวลา ซึ่งมีลักษณะเป็นตัวแปรต่อเนื่อง	คำถามข้อ 3 ตอนที่ 2	-

ตัวแปรต้น (Independent variables)				
ลำดับ	ตัวแปร	คำอธิบาย	การกำหนดค่า	สมมติฐานเบื้องต้น
ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม (socio-economic factors) (ต่อ)				
6	<i>Married_i</i>	สถานภาพสมรส (marital status) โดยใช้ตัวแปรหุ่น (dummy variable) แทน 0 เป็นสมาชิกที่ไม่มีสถานภาพสมรส แทน 1 เป็นสมาชิกที่มีสถานภาพสมรส	คำถามข้อ 4 ตอนที่ 2	-
7	<i>Occu_i</i>	อาชีพ (occupation) โดยใช้ตัวแปรหุ่น (dummy variable) แทน 0 เป็นสมาชิกที่ไม่มีอาชีพหรือว่างงาน แทน 1 เป็นสมาชิกที่ประกอบอาชีพหรือมีงานทำ	คำถามข้อ 5 ตอนที่ 2	-
8	<i>Income_i</i>	รายได้ต่อปี (income per year) ซึ่งมีลักษณะเป็นตัวแปรไม่ต่อเนื่อง	คำถามข้อ 6 ตอนที่ 2	-
9	<i>Disease_i</i>	โรคประจำตัว (disease) โดยใช้ตัวแปรหุ่น (dummy variable) แทน 0 เป็นสมาชิกที่ไม่มีโรคประจำตัว แทน 1 เป็นสมาชิกที่มีโรคประจำตัว	คำถามข้อ 8 ตอนที่ 2	-
10	<i>LifeEx_i</i>	อายุคาดเฉลี่ย (life expectancy) คือ การคาดคะเนอายุขัยโดยเฉลี่ย วัตจากอายุที่สมาชิกคาดว่าจะมีชีวิตอยู่ ซึ่งมีลักษณะเป็นตัวแปรต่อเนื่อง	คำถามข้อ 10 ตอนที่ 2	+
11	<i>Time_i</i>	ความพึงพอใจด้านเวลา (time preference) คือ ความรู้สึกพอใจของผู้บริโภคระหว่างการบริโภคสินค้าหรือบริการในช่วงเวลาปัจจุบันและอนาคต โดยผู้ที่มีความพึงพอใจด้านเวลาสูงจะให้ความสำคัญกับการบริโภคในปัจจุบัน ส่วนผู้ที่มีความพึงพอใจด้านเวลาต่ำจะให้ความสำคัญกับการบริโภคในอนาคต วัตจากความคาดหวังผลตอบแทนจากการสะสมเวลา ⁷ โดยผู้ที่มีความคาดหวังผลตอบแทนสูงจะมีความพึงพอใจด้านเวลาสูงและผู้ที่มีความคาดหวังผลตอบแทนต่ำจะมีความพึงพอใจด้านเวลาต่ำ ซึ่งมีลักษณะเป็นตัวแปรต่อเนื่อง และมีค่าอยู่ระหว่าง 0 ถึง 1 เท่านั้น	สัดส่วนจำนวนบริการที่ต้องการต่อจำนวนชั่วโมงสะสม	-

⁷ หมายเหตุ ผู้วิจัยกำหนดคำถามที่ใช้วัดความพึงพอใจด้านเวลาผิดพลาด (คำถามข้อ 12 ตอนที่ 2) ทำให้คำถามไม่สามารถวัดความพึงพอใจด้านเวลาที่แท้จริงของผู้ตอบแบบสอบถามได้ ผู้วิจัยจึงทดแทนตัวแปรความพึงพอใจด้านเวลาด้วยความคาดหวังผลตอบแทนจากการสะสมเวลา

ตัวแปรต้น (independent variables)				
ลำดับ	ตัวแปร	คำอธิบาย	การกำหนดค่า	สมมติฐานเบื้องต้น
ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม (socio-economic factors) (ต่อ)				
12	$SoCap_i$	ทุนทางสังคม (social capital) เป็นการเชื่อมโยงของบุคคลเป็นเครือข่ายทางสังคมบนพื้นฐานความไว้วางใจซึ่งกันและกัน (trust) และมีมาตรฐานในการทำงานร่วมกัน วัดจากจำนวนเพื่อนหรือคนรู้จักของสมาชิกในโครงการที่พร้อมจะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งมีลักษณะเป็นตัวแปรไม่ต่อเนื่อง	คำถามข้อ 13 ตอนที่ 2	-
ลักษณะการเข้าร่วมโครงการ (timebank activities)				
1	$Length_i$	ระยะเวลาของการเป็นสมาชิก (length of membership) วัดจากจำนวนสัปดาห์หลังการสมัครเป็นสมาชิกของโครงการธนาคารเวลา ซึ่งมีลักษณะเป็นตัวแปรต่อเนื่อง	คำถามข้อ 1 ตอนที่ 1	+
2	$(Length_i)^2$	ระยะเวลาของการเป็นสมาชิกยกกำลังสอง (squared length of membership) วัดจากจำนวนสัปดาห์หลังการสมัครเป็นสมาชิกของโครงการธนาคารเวลา ยกกำลังสอง ซึ่งมีลักษณะเป็นตัวแปรต่อเนื่อง	คำถามข้อ 1 ตอนที่ 1	-
3	$NumAP_i$	จำนวนกิจกรรมที่สามารถเข้าร่วมได้ (number of activities participated) ซึ่งมีลักษณะเป็นตัวแปรไม่ต่อเนื่อง	คำถามข้อ 4 ตอนที่ 1	+
4	$NumSD_i$	จำนวนบริการที่ต้องการ (number of services demanded) ซึ่งมีลักษณะเป็นตัวแปรไม่ต่อเนื่อง	คำถามข้อ 5 ตอนที่ 1	+

ที่มา : รวบรวมโดยผู้วิจัย

3.1.5 การทดสอบความถูกต้องของแบบจำลอง (robustness check)

นอกจากแบบจำลองหลักที่ใช้ในการศึกษาการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาที่ดำเนินการจริงในประเทศไทย ซึ่งได้แก่ แบบจำลองการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (multiple linear regression model) และแบบจำลองการวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติก (logistic regression model) โดยมีตัวแปรตาม คือ จำนวนชั่วโมงที่ให้บริการตั้งแต่เข้าร่วมโครงการ (number of hours served) และ การให้บริการภายใน 1 สัปดาห์ที่ผ่านมา (being active at the time bank) ตามลำดับ ผู้วิจัยได้ประมาณการแบบจำลองเพิ่มเติมอีก 2 แบบจำลอง ได้แก่ แบบจำลองการ

วิเคราะห์การถดถอยโทบิต (tobit regression model) และแบบจำลองการวิเคราะห์การถดถอยโพรบิต (probit regression model) เพื่อทดสอบความถูกต้องหรือเปรียบเทียบผลการประมาณการกับแบบจำลองหลักที่ใช้ในการศึกษา (robustness check) ทั้งนี้ ผู้วิจัยจำแนกการประมาณการและแสดงผลการประมาณการตามกลุ่มของตัวแปรตาม ซึ่งแบ่งการประมาณการออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 ตัวแปรตาม คือ จำนวนชั่วโมงที่ให้บริการตั้งแต่เข้าร่วมโครงการ (number of hours served) เป็นการประมาณการแบบจำลองทางเศรษฐมิติเพื่อศึกษาปัจจัยและแรงจูงใจที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาในระยะยาว ซึ่งประกอบด้วยแบบจำลองการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (multiple linear regression model) และแบบจำลองการวิเคราะห์การถดถอยโทบิต (tobit regression model)

กลุ่มที่ 2 ตัวแปรตาม คือ การให้บริการภายใน 1 สัปดาห์ที่ผ่านมา (being active at the time bank) เป็นการประมาณการแบบจำลองทางเศรษฐมิติเพื่อศึกษาปัจจัยและแรงจูงใจที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาในระยะสั้น ซึ่งประกอบด้วยแบบจำลองการวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติก (logistic regression model) และแบบจำลองการวิเคราะห์การถดถอยโพรบิต (probit regression model)

3.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

3.2.1 การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาองค์ประกอบและความท้าทายของโครงการธนาคารเวลาในประเทศไทย ผู้วิจัยจะเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้รับจากกลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่ม ด้วยวิธีการที่แตกต่างกันดังนี้

1. เจ้าหน้าที่ของโครงการธนาคารเวลาในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล 3 พื้นที่ ได้แก่ (1) เทศบาลตำบลบางสีทอง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี (2) สวนโมกข์กรุงเทพ เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร (3) โรงเรียนผู้สูงอายุยานนาวา เขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร โดยจะเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบเผชิญหน้า (face to face interview) พื้นที่ละ 1 คน รวมเป็นจำนวน 3 คน
2. สมาชิกของโครงการธนาคารเวลาในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล 3 พื้นที่ข้างต้น จำนวน 10 คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบเผชิญหน้า (face to face interview) การสนทนาอภิปรายกลุ่มย่อย (focus group discussion) และการสังเกตการณ์ (observation) โดยจะเก็บข้อมูลจากสมาชิกในโครงการธนาคารเวลา 2 กลุ่ม ได้แก่ สมาชิกที่มีส่วนร่วมมากและสมาชิกที่มีส่วนร่วมน้อย ซึ่งแบ่งตามเกณฑ์การคัดกรองกลุ่มผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย

3. เจ้าหน้าที่ของโครงการธนาคารเวลาที่ปฏิบัติงานอยู่ภายใต้กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จำนวน 1 คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบเผชิญหน้า (face to face interview)

ทั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์การคัดกรองกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพหรือกลุ่มผู้มีส่วนร่วมกลุ่มสัมภาษณ์เชิงลึกไว้ 2 เกณฑ์ ได้แก่ เกณฑ์การคัดเข้าและเกณฑ์การคัดออก เช่นเดียวกับการศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณ โดยมีรายละเอียดดังนี้

เกณฑ์การคัดเข้ากลุ่มผู้มีส่วนร่วมกลุ่มสัมภาษณ์เชิงลึก

- 1) ผู้ที่ผ่านการตอบแบบสอบถามหรือผู้มีส่วนร่วมที่อยู่ในกลุ่มตอบแบบสอบถาม
- 2) ผู้ที่เป็นสมาชิกที่มีส่วนร่วมมากและสมาชิกที่มีส่วนร่วมน้อยของโครงการธนาคารเวลา ซึ่งแบ่งตามตำแหน่งของจำนวนชั่วโมงที่ทำกิจกรรมทั้งหมดของสมาชิกทุกคนที่นำมาเรียงลำดับจากน้อยไปมากและแบ่งออกเป็น 4 ส่วนเท่าๆ กัน (quartile) จะได้ว่า สมาชิกที่มีส่วนร่วมมากจะมีจำนวนชั่วโมงที่ทำกิจกรรมอยู่ในส่วนที่ 4 หรือ ควอร์ไทล์ที่ 4 และสมาชิกที่มีส่วนร่วมน้อยจะมีจำนวนชั่วโมงที่ทำกิจกรรมอยู่ในส่วนที่ 1 หรือ ควอร์ไทล์ที่ 1 ซึ่งการคัดเลือกกลุ่มสัมภาษณ์เชิงลึกจะคัดเลือกแยกกันในแต่ละพื้นที่ โดยข้อมูลจำนวนชั่วโมงที่ทำกิจกรรมทั้งหมดของสมาชิก จะได้จากแบบสอบถามการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาและเหตุผลของการมีส่วนร่วมในโครงการ ตอนที่ 1 ข้อ 2
- 3) ผู้ที่เป็นเจ้าหน้าที่ของโครงการธนาคารเวลาในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล 3 พื้นที่ ได้แก่ (1) เทศบาลตำบลบางสีทอง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี (2) สวนโมกข์กรุงเทพ เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร (3) โรงเรียนผู้สูงอายุยานนาวา เขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร
- 4) ผู้ที่เป็นเจ้าหน้าที่ของกรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งมีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบโครงการธนาคารเวลา

เกณฑ์การคัดออกกลุ่มผู้มีส่วนร่วมกลุ่มสัมภาษณ์เชิงลึก

- 1) ผู้ที่ไม่ผ่านการตอบแบบสอบถามหรือผู้มีส่วนร่วมที่ไม่อยู่ในกลุ่มตอบแบบสอบถาม
- 2) ผู้ที่ไม่เป็นเจ้าหน้าที่ของโครงการธนาคารเวลาในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล 3 พื้นที่ ได้แก่ (1) เทศบาลตำบลบางสีทอง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี (2) สวนโมกข์กรุงเทพ เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร (3) โรงเรียนผู้สูงอายุยานนาวา เขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร
- 3) ผู้ที่ไม่เป็นเจ้าหน้าที่ของกรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งมีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบโครงการธนาคารเวลา

3.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก⁸ (in-depth interview) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลเพื่อใช้ในการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ ทั้งนี้ ผู้วิจัยสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึกจากวรรณกรรมปริทัศน์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโครงการธนาคารเวลา ซึ่งแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบ่งกลุ่มคำถามออกเป็น 3 กลุ่มตามจำนวนของกลุ่มตัวอย่าง โดยผู้วิจัยจะสัมภาษณ์ข้อคำถามตามกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพข้างต้นและใช้ระยะเวลาในการสัมภาษณ์ไม่เกินกลุ่มละ 30 นาที

3.2.3 วิธีวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้รวบรวมมาจำแนกออกเป็นองค์ประกอบและความท้าทายที่มีผลต่อความสำเร็จของโครงการ เพื่อใช้ประเมินลักษณะของโครงการธนาคารเวลาที่เหมาะสมกับประเทศไทย ประเมินข้อจำกัดของการดำเนินงานของโครงการธนาคารเวลาในประเทศไทยและประเมินปัญหาที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในโครงการ ด้วยวิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (inductive approach) และวิธีการวิเคราะห์สวอต (SWOT analysis) เนื่องจากโครงการธนาคารเวลาเป็นโครงการที่รับการกำกับดูแลและปฏิบัติงานภายใต้หน่วยงานภาครัฐบาล ดังนั้น โครงการธนาคารเวลาจึงมีลักษณะของการดำเนินงานที่เหมือนกับองค์กรทั่วไป ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (inductive approach)

วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัยเป็นการสร้างข้อสรุปที่สามารถอธิบายถึงข้อมูลทั้งหมดได้ โดยมีขั้นตอนการวิเคราะห์ดังนี้

- 1) เริ่มต้นการศึกษาด้วยการตั้งสมมติฐานชั่วคราว โดยใช้ข้อมูลที่ได้จากวรรณกรรมปริทัศน์
- 2) เก็บรวบรวมข้อมูล ถ้าข้อมูลที่ได้ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ให้ปรับปรุงสมมติฐานใหม่ให้ครอบคลุมและสามารถอธิบายข้อมูลทั้งหมดได้ แต่ถ้าข้อมูลเป็นไปตามสมมติฐาน ให้เก็บรวบรวมข้อมูลต่อไปเพื่อนำมาทดสอบสมมติฐาน
- 3) ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลและปรับปรุงสมมติฐานต่อไปจนกระทั่งได้ข้อสรุปที่สามารถอธิบายข้อมูลได้ทั้งหมด ซึ่งจะทำให้เกิดการอึดตัวของข้อมูล หรือ ได้ข้อมูลซ้ำๆ กับประเด็นที่เคยค้นพบแล้ว จึงหยุดการเก็บรวบรวมข้อมูล
- 4) สร้างบทสรุปจากข้อมูลที่อึดตัวแล้ว
- 5) นำข้อสรุปที่ได้ไปตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือ

⁸ รายละเอียดของแบบสัมภาษณ์เชิงลึกสามารถดูได้จากภาคผนวก 2

2. การวิเคราะห์สวอต (SWOT analysis)

การวิเคราะห์สวอตเป็นเครื่องมือที่ใช้ประเมินสถานการณ์สำหรับองค์กรหรือโครงการ เพื่อให้ทราบจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคขององค์กร โดยการวิเคราะห์นี้ช่วยให้องค์กรทราบถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในองค์กรและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในอนาคต รวมทั้งช่วยกำหนดทิศทาง การดำเนินงานและเป็นแรงขับเคลื่อนขององค์กร ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดวิสัยทัศน์ การกำหนดกลยุทธ์และกิจกรรมดำเนินการขององค์กรต่อไป สำหรับการวิเคราะห์สวอตแบ่งปัจจัยแวดล้อมที่ต้องพิจารณาออกเป็น 2 ปัจจัย ดังนี้

1) ปัจจัยแวดล้อมภายในองค์กร (internal environment analysis) โดยพิจารณาด้วยกรอบ 4M ซึ่งประกอบด้วย (1) Management (2) Man (3) Money และ (4) Material ทั้งนี้ ปัจจัยแวดล้อมภายในองค์กรแบ่งออกเป็นจุดแข็งและจุดอ่อน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

- จุดแข็งขององค์กร (strengths) หมายถึง ข้อได้เปรียบหรือข้อดีที่เป็นผลมาจาก สิ่งแวดล้อมภายในองค์กร ซึ่งองค์กรควรนำไปใช้ในการพัฒนาองค์กรและดำรงไว้ เพื่อ การเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กร
- จุดอ่อนขององค์กร (weaknesses) หมายถึง ข้อเสียเปรียบหรือข้อบกพร่องที่เป็นผลมา จากสิ่งแวดล้อมภายในองค์กร ซึ่งองค์กรควรหาวิธีจัดหรือปรับปรุงให้ดีขึ้น เพื่อ ผลประโยชน์ต่อองค์กร

2) ปัจจัยแวดล้อมภายนอกองค์กร (external environment analysis) โดยพิจารณาจาก สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและอื่นๆ ซึ่งปัจจัยแวดล้อมภายนอกองค์กร แบ่งออกเป็นโอกาสและอุปสรรค ดังต่อไปนี้

- โอกาสขององค์กร (opportunities) หมายถึง ข้อได้เปรียบหรือข้อดีที่เป็นผลมาจาก สิ่งแวดล้อมภายนอกองค์กร ซึ่งองค์กรควรแสวงหาข้อดีเหล่านี้และใช้ประโยชน์มา เสริมสร้างองค์กร
- อุปสรรคขององค์กร (threats) หมายถึง ข้อจำกัดที่เป็นผลมาจากสิ่งแวดล้อมนอก องค์กร ซึ่งองค์กรจำเป็นต้องปรับกลยุทธ์ให้สอดคล้องและพยายามขจัดอุปสรรคให้ได้

ทั้งนี้ ผู้วิจัยตั้งสมมติฐานชั่วคราวเกี่ยวกับองค์ประกอบและความท้าทายที่มีความสำคัญต่อ ความสำเร็จและความยั่งยืนของโครงการธนาคารเวลาในประเทศไทยจากข้อสรุปที่ได้จากวรรณกรรม ปรีทัศน์ ดังนี้

องค์ประกอบที่มีความสำคัญต่อโครงการธนาคารเวลาของประเทศไทย ได้แก่

- 1) แนวคิดและรูปแบบการดำเนินงานของโครงการธนาคารเวลาต้องชัดเจนและมีความยืดหยุ่น
- 2) โครงการธนาคารเวลาต้องดำเนินงานภายใต้หน่วยงานที่มีงบประมาณในการดำเนินงานให้

- 3) การประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับโครงการธนาคารเวลาที่มีประสิทธิภาพ
- 4) ระบบการดำเนินงานของโครงการธนาคารเวลาที่ช่วยส่งเสริมการทำกิจกรรมของสมาชิก
- 5) เจ้าหน้าที่ของโครงการธนาคารเวลาที่มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการเป็นอย่างดี
- 6) สมาชิกที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และมีความสามารถที่หลากหลาย

ความท้าทายที่มีความสำคัญต่อโครงการธนาคารเวลาของประเทศไทย ได้แก่

- 1) การให้ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการธนาคารเวลาที่ต้องการ และการสร้างความเชื่อมั่นต่อโครงการ
- 2) การวางแผนวิธีจูงใจให้เกิดการสมัครเป็นสมาชิกและการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลา
- 3) การสนับสนุนจากภาครัฐและหน่วยงานต่างๆ ทั้งในเรื่องของการบริหารโครงการและงบประมาณสำหรับการดำเนินงาน

3.3 การพิจารณาจริยธรรมการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ได้รับการอนุมัติจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคน กลุ่มสหสาขาวิชา ชุมชน 2 สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในวันที่ 4 กันยายน พ.ศ.2562 เลขที่โครงการวิจัย 058/62

3.3.1 วิธีการพิทักษ์สิทธิของกลุ่มประชากรหรือผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย

ผู้วิจัยมีวิธีการพิทักษ์สิทธิหรือรักษาข้อมูลของกลุ่มประชากร ดังต่อไปนี้

- 1) กลุ่มประชากรหรือผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยสามารถยกเลิกและปฏิเสธที่จะให้ความร่วมมือในการวิจัยได้ทุกกรณี โดยไม่จำเป็นต้องให้เหตุผลและกลุ่มประชากรจะไม่สูญเสียประโยชน์แต่อย่างใด
- 2) ข้อมูลจากกลุ่มประชากรหรือผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยจะถูกเก็บเป็นความลับ ไม่เปิดเผยต่อสาธารณะเป็นรายบุคคล หากมีการเสนอผลการวิจัย ผู้วิจัยจะเสนอเป็นข้อมูลโดยรวม ซึ่งข้อมูลดังกล่าวไม่สามารถระบุถึงตัวของกลุ่มประชากรได้ และผู้ที่มีสิทธิ์เข้าถึงข้อมูลของกลุ่มประชากรหรือผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยจะมีเฉพาะผู้ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยนี้ และคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคนเท่านั้น

บทที่ 4

ผลการศึกษา

สำหรับบทนี้ ผู้วิจัยแบ่งผลการศึกษาออกเป็น 3 ส่วน ส่วนแรก คือ ผลการวิเคราะห์ปัจจัยของกลุ่มตัวอย่างด้วยสถิติเชิงพรรณนา ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม ปัจจัยด้านแรงจูงใจและลักษณะการเข้าร่วมโครงการ ส่วนที่สอง คือ ผลการประมาณการปัจจัยและแรงจูงใจที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาในบริบทของประเทศไทย จากแบบจำลองทางเศรษฐมิติ ได้แก่ แบบจำลองการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (multiple linear regression model) และแบบจำลองการวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติก (logistic regression model) ซึ่งเป็นการศึกษาการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโครงการตั้งแต่ต้น (ระยะยาว) และการมีส่วนร่วมภายใน 1 สัปดาห์ที่ผ่านมา (ระยะสั้น) ตามลำดับ และส่วนสุดท้าย คือ ผลการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่อตอบโจทย์วิจัยในด้านปัจจัยและแรงจูงใจที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาในบริบทของประเทศไทย และองค์ประกอบและความท้าทายที่มีผลต่อความสำเร็จของโครงการ

จากการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลกับสมาชิกของโครงการธนาคารเวลาในพื้นที่เขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ได้แก่ (1) เทศบาลตำบลบางสีทอง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี เมื่อวันที่ 18 กันยายน พ.ศ.2562 (2) สวนโมกข์กรุงเทพ เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 20 กันยายน พ.ศ.2562 และ (3) โรงเรียนผู้สูงอายุยานนาวา เขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 27 กันยายน พ.ศ.2562 ผู้วิจัยสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลได้จำนวนทั้งสิ้น 93 คน จาก 140 คน และผู้วิจัยได้ตรวจสอบข้อมูลและจำแนกข้อมูลที่มีค่าผิดปกติออก ซึ่งทำให้เหลือกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาจำนวนทั้งสิ้น 80 คน คิดเป็นร้อยละ 57 ของจำนวนประชากรทั้งหมด

4.1 การสรุปข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างด้วยสถิติเชิงพรรณนา

4.1.1 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมของกลุ่มตัวอย่าง

จากตารางที่ 4.1 ผลการสรุปข้อมูลปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 80 คน พบว่า กลุ่มตัวอย่างทำกิจกรรมในพื้นที่เทศบาลตำบลบางสีทองร้อยละ 44 สวนโมกข์กรุงเทพร้อยละ 25 และโรงเรียนผู้สูงอายุยานนาวาร้อยละ 31 โดยกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดมีอายุเฉลี่ย เท่ากับ 65 ปี เป็นเพศชายร้อยละ 21.25 มีสถานภาพสมรสร้อยละ 62.5 มีจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ย เท่ากับ 13 ปี นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างส่วนมากประกอบอาชีพร้อยละ 62.5 รายได้เฉลี่ยต่อปีเท่ากับ 68,437.16 บาท มีโรคประจำตัวร้อยละ 56.3 อายุคาดเฉลี่ยมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 83 ปี มีระดับความพึงพอใจด้าน

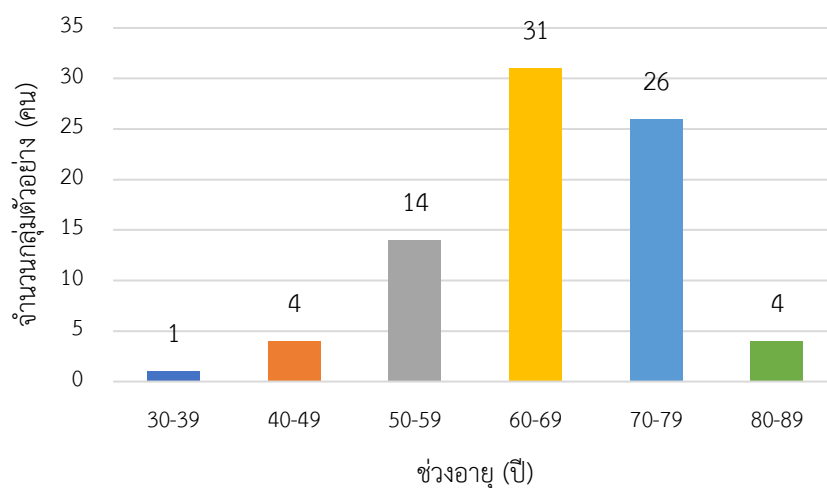
เวลาหรือความคาดหวังผลตอบแทนจากการสะสมเวลาโดยเฉลี่ยเท่ากับ 0.11 และมีค่าเฉลี่ยของทุนทางสังคมเท่ากับ 5 คน

ตารางที่ 4.1 ผลการสรุปปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมของกลุ่มตัวอย่าง

ตัวแปรปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ค่าต่ำสุด	ค่ามากที่สุด
พื้นที่				
- เทศบาลตำบลบางสีทอง (กลุ่มอ้างอิง)	0.44	0.50	0	1
- สวนโมกข์กรุงเทพ	0.25	0.44	0	1
- โรงเรียนผู้สูงอายุยานนาวา	0.31	0.47	0	1
อายุ	65.48	9.77	31	85
เพศชาย	0.21	0.41	0	1
มีสถานภาพสมรส	0.63	0.49	0	1
ระดับการศึกษา (ปี)	13.36	5.08	0	20
ประกอบอาชีพ	0.63	0.48	0	1
รายได้เฉลี่ยต่อปี (บาท)	68437.16	76202.83	0	200000
มีโรคประจำตัว	0.56	0.50	0	1
อายุคาดเฉลี่ย (ปี)	83.54	8.49	62	120
ความพึงพอใจด้านเวลา	0.11	0.18	0	0.75
ทุนทางสังคม (คน)	5.13	6.84	0	53

จากการแบ่งจำนวนกลุ่มตัวอย่างตามช่วงอายุทุก 10 ปี (รูปที่ 4.1) พบว่า มีกลุ่มตัวอย่างที่เป็นวัยทำงานจำนวนทั้งสิ้น 19 คน คิดเป็นร้อยละ 23.75 ของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาทั้งหมด ดังนั้น กลุ่มตัวอย่างส่วนมากจึงเป็นกลุ่มผู้สูงอายุ ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 61 คน คิดเป็นร้อยละ 76.25 โดยช่วงอายุของผู้สูงอายุสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ช่วง ได้แก่ (1) ผู้สูงอายุวัยต้น (อายุ 60-69 ปี) มีจำนวนทั้งสิ้น 31 คน (2) ผู้สูงอายุวัยกลาง (อายุ 70-79 ปี) มีจำนวนทั้งสิ้น 26 คน และ (3) ผู้สูงอายุวัยปลาย (อายุ 80 ปีขึ้นไป) มีจำนวนทั้งสิ้น 4 คน

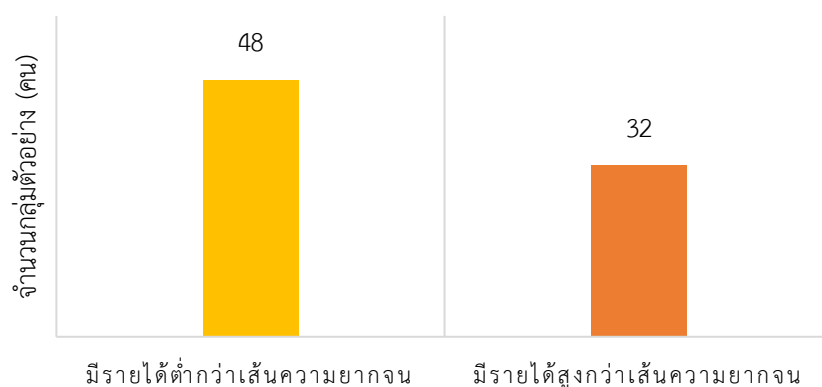
รูปที่ 4.1 จำนวนของกลุ่มตัวอย่างแบ่งตามช่วงอายุ 10 ปี

ที่มา : รวบรวมโดยผู้วิจัย

นอกจากนี้ จากรายได้เฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างที่เท่ากับ 68,437.16 บาทต่อปี (ตารางที่ 4.1) หรือเท่ากับ 5703.09 บาทต่อเดือน ซึ่งมากกว่าเส้นความยากจน⁹ ของกรุงเทพมหานครในปี พ.ศ. 2561 ที่เท่ากับ 3,214 บาทต่อเดือน แต่จากค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรรายได้จะพบว่า รายได้เฉลี่ยต่อปีของกลุ่มตัวอย่างมีการกระจายตัวกันค่อนข้างมากและจากรูปที่ 4.2 จะพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนมากมีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจน จึงกล่าวได้ว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนมากเป็นผู้ที่มีรายได้น้อยและอาจจะต้องการความช่วยเหลือจากผู้อื่น

รูปที่ 4.2 จำนวนของกลุ่มตัวอย่างแบ่งตามเส้นความยากจนปี พ.ศ.2561

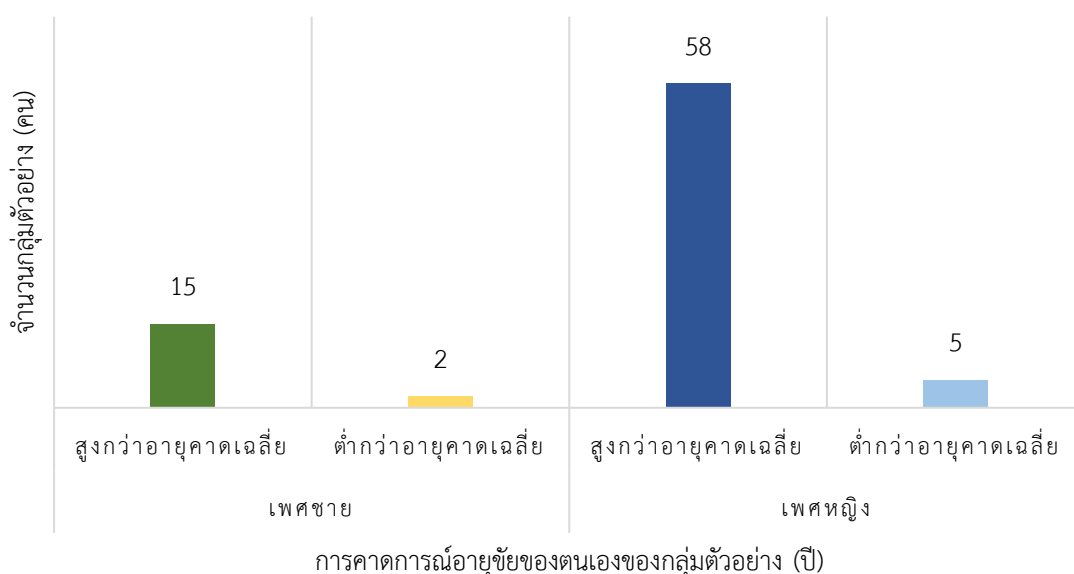

ที่มา : รวบรวมโดยผู้วิจัย

⁹ เส้นความยากจน (poverty line) หมายถึง ระดับรายได้ขั้นต่ำที่สุดที่ทำให้ครัวเรือนมีความเพียงพอในการครองชีพ โดยวัดจากจำนวนเงินที่ต้องจ่ายสำหรับสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐาน เช่น อาหาร ที่อยู่อาศัย การรักษาพยาบาล เป็นต้น

จากอายุคาดเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างที่มีค่าเท่ากับ 83 ปี (ตารางที่ 4.1) ทำให้ทราบว่า กลุ่มตัวอย่างคาดว่าตนเองจะมีอายุขัยสูงกว่าอายุคาดเฉลี่ยของประเทศ ซึ่งในปี พ.ศ.2562 อายุคาดเฉลี่ยของประชากรไทยมีค่าเท่ากับ 73 ปี และ 80 ปี สำหรับประชากรเพศชายและประชากรเพศหญิงตามลำดับ และจากการจำแนกจำนวนกลุ่มตัวอย่างตามเพศและอายุคาดเฉลี่ยปี พ.ศ.2562 (รูปที่ 4.3) พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนมากคาดว่าตนเองจะมีอายุสูงกว่าอายุคาดเฉลี่ยของประเทศในปี พ.ศ.2562 ทั้งกลุ่มตัวอย่างเพศชายและเพศหญิง จึงกล่าวได้ว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนมากมองว่าตนเองมีความสามารถในการเข้าถึงปัจจัยพื้นฐานสำหรับการดำรงชีวิตและสวัสดิการต่างๆ จากภาครัฐ แต่ไม่สามารถกล่าวได้ว่ากลุ่มตัวอย่างมองว่าตนเองมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง เนื่องจากร้อยละ 56 ของกลุ่มตัวอย่างมีโรคประจำตัว

รูปที่ 4.3 จำนวนของกลุ่มตัวอย่างแบ่งตามเพศและอายุคาดเฉลี่ยปี พ.ศ.2562

ที่มา : รวบรวมโดยผู้วิจัย

4.1.2 ปัจจัยด้านแรงจูงใจของกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยจำแนกประเภทของปัจจัยด้านแรงจูงใจของการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาของสมาชิกออกเป็น 6 ประเภท ได้แก่ (1) การให้ความสำคัญแก่ผู้อื่น (values) (2) การพัฒนาส่วนบุคคล (understand) (3) ความสัมพันธ์ทางสังคม (social) (4) การป้องกันตัว (protective) (5) ผลประโยชน์ด้านอารมณ์ (enhancement) และ (6) ความจำเป็นและการใช้ประโยชน์ (need and want) ซึ่งปัจจัยด้านแรงจูงใจแต่ละประเภทวัดจากข้อความคำถามเหตุผลของการมีส่วนร่วมในโครงการ โดยแบ่งออกเป็นประเภทละ 5 ข้อคำถามเหตุผล ดังนั้น ผลรวมคะแนนของข้อความคำถามเหตุผลทั้ง 5 ข้อ จะมีค่ามากที่สุดเท่ากับ 25 และน้อยที่สุดเท่ากับ 5

จากตารางที่ 4.2 เหตุผลของการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาของกลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งหมด 80 คน พบว่า ปัจจัยด้านแรงจูงใจประเภทการพัฒนาส่วนบุคคลเป็นปัจจัยที่กลุ่มตัวอย่างเห็นว่ามีสำคัญต่อการมีส่วนร่วมในโครงการมากที่สุด โดยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 20.64 และรองลงมา เป็นปัจจัยด้านแรงจูงใจประเภทการให้ความสำคัญแก่ผู้อื่นและประเภทผลประโยชน์ด้านอารมณ์ โดยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 20.2 และ 19.89 ตามลำดับ ซึ่งทำให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างสนใจเรื่องการพัฒนาทักษะ ความรู้และความสามารถในการประกอบอาชีพ การให้ความช่วยเหลือผู้อื่นและการดูแลสุขภาพจิตตามลำดับ นอกจากนี้จะพบว่า ปัจจัยด้านแรงจูงใจที่กลุ่มตัวอย่างเห็นว่ามีสำคัญน้อยที่สุด คือ ปัจจัยด้านแรงจูงใจประเภทการป้องกันตัวและประเภทความจำเป็นและการใช้ประโยชน์ โดยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 15.7 และ 15.65 ตามลำดับ เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างส่วนมากเป็นกลุ่มอาสาสมัคร ซึ่งมุ่งเน้นทำกิจกรรมหรือให้บริการโดยไม่หวังผลตอบแทนจึงทำให้มีคะแนนเฉลี่ยน้อย ทั้งนี้ ข้อมูลข้างต้นเป็นเพียงปัจจัยด้านแรงจูงใจที่มีความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมในโครงการในความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเท่านั้น มิใช่ข้อสรุปปัจจัยที่ส่งผลหรือมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาในประเทศไทย

ตารางที่ 4.2 ผลการสรุปปัจจัยด้านแรงจูงใจของกลุ่มตัวอย่าง

ตัวแปรปัจจัยด้านแรงจูงใจ	ค่าเฉลี่ย	ส่วน		
		เบี่ยงเบนมาตรฐาน	ค่าต่ำสุด	ค่ามากที่สุด
การให้ความสำคัญแก่ผู้อื่น	20.2	2.94	13	25
การพัฒนาส่วนบุคคล	20.64	3.52	12	25
ความสัมพันธ์ทางสังคม	18.04	3.60	10	25
การป้องกันตัว	15.7	4.76	5	25
ผลประโยชน์ด้านอารมณ์	19.89	3.72	11	25
ความจำเป็นและการใช้ประโยชน์	15.65	5.67	5	25

4.1.3 ลักษณะการเข้าร่วมโครงการของกลุ่มตัวอย่าง

จากตารางที่ 4.3 ข้อมูลลักษณะการเข้าร่วมโครงการของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 80 คน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระยะเวลาของการเป็นสมาชิกของโครงการธนาคารเวลาอยู่ในช่วง 7.57 สัปดาห์ ถึง 50.42 สัปดาห์ โดยมีค่าเฉลี่ยของการเป็นสมาชิก เท่ากับ 35 สัปดาห์ นอกจากนี้ จำนวนกิจกรรมที่กลุ่มตัวอย่างสามารถเข้าร่วมได้โดยเฉลี่ย เท่ากับ 2.64 กิจกรรม และจำนวนบริการที่กลุ่มตัวอย่างต้องการโดยเฉลี่ย เท่ากับ 1.95 กิจกรรม

ตารางที่ 4.3 ผลการสรุปลักษณะการเข้าร่วมโครงการของกลุ่มตัวอย่าง

ตัวแปรลักษณะการเข้าร่วมโครงการ	ค่าเฉลี่ย	ส่วน		
		เบี่ยงเบน มาตรฐาน	ค่าต่ำสุด	ค่ามากที่สุด
ระยะเวลาของการเป็นสมาชิก (สัปดาห์)	35.08	14.77	7.57	50.42
ระยะเวลาของการเป็นสมาชิกยกกำลังสอง (สัปดาห์ยกกำลังสอง)	1446.62	1009.11	57.32	2543.04
จำนวนกิจกรรมที่สามารถเข้าร่วมได้ (กิจกรรม)	2.64	1.365	0	5
จำนวนบริการที่ต้องการ (กิจกรรม)	1.95	1.53	0	6

4.2 ผลการประมาณการปัจจัยและแรงจูงใจที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาในบริบทของประเทศไทย

จากตารางที่ 4.4 ข้อมูลของการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาหรือตัวแปรตามของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 80 คน พบว่า จำนวนชั่วโมงที่ให้บริการตั้งแต่เข้าร่วมโครงการของกลุ่มตัวอย่างอยู่ในช่วง 1 ชั่วโมง ถึง 122 ชั่วโมง โดยค่าเฉลี่ยของจำนวนชั่วโมงที่ให้บริการ เท่ากับ 30.68 ชั่วโมง และการให้บริการของกลุ่มตัวอย่างที่ได้ให้บริการภายในเวลา 1 สัปดาห์ที่ผ่านมา คิดเป็นร้อยละ 38.75

ตารางที่ 4.4 ผลการสรุปการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาของกลุ่มตัวอย่าง

ตัวแปรการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคาร เวลาของกลุ่มตัวอย่าง	ค่าเฉลี่ย	ส่วน		
		เบี่ยงเบน มาตรฐาน	ค่าต่ำสุด	ค่ามากที่สุด
จำนวนชั่วโมงที่ให้บริการตั้งแต่เข้าร่วม โครงการ (ชั่วโมง)	30.68	27.56	1	122
การให้บริการภายใน 1 สัปดาห์ที่ผ่านมา (Dummy Variable)	0.39	0.49	0	1

การศึกษาส่วนนี้เป็นการแสดงผลการประมาณการจากแบบจำลองทางเศรษฐมิติ 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 แบบจำลองทางเศรษฐมิติเพื่อศึกษาปัจจัยและแรงจูงใจที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาในระยะยาว ซึ่งประกอบด้วย (1) แบบจำลองการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (multiple linear regression model) และ (2) แบบจำลองการวิเคราะห์การถดถอยโทบิต (tobit regression model) ดังตารางที่ 4.5 และกลุ่มที่ 2 แบบจำลองทางเศรษฐมิติเพื่อศึกษาปัจจัยและแรงจูงใจที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาในระยะสั้น ซึ่งประกอบด้วย (3)

แบบจำลองการวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติก (logistic regression model) และ (4) แบบจำลองการวิเคราะห์การถดถอยโพรบิต (probit regression model) ดังตารางที่ 4.6

อย่างไรก็ตาม จากการทดสอบความสัมพันธ์เชิงเส้นระหว่างตัวแปรต้น¹⁰ (multicollinearity) พบว่า ตัวแปรพื้นที่ทำกิจกรรม ตัวแปรระยะเวลาของการเป็นสมาชิกและตัวแปรระยะเวลาของการเป็นสมาชิกยกกำลังสองของกลุ่มตัวอย่างมีปัญหาความสัมพันธ์เชิงเส้นระหว่างตัวแปรต้น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงตัดตัวแปรพื้นที่ทำกิจกรรมออกจากการประมาณการ ทั้งนี้ ผู้วิจัยไม่ได้ตัดตัวแปรระยะเวลาของการเป็นสมาชิกและตัวแปรระยะเวลาของการเป็นสมาชิกยกกำลังสองออกแม้จะพบปัญหาความสัมพันธ์เชิงเส้นระหว่างตัวแปรต้น เพราะจากวรรณกรรมปริทัศน์ พบว่า ตัวแปรดังกล่าวมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และผู้วิจัยต้องการทราบว่า ระยะเวลาของการเป็นสมาชิกมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาแบบไม่เป็นเชิงเส้นตรง (nonlinear relationship) หรือไม่

นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ทดสอบปัญหาทางเศรษฐมิติอื่นๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นแล้ว พบว่า (1) ทุกแบบจำลองไม่เกิดปัญหาค่าความแปรปรวนไม่คงที่ (heteroscedasticity) เนื่องจากผู้วิจัยประมาณการทุกแบบจำลองด้วย robust standard error และ (2) ทุกแบบจำลองไม่เกิดปัญหาค่าความคลาดเคลื่อนมีความสัมพันธ์กับตัวแปรต้น (endogeneity) ทั้งนี้ ผู้วิจัยคาดการณ์ว่า เวลาที่สะสมของสมาชิกน่าจะมีผลต่อปัจจัยด้านแรงจูงใจประเภทความจำเป็นและการใช้ประโยชน์ (need and want) เนื่องจากสมาชิกที่มีเวลาสะสมมาก ความต้องการที่จะสะสมเวลามาใช้แลกเปลี่ยนบริการอาจจะน้อยลง (reverse causality) ซึ่งจากปัญหาดังกล่าวอาจทำให้ผลการประมาณการของแบบจำลองทางเศรษฐมิติไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงทดสอบปัญหานี้ด้วย Hausman test และจากการผลทดสอบ พบว่า ไม่เกิดปัญหาค่าความคลาดเคลื่อนมีความสัมพันธ์กับตัวแปรต้น¹¹ (endogeneity)

¹⁰ รายละเอียดการทดสอบสามารถดูได้จากตารางที่ ข และตารางที่ ค ในภาคผนวก 1

¹¹ รายละเอียดการทดสอบสามารถดูได้จากตารางที่ ง ในภาคผนวก 1

ตารางที่ 4.5 ผลการประมาณการของแบบจำลองทางเศรษฐมิติกลุ่มที่ 1

ตัวแปรต้น (independent variable)	ตัวแปรตาม (dependent variable) จำนวนชั่วโมงที่ให้บริการตั้งแต่เข้าร่วมโครงการ (ชั่วโมง)	
	(1)	(2)
ปัจจัยด้านแรงจูงใจ (motivations)		
การให้ความสำคัญแก่ผู้อื่น	0.480 (1.000)	-1.723 (1.572)
การพัฒนาส่วนบุคคล	2.036 ** (0.789)	4.071 ** (1.695)
ความสัมพันธ์ทางสังคม	0.618 (0.801)	0.475 (1.037)
การป้องกันตัว	-0.014 (0.839)	0.879 (1.164)
ผลประโยชน์ด้านอารมณ์	-0.674 (0.958)	-2.299 (1.482)
ความจำเป็นและการใช้ประโยชน์	-0.362 (0.578)	-1.139 (0.733)
ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม (socio-economic factors)		
อายุ	-0.369 (0.380)	-0.641 (0.490)
เพศชาย	-9.518 (8.026)	-9.798 (10.414)
มีสถานภาพสมรส	0.310 (4.689)	0.503 (7.291)
ระดับการศึกษา	0.716 (0.517)	2.444 * (1.469)
ประกอบอาชีพ	-5.428 (4.574)	-8.617 (8.553)
รายได้โดยเฉลี่ยต่อปี	1.26E-05 (2.68E-05)	-2.30E-06 (3.73E-05)
มีโรคประจำตัว	-4.297 (5.044)	-6.893 (8.546)
อายุคาดเฉลี่ย	-0.080 (0.303)	0.218 (0.542)

ตัวแปรต้น (independent variable)	ตัวแปรตาม (dependent variable) จำนวนชั่วโมงที่ให้บริการตั้งแต่เข้าร่วมโครงการ (ชั่วโมง)	
	(1)	(2)
ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม (socio-economic factors) (ต่อ)		
ความพึงพอใจด้านเวลา	-30.379 *** (9.427)	-185.396 ** (76.040)
ทุนทางสังคม	0.995 *** (0.293)	0.639 (0.460)
ลักษณะการเข้าร่วมโครงการ (timebank activities)		
ระยะเวลาของการเป็นสมาชิก	-3.472 *** (1.319)	-7.535 *** (2.696)
ระยะเวลาของการเป็นสมาชิกยกกำลังสอง	0.060 *** (0.019)	0.133 *** (0.044)
จำนวนกิจกรรมที่สามารถเข้าร่วมได้	-3.001 (1.843)	-2.637 (4.139)
จำนวนบริการที่ต้องการ	2.026 (2.041)	6.037 (4.739)
ค่าคงที่ (constant term)	52.444 (41.796)	13.004 (79.904)
จำนวนกลุ่มตัวอย่าง	80	80
F-statistic	13.16	182.29
Prob. (F-statistic)	0.0000	0.0000
R-squared	0.6370	-

หมายเหตุ * Significant at 10% level ($p < 0.10$), ** Significant at 5% level ($p < 0.05$),
*** Significant at 1% level ($p < 0.01$) using robust standard errors.

จากผลการประมาณการของแบบจำลองทางเศรษฐมิติกลุ่มที่ 1 (ตารางที่ 4.5) ซึ่งประกอบด้วย (1) แบบจำลองการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (multiple linear regression model) และ (2) แบบจำลองการวิเคราะห์การถดถอยโทบิต (tobit regression) มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยด้านแรงจูงใจ

จากผลการประมาณการของแบบจำลองการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ พบว่า มีเพียงปัจจัยด้านแรงจูงใจประเภทการพัฒนาส่วนบุคคล (understand) เท่านั้นที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาในระยะยาวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่

ระดับ 0.05 โดยความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นความสัมพันธ์ทางบวก ซึ่งเหมือนกับผลการประมาณการของแบบจำลองการวิเคราะห์การถดถอยโทบิต หมายความว่า หากกลุ่มตัวอย่างมีคะแนนปัจจัยด้านแรงจูงใจประเภทการพัฒนาส่วนบุคคล (understand) เพิ่มขึ้นจะส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในโครงการหรือสะสมเวลามากขึ้น เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญและมีความต้องการพัฒนาทักษะ ความรู้และความสามารถ ซึ่งการทำกิจกรรมของโครงการธนาคารเวลาสามารถตอบสนองความต้องการดังกล่าวได้ แต่ผลการศึกษานี้ไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการนำแนวคิดธนาคารเวลามาปรับใช้กับประเทศไทยที่กรมกิจการผู้สูงอายุได้กำหนดไว้

2. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม

จากผลการประมาณการของแบบจำลองการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณและแบบจำลองการวิเคราะห์การถดถอยโทบิต พบว่า ความพึงพอใจด้านเวลาซึ่งแทนด้วยความคาดหวังผลตอบแทนจากการสะสมเวลาของกลุ่มตัวอย่างมีความสัมพันธ์ทางลบกับการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาในระยะยาวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 0.05 ตามลำดับ หมายความว่า หากกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ที่ให้ความสำคัญกับปัจจุบันหรือมีความพึงพอใจด้านเวลาสูงจะส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในโครงการหรือสะสมเวลาน้อยลง ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีความพึงพอใจด้านเวลา นอกจากนี้ ผลการประมาณการของแบบจำลองการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ พบว่า ทุนทางสังคมของกลุ่มตัวอย่างมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีส่วนร่วมในโครงการในระยะยาวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และผลการประมาณการของแบบจำลองการวิเคราะห์การถดถอยโทบิต พบอีกว่า ระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีส่วนร่วมในโครงการในระยะยาวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.1 ซึ่งไม่สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Collom et al. (2012) ที่พบว่า ระดับการศึกษามีความสัมพันธ์ทางลบกับการมีส่วนร่วมในโครงการ เพราะบริบทการดำเนินงานของโครงการธนาคารเวลาในประเทศไทยจะเน้นที่การเตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมสูงอายุของประชากรและพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเท่านั้น สำหรับต่างประเทศ บริบทการดำเนินงานของโครงการธนาคารเวลาไม่ได้จำกัดเฉพาะในเรื่องของการดูแลผู้สูงอายุ แต่ครอบคลุมไปถึงการพัฒนาทักษะการทำงานและการลดค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิต เป็นต้น

3. ลักษณะการเข้าร่วมโครงการ

จากผลการประมาณการของแบบจำลองการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณและแบบจำลองการวิเคราะห์การถดถอยโทบิต พบว่า ระยะเวลาของการเป็นสมาชิกมีความสัมพันธ์ทางลบกับการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาในระยะยาวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ตรงข้ามกับระยะเวลาของการเป็นสมาชิกยกกำลังสองที่มีความสัมพันธ์

ทางบวกกับการมีส่วนร่วมในโครงการในระยะยาวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งหมายความว่า ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในโครงการในระยะยาวกับระยะเวลาของการเป็นสมาชิกมีลักษณะแบบพาราโบลาหงาย (U-shaped relationship) กล่าวคือ ระยะเวลาของการเป็นสมาชิกจะส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาหลังจากสมัครเป็นสมาชิกของโครงการหลายสัปดาห์แล้ว ซึ่งจะส่งผลให้การมีส่วนร่วมหรือการสะสมเวลาของกลุ่มตัวอย่างเพิ่มขึ้นแบบทวีคูณ

ตารางที่ 4.6 ผลการประมาณการของแบบจำลองทางเศรษฐมิติกลุ่มที่ 2

ตัวแปรต้น (independent variable)	ตัวแปรตาม (dependent variable)			
	การให้บริการภายใน 1 สัปดาห์ที่ผ่านมา (dummy variable)			
	(3)		(4)	
	coef.	dy/dx	coef.	dy/dx
ปัจจัยด้านแรงจูงใจ (motivations)				
การให้ความสำคัญแก่ผู้อื่น	0.126 (0.194)	0.009 (0.015)	0.085 (0.104)	0.012 (0.015)
การพัฒนาส่วนบุคคล	0.151 (0.117)	0.011 (0.010)	0.107 * (0.064)	0.015 (0.009)
ความสัมพันธ์ทางสังคม	0.444 * (0.268)	0.033 ** (0.014)	0.221 ** (0.093)	0.031 *** (0.011)
การป้องกันตัว	0.232 (0.318)	0.018 (0.021)	0.089 (0.092)	0.012 (0.012)
ผลประโยชน์ด้านอารมณ์	-0.532 (0.343)	-0.040 ** (0.019)	-0.269 ** (0.107)	-0.037 *** (0.013)
ความจำเป็นและการใช้ประโยชน์	-0.210 * (0.108)	-0.016 *** (0.007)	-0.113 ** (0.052)	-0.016 ** (0.007)
ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม (socio-economic factors)				
อายุ	-0.153 * (0.079)	-0.012 ** (0.006)	-0.085 ** (0.034)	-0.012 ** (0.005)
เพศชาย	0.524 (1.212)	0.040 (0.088)	0.257 (0.584)	-0.036 (0.081)
มีสถานภาพสมรส	1.325 (0.879)	0.099 (0.060)	0.742 (0.512)	0.103 (0.065)
ระดับการศึกษา	0.265 *** (0.084)	0.019 *** (0.007)	0.159 *** (0.049)	0.022 *** (0.007)

ตัวแปรต้น (independent variable)	ตัวแปรตาม (dependent variable)			
	การให้บริการภายใน 1 สัปดาห์ที่ผ่านมา (dummy variable)			
	(3)		(4)	
	coef.	dy/dx	coef.	dy/dx
ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม (socio-economic factors) (ต่อ)				
ประกอบอาชีพ	-4.628 ** (2.266)	-0.349 *** (0.097)	-2.362 *** (0.691)	-0.329 *** (0.073)
รายได้โดยเฉลี่ยต่อปี	-2.60E-06 (5.17E-06)	-1.96E-07 (4.23E-07)	-2.47E-06 (2.64E-06)	-3.43E-07 (3.87E-07)
มีโรคประจำตัว	0.070 (0.829)	-0.005 (0.063)	-0.129 (0.502)	0.018 (0.071)
อายุคาดเฉลี่ย	0.127 *** (0.047)	0.010 *** (0.004)	0.076 *** (0.024)	0.011 *** (0.004)
ความพึงพอใจด้านเวลา	-3.655 (2.527)	-0.275 (0.206)	-2.314 * (1.359)	-0.322 (0.195)
ทุนทางสังคม	-0.047 (0.051)	-0.004 (0.004)	-0.029 (0.025)	-0.004 (0.003)
ลักษณะการเข้าร่วมโครงการ (timebank activities)				
ระยะเวลาของการเป็นสมาชิก	0.734 ** (0.289)	0.055 *** (0.016)	0.411 *** (0.126)	0.057 *** (0.017)
ระยะเวลาของการเป็นสมาชิกยกกำลังสอง	-0.014 *** (0.005)	-0.001 *** (0.0003)	-0.007 *** (0.002)	-0.001 *** (0.0003)
จำนวนกิจกรรมที่สามารถเข้าร่วมได้	0.333 (0.455)	0.025 (0.032)	0.156 (0.237)	0.022 (0.033)
จำนวนบริการที่ต้องการ	-0.851 ** (0.366)	-0.064 *** (0.024)	-0.488 ** (0.194)	-0.068 *** (0.026)
จำนวนกลุ่มตัวอย่าง	80		80	
Chi2-statistic	40.35		57.46	
Prob. (Chi2-statistic)	0.0045		0.0000	
Pseudo R-squared	0.6403		0.6315	

หมายเหตุ * Significant at 10% level ($p < 0.10$), ** Significant at 5% level ($p < 0.05$),

*** Significant at 1% level ($p < 0.01$) using robust standard errors.

จากผลการประมาณการของแบบจำลองทางเศรษฐมิติกลุ่มที่ 2 (ตารางที่ 4.6) ซึ่งประกอบด้วย (3) แบบจำลองการวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติก (logistic regression model) และ (4) แบบจำลองการวิเคราะห์การถดถอยโพรบิต (probit regression) มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยด้านแรงจูงใจ

จากผลการประมาณการของแบบจำลองการวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติกและแบบจำลองการวิเคราะห์การถดถอยโพรบิต พบว่า ปัจจัยด้านแรงจูงใจประเภทผลประโยชน์ด้านอารมณ์ (enhancement) มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาในระยะสั้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 0.01 ตามลำดับ โดยความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นความสัมพันธ์ทางลบ เช่นเดียวกับปัจจัยด้านแรงจูงใจประเภทความจำเป็นและการใช้ประโยชน์ (need and want) ที่มีความสัมพันธ์ทางลบกับการมีส่วนร่วมในโครงการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 0.05 ตามลำดับ กล่าวคือ หากคะแนนปัจจัยด้านแรงจูงใจประเภทผลประโยชน์ด้านอารมณ์ (enhancement) หรือประเภทความจำเป็นและการใช้ประโยชน์ (need and want) ของกลุ่มตัวอย่างเพิ่มขึ้น 1 คะแนน จะส่งผลให้โอกาสที่กลุ่มตัวอย่างจะมีส่วนร่วมลดลงร้อยละ 4 และ 1.6 ตามลำดับ ซึ่งไม่สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Collom (2008) และ Valor et al. (2017) ที่ได้ว่า ปัจจัยด้านแรงจูงใจประเภทผลประโยชน์ด้านอารมณ์ (enhancement) ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในโครงการ และปัจจัยด้านแรงจูงใจประเภทความจำเป็นและการใช้ประโยชน์ (need and want) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีส่วนร่วม เนื่องจากสมาชิกของโครงการธนาคารเวลาในประเทศไทยส่วนมากเป็นอาสาสมัครหรือจิตอาสา ซึ่งเป็นกลุ่มที่มุ่งเน้นทำกิจกรรมเพื่อสังคมและชุมชนโดยไม่คาดหวังสิ่งตอบแทน ในขณะที่ปัจจัยด้านแรงจูงใจประเภทความสัมพันธ์ทางสังคม (social) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สำหรับแบบจำลองการวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติกและ 0.01 สำหรับแบบจำลองการวิเคราะห์การถดถอยโพรบิต ดังนั้น หากคะแนนปัจจัยด้านแรงจูงใจประเภทความสัมพันธ์ทางสังคม (social) ของกลุ่มตัวอย่างเพิ่มขึ้น 1 คะแนน จะส่งผลให้โอกาสที่กลุ่มตัวอย่างจะมีส่วนร่วมเพิ่มขึ้นร้อยละ 3.3 และ 3.1 ตามลำดับ ทั้งนี้ ผลการประมาณการดังกล่าวสอดคล้องกับข้อสรุปของ Collom et al. (2012) และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการธนาคารเวลาที่กรมกิจการผู้สูงอายุกำหนดไว้

2. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม

สำหรับผลการประมาณการของแบบจำลองการวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติกสอดคล้องกับผลการประมาณการของแบบจำลองการวิเคราะห์การถดถอยโพรบิต ซึ่งพบว่า ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคาร

เวลาในระยะสั้น ได้แก่ ระดับการศึกษาและอายุคาดเฉลี่ยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 กล่าวคือ หากกลุ่มตัวอย่างมีระดับการศึกษาเพิ่มขึ้น 1 ปี จะส่งผลให้โอกาสที่กลุ่มตัวอย่างจะมีส่วนร่วมในโครงการในระยะสั้นเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.9 และ 2.2 ในแบบจำลองการวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติกและแบบจำลองการวิเคราะห์การถดถอยโพรบิต ตามลำดับ เนื่องจากโครงการธนาคารเวลาเป็นแนวทางใหม่ในการลดปัญหาจากสังคมผู้สูงอายุสำหรับประเทศไทย ดังนั้น กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาสูงจะเข้าใจหลักการดำเนินงานและประโยชน์ของโครงการได้ดี ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าวไม่สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Collom et al. (2012) เพราะความแตกต่างของบริบทการดำเนินงานของโครงการธนาคารเวลาระหว่างประเทศไทยและต่างประเทศ และหากกลุ่มตัวอย่างมีอายุคาดเฉลี่ยสูงขึ้นหรือมองว่าตนเองมีอายุขัยสูงขึ้น 1 ปี จะส่งผลให้โอกาสที่กลุ่มตัวอย่างจะมีส่วนร่วมในโครงการเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 และ 1.1 ตามลำดับ

ส่วนปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมที่มีความสัมพันธ์ทางลบกับการมีส่วนร่วมในระยะสั้น ได้แก่ อายุที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยกลุ่มตัวอย่างมีอายุมากขึ้น 1 ปี จะส่งผลให้โอกาสที่จะมีส่วนร่วมลดลงร้อยละ 1.2 ในทั้ง 2 แบบจำลอง และการประกอบอาชีพที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 กล่าวคือ กลุ่มตัวอย่างที่ประกอบอาชีพหรือมีงานทำจะมีโอกาสที่จะมีส่วนร่วมน้อยกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ว่างงานร้อยละ 34.9 และ 32.9 ในแบบจำลองการวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติกและแบบจำลองการวิเคราะห์การถดถอยโพรบิต ตามลำดับ ซึ่งผลการศึกษาสอดคล้องกับข้อสรุปของ Valor et al. (2017)

3. ลักษณะการเข้าร่วมโครงการ

จากผลการประมาณการของแบบจำลองการวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติกและแบบจำลองการวิเคราะห์การถดถอยโพรบิต พบว่า ระยะเวลาของการเป็นสมาชิกมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาในระยะสั้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 กล่าวคือ หลังการสมัครเป็นสมาชิกของโครงการธนาคารเวลา เมื่อระยะเวลาของการเป็นสมาชิกเพิ่มขึ้นจะส่งผลให้โอกาสที่จะมีส่วนร่วมในโครงการหรือความกระตือรือร้นของกลุ่มตัวอย่างเพิ่มขึ้น อีกทั้ง จำนวนบริการที่ต้องการมีความสัมพันธ์ทางลบกับการมีส่วนร่วมในโครงการในระยะสั้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 หากกลุ่มตัวอย่างมีจำนวนบริการที่ต้องการจะได้รับมากขึ้น 1 ประเภท จะส่งผลให้โอกาสที่กลุ่มตัวอย่างจะมีส่วนร่วมลดลงร้อยละ 6.4 และ 6.8 ตามลำดับ

4.3 ผลการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

จากข้อสรุปเกี่ยวกับองค์ประกอบและความท้าทายที่มีผลต่อความสำเร็จของโครงการธนาคารเวลา โดย Collom et al. (2012) Joanne and Nicholas (2014) Markkanen and Burgess (2016) และ Shih, Bellotti, Han, and Carroll (2015) พบว่า โครงการธนาคารเวลาที่ประสบความสำเร็จมีรูปแบบการดำเนินงานที่มีความยืดหยุ่น ซึ่งสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม มีการดำเนินงานภายใต้บริษัทตัวแทนหรือหน่วยงานที่มีงบประมาณในการดำเนินการให้ มีการประชาสัมพันธ์โครงการที่ประสิทธิภาพ มีการขยายเครือข่ายโครงการที่เหมาะสมกับข้อจำกัดและความจำเป็นของพื้นที่ มีสภาพแวดล้อมและทำเลที่ตั้งของโครงการที่เอื้อต่อการทำกิจกรรมของสมาชิก และมีระบบการติดตามผลการดำเนินงานของสมาชิกที่มีประสิทธิภาพ อีกทั้ง เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการควรมีทักษะและความสามารถ และสมาชิกควรมีความเชื่อเพื่อแผ้วถางและรักษานบริการ ทั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ข้อสรุปที่กล่าวมาข้างต้นในการกำหนดสมมติฐานสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

4.3.1 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยสังเกตและสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการธนาคารเวลา 3 กลุ่ม ได้แก่ (1) สมาชิกของโครงการธนาคารเวลา (2) เจ้าหน้าที่ของโครงการธนาคารเวลา และ (3) เจ้าหน้าที่ของกรมกิจการผู้สูงอายุ โดยผู้วิจัยสรุปข้อมูลที่ได้รับซึ่งคาดว่าจะส่งผลกระทบต่อความสำเร็จและความยั่งยืนของโครงการด้วยวิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (inductive approach) ซึ่งอ้างอิงจากรวบรวมกรณีศึกษาและสมมติฐานที่ตั้งไว้ จะได้ผลของการวิเคราะห์แบ่งตามกลุ่มผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการธนาคารเวลา ดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลจากสมาชิกของโครงการธนาคารเวลา

จากการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์กลุ่มสมาชิกของโครงการธนาคารเวลาที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล 3 พื้นที่ เพื่อสอบถามความรู้ความเข้าใจในโครงการธนาคารเวลา ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อโครงการ และปัญหาจากการมีส่วนร่วมในโครงการ พบว่า

รูปแบบการดำเนินงานของโครงการธนาคารเวลา

- 1) ระบบการบันทึกเวลาหรือการติดตามการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาและระบบการแลกเปลี่ยนเวลา (การจับคู่ระหว่างผู้ให้บริการและผู้รับบริการ) ไม่มีความชัดเจนและไม่มีประสิทธิภาพ
- 2) โครงการธนาคารเวลาไม่มีวิธีการจูงใจเพียงพอที่จะดึงดูดให้คนเข้ามาสมัครเป็นสมาชิกและมีส่วนร่วมในโครงการ ทั้งนี้ โครงการธนาคารเวลาสามารถดึงดูดได้เฉพาะผู้ที่มีจิตอาสาเท่านั้น

ข้อมูลเกี่ยวกับสมาชิกของโครงการธนาคารเวลา

- 1) สมาชิกของโครงการธนาคารเวลาที่เข้าใจถึงแนวคิด วัตถุประสงค์และประโยชน์ของโครงการ และมีส่วนร่วมหรือทำกิจกรรมในโครงการจะมีทัศนคติที่ดีต่อโครงการธนาคารเวลา อีกทั้ง สมาชิกดังกล่าวจะมีความคิดเห็นว่า โครงการธนาคารเวลาสามารถลดปัญหาจากสังคมผู้สูงอายุในบางมิติและช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกของโครงการได้ในทางกลับกัน สมาชิกที่ไม่เข้าใจก็จะมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อโครงการและไม่สนใจทำกิจกรรม
- 2) สมาชิกของโครงการธนาคารเวลาที่มีความคิดเห็นว่า โครงการธนาคารเวลาที่มีความจำเป็นต่อการพัฒนาประเทศ เนื่องจากบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของประเทศไทยเปลี่ยนแปลงไปจากแต่ก่อน ยกตัวอย่างเช่น ความสัมพันธ์ ความไว้วางใจและความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ที่มีต่อคนในสังคมเดียวกันน้อยลง ผู้สูงอายุและคนวัยทำงานในครอบครัวเดียวกันไม่ได้อาศัยอยู่ด้วยกัน เป็นต้น และโครงการธนาคารเวลาสามารถลดปัญหาที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้
- 3) โครงการธนาคารเวลาขาดแคลนสมาชิกที่มีความสามารถในการทำงานบริการหรือกิจกรรมบางประเภท (ความสามารถของสมาชิกของโครงการมีความหลากหลายไม่เพียงพอต่อความต้องการ)
- 4) พื้นฐานของสมาชิกของโครงการธนาคารเวลาที่มาจากอาสาสมัครหรือผู้ที่มีจิตอาสาจะส่งผลดีต่อทัศนคติที่มีต่อโครงการและการมีส่วนร่วมในโครงการ

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

- 1) หน่วยงานที่รับผิดชอบโครงการธนาคารเวลาควรส่งเสริมให้โครงการธนาคารเวลาเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งกับทุกบริบททางสังคม เช่น โรงเรียน มหาวิทยาลัย บริษัทเอกชน เป็นต้น เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์โครงการธนาคารเวลาและสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการในกลุ่มคนวัยทำงาน ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักของโครงการ
- 2) โครงการธนาคารเวลาเหมาะกับกลุ่มคนวัยทำงาน เนื่องจากกลุ่มผู้สูงอายุมีปัญหาด้านสุขภาพ ซึ่งส่งผลให้การมีส่วนร่วมในโครงการหรือการทำกิจกรรมต่างๆ มีข้อจำกัด
- 3) โครงการธนาคารเวลาควรมีระบบบันทึกข้อมูลส่วนตัวของสมาชิกแต่ละคนที่มีความจำเป็นต่อการรับบริการหรือการให้บริการและระบบบันทึกรายละเอียดของการรับบริการหรือให้บริการ อีกทั้ง ระบบดังกล่าวควรออกแบบให้ง่ายต่อการใช้งานและสามารถตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลได้
- 4) โครงการธนาคารเวลาควรมีกิจกรรมกลางเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ ยกตัวอย่างเช่น กิจกรรมรักษาสีสิ่งแวดล้อม กิจกรรมพัฒนาชุมชน กิจกรรมเสริมสร้างการเรียนรู้

เป็นต้น เพื่อเป็นการเพิ่มช่องทางในการสะสมเวลาของสมาชิกและเป็นการประชาสัมพันธ์โครงการ

2. ข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ของโครงการธนาคารเวลา

จากการสัมภาษณ์ผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับโครงการธนาคารเวลากลุ่มที่ 2 คือ เจ้าหน้าที่ของโครงการธนาคารเวลาที่ปฏิบัติงานในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล 3 พื้นที่ ในประเด็นเกี่ยวกับรูปแบบการดำเนินงานของโครงการ ปัญหาของโครงการและปัญหาของสมาชิก พบว่า

รูปแบบการดำเนินงานของโครงการธนาคารเวลา

- 1) วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งโครงการธนาคารเวลาส่งผลต่อทัศนคติของสมาชิกของโครงการอย่างมาก เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบโครงการธนาคารเวลาในแต่ละพื้นที่ต้องกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการให้ชัดเจนตามความต้องการและความจำเป็นของประชาชนในพื้นที่หรือสมาชิกของโครงการ และต้องคำนึงถึงปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมของพื้นที่ด้วย
- 2) โครงการธนาคารเวลาไม่มีการวัดความสำเร็จของโครงการที่เป็นมาตรฐาน ทำให้การเปรียบเทียบความสำเร็จของโครงการในแต่ละพื้นที่มีความแตกต่างกัน โดยจะขึ้นอยู่กับเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบโครงการในพื้นที่นั้นๆ ดังนั้น เจ้าหน้าที่ของโครงการธนาคารเวลาบางพื้นที่จึงวัดความสำเร็จของโครงการจากความสนใจและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโครงการผ่านการจดบันทึกเวลาลงในสมุดบันทึกประจำตัว นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่ของโครงการยังใช้ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในโครงการและความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการจากการทำแบบทดสอบเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จของโครงการ

ข้อมูลเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ของโครงการธนาคารเวลา

- 1) เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบโครงการธนาคารเวลาบางพื้นที่ขาดความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดและรูปแบบการดำเนินงานของโครงการธนาคารเวลา ซึ่งส่งผลให้สมาชิกของโครงการเกิดความรู้และความเข้าใจที่ผิดพลาดจนนำไปสู่การสร้างทัศนคติที่ไม่ดีต่อโครงการและการมีส่วนร่วมในโครงการที่น้อยลง
- 2) ทัศนคติที่ดีและเป็นแง่บวกของเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบโครงการธนาคารเวลาและสมาชิกของโครงการเป็นส่วนสำคัญของการกำหนดรูปแบบการดำเนินงานและทิศทางการพัฒนาของโครงการ และส่งผลต่อการมีส่วนร่วมหรือการทำกิจกรรมในโครงการของสมาชิกโดยตรง ด้วยเหตุนี้ หน่วยงานที่รับผิดชอบโครงการธนาคารเวลาควรให้ความสำคัญต่อการสร้างทัศนคติของเจ้าหน้าที่และสมาชิกของโครงการ

อุปสรรคต่อความสำเร็จของโครงการ

- 1) บางพื้นที่มีหน่วยงานหรือโครงการที่ให้การช่วยเหลือและพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนอยู่แล้ว การนำโครงการธนาคารเวลาเข้ามาใช้ในชุมชนนั้นทำให้เกิดความซ้ำซ้อนของการทำกิจกรรมและการให้บริการ ซึ่งส่งผลให้เกิดความขัดแย้งในชุมชนและทัศนคติที่ไม่ดีต่อโครงการ
- 2) โครงการธนาคารเวลาเป็นเพียงเครื่องมือที่จะทำให้ประชาชนของประเทศไทยเกิดการสร้างปฏิสัมพันธ์และมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกันเหมือนเช่นบริบททางสังคมและวัฒนธรรมแต่ก่อน ดังนั้น ชุมชนที่ผู้คนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีความไว้วางใจกันและให้การช่วยเหลือกันอยู่เสมอ โครงการธนาคารเวลาอาจจะไม่มีความจำเป็นในชุมชนนั้น

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

- 1) โครงการธนาคารเวลาเหมาะที่จะจัดตั้งและดำเนินการในพื้นที่ที่เป็นชุมชนหรือสมาชิกอาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกัน เพื่อความสะดวกในการดำเนินงานของโครงการและการทำกิจกรรมของสมาชิกของโครงการ เนื่องจากทำเลที่ตั้งของโครงการธนาคารเวลามีความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมและการติดตามผลการทำกิจกรรมของสมาชิก
 - 2) หน่วยงานที่รับผิดชอบโครงการธนาคารเวลาควรมีการประชาสัมพันธ์และให้ความรู้กับประชาชนเกี่ยวกับโครงการธนาคารเวลาให้มากกว่านี้ เพื่อให้ประชาชนรู้จักโครงการและเข้ามาสมัครเป็นสมาชิกมากขึ้น เพราะจำนวนสมาชิกและความสามารถที่หลากหลายของสมาชิกมีความสำคัญต่อการดำเนินงานของโครงการ
 - 3) หน่วยงานที่รับผิดชอบโครงการธนาคารเวลาควรให้ความช่วยเหลือโครงการธนาคารเวลาทุกชุมชนทั้งในเรื่องระบบการดำเนินงานและงบประมาณที่ใช้ในโครงการ
3. ข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ของกรมกิจการผู้สูงอายุ

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ของโครงการธนาคารเวลาที่ปฏิบัติงานอยู่ภายใต้กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เกี่ยวกับสถานการณ์ของโครงการธนาคารเวลา ณ ปัจจุบันและแผนการพัฒนาของโครงการในอนาคต พบว่า

รูปแบบการดำเนินงานของโครงการธนาคารเวลา

- 1) โครงการธนาคารเวลาเป็นโครงการใหม่สำหรับประเทศไทยและมีความเร่งรัดในการดำเนินการช่วงแรก ดังนั้น แนวคิดและรูปแบบการดำเนินงานของโครงการจึงขาดความมั่นคงและไม่ชัดเจน แต่ ณ ปัจจุบัน กรมกิจการผู้สูงอายุและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้พัฒนาแนวคิดและรูปแบบการดำเนินงานของโครงการจนมีความมั่นคงและชัดเจนแล้ว

- 2) ภารกิจของผู้สูงอายุจัดทำและพัฒนาระบบซอฟต์แวร์ (software) ของโครงการธนาคารเวลาในส่วนของการบันทึกเวลาจากการทำงาน กิจกรรม การแลกเปลี่ยนเวลาของสมาชิกและการจำแนกความสามารถของสมาชิก เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของโครงการธนาคารเวลาให้ง่ายต่อการเข้าถึงของสมาชิกและมีความเป็นมาตรฐาน ซึ่งภายในอนาคต ภารกิจของผู้สูงอายุจะขยายการใช้งานระบบซอฟต์แวร์ดังกล่าวไปยังทุกพื้นที่
- 3) ภารกิจของผู้สูงอายุวัดความสำเร็จเบื้องต้นของโครงการธนาคารเวลาจากการสะสมและแลกเปลี่ยนเวลาของสมาชิก ซึ่งบ่งบอกได้ถึงความสนใจและการมีส่วนร่วมในโครงการของสมาชิกในแต่ละชุมชน และจากการทดสอบความรู้เกี่ยวกับโครงการธนาคารเวลาของผู้นำชุมชนหรือผู้ที่ดูแลรับผิดชอบโครงการ นอกจากนี้ การเปรียบเทียบปัญหาของคนภายในชุมชน เช่น ปัญหาค่าใช้จ่ายไม่เพียงพอ ปัญหาความสัมพันธ์ของคนในชุมชน เป็นต้น ระหว่างก่อนการดำเนินโครงการธนาคารเวลาในชุมชนกับหลังการดำเนินโครงการธนาคารเวลาแล้วก็เป็นตัวชี้วัดความสำเร็จเช่นกัน

ด้านการบริหารจัดการ

- 1) การจัดตั้งโครงการธนาคารเวลาได้รับการสนับสนุนจากหลายหน่วยงาน ยกตัวอย่างเช่น ภารกิจของผู้สูงอายุ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล เป็นต้น
- 2) ภารกิจของผู้สูงอายุให้ความช่วยเหลือด้านงบประมาณผ่านศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ 12 แห่งทั่วประเทศ และให้ทางศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุเป็นหน่วยงานดูแลและติดตามผลการดำเนินงานของโครงการธนาคารเวลาในแต่ละชุมชนตามขอบเขตการรับผิดชอบของแต่ละศูนย์ (ไม่สามารถจัดสรรงบประมาณเข้าสู่โครงการธนาคารเวลาของแต่ละชุมชนที่ได้โดยตรง ดังนั้น ค่าใช้จ่ายเพื่อดำเนินโครงการบางส่วนจำเป็นต้องใช้งบประมาณของทางชุมชนเอง)
- 3) ภารกิจของผู้สูงอายุให้ความช่วยเหลือในเรื่องการให้ความรู้เกี่ยวกับโครงการธนาคารเวลาและให้ความช่วยเหลือด้านงบประมาณหรือค่าใช้จ่ายบางส่วนเท่านั้น เช่น ค่าสมุดจดบันทึกเวลา สมุดคู่มือแนวทางการดำเนินงานธนาคารเวลาของประเทศไทย เป็นต้น ส่วนด้านการออกแบบรูปแบบการดำเนินงานของโครงการธนาคารเวลา ภารกิจของผู้สูงอายุจะเน้นให้ทางชุมชนออกแบบและวางแผนเอง เพื่อให้โครงการธนาคารเวลาสอดคล้องกับความต้องการของคนและปัญหาภายในชุมชนมากที่สุด (จากการดำเนินการช่วงที่ผ่านมา ภารกิจของผู้สูงอายุ พบว่า โครงการธนาคารเวลาควรจัดตั้งพื้นที่ที่เป็น

ชุมชนหรือสมาชิกอาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกัน และคนภายในชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการวางแผนและบริการจัดการองค์กร)

ด้านการประชาสัมพันธ์

- 1) กรมกิจการผู้สูงอายุยังประชาสัมพันธ์และกระจายข้อมูลเกี่ยวกับโครงการธนาคารเวลาแนวคิดและรูปแบบการดำเนินงานของโครงการที่ได้พัฒนาจนมั่นคงและชัดเจนแล้วไม่ครบทุกพื้นที่นำร่องของโครงการ
- 2) ภายในปี พ.ศ. 2563 กรมกิจการผู้สูงอายุจะขยายโครงการธนาคารเวลาในพื้นที่นำร่องเป็น 84 พื้นที่ ใน 46 จังหวัด โดยคัดเลือกพื้นที่นำร่องจากความสนใจของชุมชน จากการประเมินจำนวนประชากรผู้สูงอายุและอัตราการพึ่งพิง และจากพื้นที่ที่มีศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ (ศพอส.)
- 3) กรมกิจการผู้สูงอายุพร้อมให้ความช่วยเหลือด้านการให้ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการธนาคารเวลา และด้านการวางแผนการดำเนินการของโครงการกับหน่วยงานหรือองค์กรต่างๆ ที่มีความสนใจที่จะนำแนวคิดของโครงการธนาคารเวลาเข้ามาปรับใช้ภายในหน่วยงานหรือองค์กร

4.3.2 ผลการวิเคราะห์โครงการธนาคารเวลาของประเทศไทยด้วยการวิเคราะห์สวอต

(SWOT Analysis)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลสรุปจากวรรณกรรมปริทัศน์และผลการวิเคราะห์ที่ได้จากการสัมภาษณ์สมาชิกของโครงการธนาคารเวลาและเจ้าหน้าที่ของโครงการ ประเมินลักษณะของโครงการธนาคารเวลาที่เหมาะสมกับประเทศไทย ประเมินข้อจำกัดของการดำเนินงานของโครงการธนาคารเวลาในประเทศไทยและประเมินปัญหาที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในโครงการ ด้วยวิธีการวิเคราะห์สวอต (SWOT analysis) ดังต่อไปนี้

ปัจจัยภายในของโครงการธนาคารเวลาในประเทศไทย (internal environment analysis)

- จุดแข็งของโครงการธนาคารเวลาในประเทศไทย (strengths)
 - 1) โครงการธนาคารเวลาเป็นแนวทางในการลดปัญหาจากสังคมผู้สูงอายุที่มีแนวคิดและรูปแบบการดำเนินงานขั้นเบื้องต้นที่เข้าใจได้ง่ายและมีความยืดหยุ่น ทำให้สามารถปรับรูปแบบการดำเนินงานได้ตามความเหมาะสมในแต่ละชุมชนและสามารถประยุกต์เข้ากับบริบทในสังคมได้หลากหลาย เช่น โรงพยาบาล บริษัทเอกชน โรงเรียน เป็นต้น
 - 2) ประโยชน์ของโครงการธนาคารเวลาที่ส่งเสริมการพัฒนาชุมชน การสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นการประหยัดค่าใช้จ่ายและการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ทำให้โครงการมีความสามารถในการดึงดูดกลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มผู้ที่ชอบให้ความช่วยเหลือผู้อื่น

- 3) โครงการธนาคารเวลาเป็นแนวทางในการลดปัญหาจากสังคมผู้สูงอายุที่ประชาชนเข้ามา มีบทบาทในการขับเคลื่อนโครงการ
 - 4) โครงการธนาคารเวลามีเกณฑ์หรือคุณสมบัติในการรับสมัครสมาชิกที่เปิดกว้าง
 - 5) โครงการธนาคารเวลาเป็นแนวทางที่มีค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับแนวทางอื่นๆ เช่น โครงการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ เป็นต้น เนื่องจากกิจกรรมของโครงการธนาคารเวลาเป็นการแลกเปลี่ยนทักษะและบริการระหว่างสมาชิก โดยใช้เวลาเป็นสื่อกลาง
 - 6) หน่วยงานที่กำกับดูแลโครงการธนาคารเวลามีความพร้อมในการให้ความรู้เกี่ยวกับโครงการและให้ความช่วยเหลือด้านงบประมาณบางส่วนแก่ชุมชนหรือพื้นที่ที่ต้องการนำร่องโครงการ
 - 7) สมาชิกของโครงการธนาคารเวลาส่วนมากเป็นกลุ่มจิตอาสาหรืออาสาสมัคร ซึ่งเป็นกลุ่มผู้ที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และมุ่งเน้นทำกิจกรรมเพื่อประโยชน์แก่สังคมและชุมชน
- จุดอ่อนของโครงการธนาคารเวลาในประเทศไทย (weaknesses)
 - 1) การประชาสัมพันธ์โครงการธนาคารเวลาถูกจำกัดอยู่ในวงแคบ ส่งผลให้โครงการไม่เป็นที่รู้จักและไม่เป็นที่แพร่หลาย และการประชาสัมพันธ์มีวิธีการสร้างแรงจูงใจที่ไม่เพียงพอสำหรับการดึงดูดให้คนเข้ามาสมัครเป็นสมาชิกและมีส่วนร่วมในโครงการ
 - 2) โครงการธนาคารเวลาเหมาะสมกับพื้นที่ที่เป็นชุมชนหรือสมาชิกอาศัยอยู่บริเวณใกล้เคียงกัน เพราะระยะห่างระหว่างสมาชิกมีผลต่อการมีส่วนร่วมของโครงการและการติดตามผลการดำเนินงานของสมาชิก
 - 3) สมาชิกของโครงการธนาคารเวลาบางส่วนมีความเข้าใจผิดเกี่ยวกับรูปแบบการดำเนินงานของโครงการหรือมีความสับสนกับการดำเนินงานของโครงการอื่นๆ
 - 4) สมาชิกของโครงการธนาคารเวลาเข้าส่วนมากเป็นสมาชิกของโครงการอื่นๆ ด้วย เช่น อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เป็นต้น
 - 5) สมาชิกของโครงการธนาคารเวลามีจำนวนที่น้อยและสมาชิกส่วนมากเป็นผู้สูงอายุ ซึ่งทำให้เกิดความไม่สมดุลระหว่างความต้องการให้และความต้องการรับบริการ
 - 6) โครงการธนาคารเวลามีจำนวนสมาชิกที่มีความสามารถไม่เพียงพอที่จะครอบคลุมประเภทการให้บริการหรือกิจกรรมทั้งหมด
 - 7) เจ้าหน้าที่ของโครงการธนาคารเวลาบางพื้นที่มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อโครงการ
 - 8) กิจกรรมหรือบริการบางประเภทของโครงการธนาคารเวลามีต้นทุนในการดำเนินการ ซึ่งส่งผลให้ขอบเขตการทำกิจกรรมของสมาชิกถูกจำกัด

- 9) ระบบการดำเนินงานต่างๆ ของโครงการธนาคารเวลา เช่น ระบบการบันทึกเวลา ระบบแลกเปลี่ยนเวลา เป็นต้น อยู่ในขั้นตอนของกระบวนการพัฒนาและการทดลองใช้งาน ดังนั้น ระบบดังกล่าวในแต่ละพื้นที่จึงไม่มีประสิทธิภาพและไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน

ปัจจัยภายนอกของโครงการธนาคารเวลาในประเทศไทย (external environment analysis)

- โอกาสของโครงการธนาคารเวลาในประเทศไทย (opportunities)
 - 1) จากปัญหาสังคมผู้สูงอายุส่งผลให้โครงการธนาคารเวลาได้รับความสนใจจากชุมชนและหน่วยงานต่างๆ เป็นอย่างมาก โดยกรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นหน่วยงานหลักที่ดูแลรับผิดชอบโครงการธนาคารเวลา
 - 2) ช่องทางการติดต่อสื่อสารหรือเครือข่ายสำหรับการถ่ายโอนข้อมูลมีหลากหลายช่องทาง ซึ่งทำให้การประชาสัมพันธ์หรือการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโครงการธนาคารเวลาสะดวกและรวดเร็ว
 - 3) โครงการธนาคารเวลาเป็นแนวคิดของต่างประเทศ ดังนั้น ประเทศไทยจึงสามารถศึกษาถึงข้อมูลและผลการศึกษาต่างๆ เกี่ยวกับโครงการธนาคารเวลาจากต่างประเทศได้
 - 4) บริบทและวัฒนธรรมของประเทศไทยในเรื่องของความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และการมีจิตอาสา เป็นทุนทางสังคมของประเทศไทยที่สอดคล้องกับแนวคิดของโครงการธนาคารเวลา
 - 5) โครงการธนาคารเวลาได้บรรจุอยู่ในแผนยุทธศาสตร์ชาติ ซึ่งถือว่าเป็นโครงการที่ภาครัฐให้การสนับสนุนและส่งเสริม
- อุปสรรคของโครงการธนาคารเวลาในประเทศไทย (threats)
 - 1) ประชาชนส่วนมากไม่รู้จักโครงการธนาคารเวลา ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการและไม่เชื่อมั่นว่าโครงการธนาคารเวลาจะสามารถทำได้จริงในประเทศไทย
 - 2) โครงการธนาคารเวลามีประเภทของบริการบางประเภทที่เหมือนกับบริการของโครงการหรือหน่วยงานอื่น ทำให้การบริการบางประเภทเกิดข้อจำกัดและส่งผลต่อการตัดสินใจในการเข้าร่วมกิจกรรมของโครงการธนาคารเวลา เช่น อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เป็นต้น
 - 3) ภาวะเศรษฐกิจที่มีความไม่แน่นอน ทำให้สมาชิกของโครงการธนาคารเวลาส่วนมากมองว่าเศรษฐกิจของประเทศไทยอยู่ในภาวะชะงักงันและราคาสินค้ามีแนวโน้มสูงขึ้น ดังนั้น กลุ่มคนดังกล่าวจะใช้เวลาส่วนมากไปกับการทำงานเพื่อหาเงิน ส่งผลให้เวลาในการทำกิจกรรมในโครงการธนาคารเวลาน้อยลง
 - 4) เงินเป็นปัจจัยหลักของการดำเนินชีวิตและเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนที่มีความหลากหลายมากกว่าเวลา ดังนั้น กลุ่มคนวัยทำงานที่เป็นกลุ่มเป้าหมายหลักของโครงการ

ธนาคารเวลาจึงเลือกใช้เวลาไปกับการทำงานเพื่อหาเงินมากกว่าการทำกิจกรรมในโครงการธนาคารเวลาหรือกิจกรรมจิตอาสา

- 5) บริบททางสังคมและวัฒนธรรมของประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงไป เช่น ความสัมพันธ์และความไว้วางใจระหว่างคนในสังคมเดียวกันน้อยลง เป็นต้น ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลต่อการตัดสินใจในการเข้าร่วมกิจกรรมของโครงการธนาคารเวลา
- 6) การระบาดของโรคโควิด-19 (COVID-19) ณ ปี พ.ศ.2563 ทำให้ประชาชนจำเป็นต้องดำเนินชีวิตแบบเว้นระยะห่างทางกายภาพระหว่างกัน (social distancing) ซึ่งส่งผลให้งานบริการหรือกิจกรรมบางประเภทไม่สามารถทำได้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

5.1 ข้อสรุปผลการศึกษา

5.1.1 ปัจจัยและแรงจูงใจที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาในบริบทของประเทศไทย

จากการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยและแรงจูงใจที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาของสมาชิกในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล 3 พื้นที่ ได้แก่ (1) เทศบาลตำบลบางสีทอง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี (2) สวนโมกซ์กรุงเทพ เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร และ (3) โรงเรียนผู้สูงอายุยานนาวา เขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร ด้วยแบบจำลองทางเศรษฐมิติ 2 กลุ่ม โดยจำแนกออกเป็น การศึกษาปัจจัยและแรงจูงใจที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในโครงการในระยะยาวและระยะสั้น ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

สำหรับผลการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยและแรงจูงใจที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาในระยะยาวด้วยแบบจำลองการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (multiple linear regression model) และแบบจำลองการวิเคราะห์การถดถอยโทบิต (tobit regression model) พบว่า ปัจจัยด้านแรงจูงใจประเภทการพัฒนาส่วนบุคคล (understand) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาในระยะยาว กล่าวคือ การเพิ่มปัจจัยด้านแรงจูงใจประเภทการพัฒนาส่วนบุคคล (understand) ของสมาชิกจะทำให้สมาชิกเกิดความสนใจทำกิจกรรมหรือสะสมเวลามากขึ้นในระยะยาว เพราะสมาชิกให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะ ความรู้และความสามารถในการทำงาน

นอกจากนี้ จากผลการศึกษา ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมที่มีอิทธิพลทางบวกกับการมีส่วนร่วมในระยะยาว ได้แก่ ระดับการศึกษา เนื่องจากระดับการศึกษาสะท้อนความสามารถในการรับรู้จึงทำให้ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในโครงการด้วย ซึ่งตรงข้ามกับข้อสรุปของ Collom et al. (2012) และทุนทางสังคม เพราะทุนทางสังคมของแต่ละบุคคลสะท้อนถึงเครือข่ายทางสังคมหรือความสัมพันธ์ทางสังคม เมื่อมีความไว้วางใจกันหรือมีคุณค่าจากการทำกิจกรรมร่วมกันมากขึ้นก็จะทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในโครงการมากขึ้นในระยะยาว ส่วนปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมที่มีอิทธิพลทางลบ ได้แก่ ความพึงพอใจด้านเวลาหรือความคาดหวังผลตอบแทนจากการสะสมเวลา เนื่องจากความพึงพอใจด้านเวลาสะท้อนการให้ความสำคัญกับการบริโภคในแต่ละช่วงเวลา ดังนั้น ระดับความพึงพอใจด้านเวลาสูงขึ้นหรือให้ความสำคัญกับปัจจุบันมากขึ้นจะทำให้มีส่วนร่วมในโครงการหรือสะสมเวลาลดลงหรืออาจกล่าวได้ว่าผลตอบแทนจากการสะสมเวลาไม่มากเพียงพอที่จะดึงดูดให้ผู้ที่มีความพึงพอใจด้านเวลาสูง

หันมาสะสมเวลามากขึ้น ซึ่งข้อสรุปนี้สอดคล้องกับทฤษฎีความพึงพอใจด้านเวลา (time preference theory) สุดท้าย ระยะเวลาของการเป็นสมาชิกมีลักษณะความสัมพันธ์แบบพาราโบลาหงาย (U-shaped relationship) กับการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาในระยะยาว ซึ่งหมายความว่า ระยะเวลาของการเป็นสมาชิกที่เพิ่มขึ้นจะส่งผลให้การมีส่วนร่วมเพิ่มขึ้นแบบทวีคูณ หลังจากสมัครเป็นสมาชิกของโครงการหลายสัปดาห์แล้ว

จากผลการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยและแรงจูงใจที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาในระยะสั้นด้วยแบบจำลองการวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติก (logistic regression model) และแบบจำลองการวิเคราะห์การถดถอยโพรบิต (probit regression model) พบว่า ปัจจัยด้านแรงจูงใจประเภทความสัมพันธ์ทางสังคม (social) ปัจจัยด้านแรงจูงใจประเภทผลประโยชน์ด้านอารมณ์ (enhancement) และปัจจัยด้านแรงจูงใจประเภทความจำเป็นและการใช้ประโยชน์ (need and want) มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาในระยะสั้น โดยการเพิ่มปัจจัยด้านแรงจูงใจประเภทความสัมพันธ์ทางสังคม (social) ของสมาชิกทำให้โอกาสที่สมาชิกจะมีส่วนร่วมมากขึ้น สอดคล้องกับข้อสรุปของ Collom et al. (2012) ในขณะที่การเพิ่มปัจจัยด้านแรงจูงใจประเภทผลประโยชน์ด้านอารมณ์ (enhancement) และปัจจัยด้านแรงจูงใจประเภทความจำเป็นและการใช้ประโยชน์ (need and want) ของสมาชิกทำให้โอกาสที่สมาชิกจะมีส่วนร่วมในโครงการน้อยลง และสมาชิกส่วนมากเป็นกลุ่มอาสาสมัครและจิตอาสาที่มุ่งเน้นทำกิจกรรมช่วยเหลือสังคมและชุมชนโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน ซึ่งข้อสรุปตรงข้ามกับผลการศึกษาของ Collom (2008) และ Valor et al. (2017) ที่พบว่า ปัจจัยด้านแรงจูงใจประเภทผลประโยชน์ด้านอารมณ์ (enhancement) ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วม แต่ปัจจัยด้านแรงจูงใจประเภทความจำเป็นและการใช้ประโยชน์ (need and want) มีผลทำให้สมาชิกมีส่วนร่วมมากขึ้น

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมของสมาชิกที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารในระยะสั้น ได้แก่ ระดับการศึกษาและอายุคาดเฉลี่ย เนื่องจากสมาชิกที่มีระดับการศึกษาสูงจะมีการรับรู้ถึงปัญหาของสังคมผู้สูงอายุ มีความเข้าใจแนวคิดและประโยชน์ของโครงการธนาคารเวลาได้ดี ซึ่งส่งผลให้การมีส่วนร่วมมากขึ้นด้วย แต่ผลการศึกษาดังกล่าวไม่สอดคล้องกับข้อสรุปของ Collom et al. (2012) อาจเพราะโครงการธนาคารเวลาเป็นแนวทางใหม่ในการลดปัญหาจากสังคมผู้สูงอายุสำหรับประเทศไทย จึงทำให้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานและความตระหนักถึงความสำคัญของโครงการส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในทิศทางบวก และการคาดคะเนอายุขัยจะมาจากสภาพความเป็นอยู่ในปัจจุบันและคาดการณ์ไปยังอนาคต เมื่อมีการคาดคะเนอายุขัยสูงก็จะให้ความสำคัญกับสภาพความเป็นอยู่ในอนาคตสูงด้วย ดังนั้น สมาชิกที่มองว่าตนเองมีอายุคาดเฉลี่ยสูงขึ้นไปก็จะมีส่วนร่วมในโครงการมากขึ้นด้วย ส่วนปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมที่มีความสัมพันธ์ทาง

ลบกกับการมีส่วนร่วมในระยะสั้น ได้แก่ อายุ เพราะสมาชิกที่มีอายุมากขึ้นอาจจะประสบปัญหาทางด้านสุขภาพ ดังนั้น สมาชิกที่มีอายุน้อยจะมีความสามารถในการทำกิจกรรมหรือสะสมเวลามากกว่าสมาชิกที่มีอายุมาก ซึ่งผลการศึกษาสอดคล้องกับข้อสรุปของ Collom et al. (2012) แต่ไม่สอดคล้องกับ Valor et al. (2017) และการประกอบอาชีพ เนื่องจากสมาชิกที่ประกอบอาชีพจะใช้เวลาไปกับการทำงาน ทำให้มีเวลาทำกิจกรรมในโครงการน้อยกว่าสมาชิกที่ว่างงาน ซึ่งสอดคล้องกับข้อสรุปของ Valor et al. (2017)

สุดท้าย ลักษณะการเข้าร่วมโครงการ ระยะเวลาของการเป็นสมาชิกมีลักษณะความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาในระยะสั้น หมายความว่า หลังการสมัครเป็นสมาชิกของโครงการ เมื่อระยะเวลาของการเป็นสมาชิกเพิ่มขึ้นจะส่งผลให้โอกาสที่จะมีส่วนร่วมในโครงการหรือความกระตือรือร้นที่จะสะสมเวลาเพิ่มขึ้นด้วย และจำนวนบริการที่ต้องการจะได้รับ (number of services demanded) มีความสัมพันธ์ทางลบกับการมีส่วนร่วมในระยะสั้น เนื่องจากโครงการธนาคารเวลายังอยู่ในระยะนำร่อง สมาชิกมีจำนวนน้อยและความหลากหลายของงานบริการมีน้อย อีกทั้ง ขาดงบประมาณที่ช่วยส่งเสริมการดำเนินกิจกรรมของสมาชิก ทำให้เกิดข้อจำกัดในการแลกเปลี่ยนงานบริการด้วยเวลา ด้วยเหตุนี้ สมาชิกที่ต้องการงานบริการจำนวนมากขึ้นจึงจำเป็นต้องใช้เงินแลกเปลี่ยนงานบริการทดแทนเวลา ส่งผลให้การมีส่วนร่วมในโครงการหรือการสะสมเวลาน้อยลง

จากข้อสรุปเกี่ยวกับปัจจัยและแรงจูงใจที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาทั้งในระยะสั้นและระยะยาวข้างต้นจะพบได้ว่า ปัจจัยด้านแรงจูงใจในการทำกิจกรรมของสมาชิกมีความแตกต่างกันในระยะสั้นและระยะยาว โดยในระยะสั้น สมาชิกเข้ามาทำกิจกรรมของโครงการเนื่องจากแรงจูงใจประเภทความสัมพันธ์ทางสังคม (social) หรือมีความต้องการที่จะสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นในสังคม แต่ในระยะยาว แรงจูงใจในการทำกิจกรรมของสมาชิก คือ แรงจูงใจประเภทการพัฒนาส่วนบุคคล (understand) หรือมีความต้องการพัฒนาทักษะ ความรู้และความสามารถในการทำงาน นอกจากนี้ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมก็มีความแตกต่างกัน โดยในระยะสั้นที่อายุ อาชีพ และอายุคาดเฉลี่ยของสมาชิกมีผลต่อการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลา แต่ในระยะยาวเป็นระดับการศึกษา ทุนทางสังคมและความพึงพอใจด้านเวลาที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม และในส่วนของลักษณะการเข้าร่วมโครงการ จำนวนงานบริการที่ต้องการ (number of services demanded) จะมีผลต่อการมีส่วนร่วมในระยะสั้นเท่านั้น อีกทั้ง ระยะเวลาของการเป็นสมาชิกจะส่งผลต่อการมีส่วนร่วมอย่างมากในระยะยาว

5.1.2 องค์ประกอบและความท้าทายที่มีผลต่อความสำเร็จของโครงการธนาคารเวลาในประเทศไทย

จากผลการวิเคราะห์การสัมภาษณ์ด้วยวิธีวิเคราะห์แบบอุปนัยและผลการวิเคราะห์สวอตของโครงการธนาคารเวลาในประเทศไทย สามารถสรุปได้ว่า องค์ประกอบและความท้าทายที่มีผลต่อความสำเร็จของโครงการธนาคารในประเทศไทยมีดังต่อไปนี้

- องค์ประกอบที่สำคัญของโครงการธนาคารเวลาในประเทศไทย

แนวคิดของโครงการธนาคารเวลาที่มีความละเอียดและชัดเจน เพื่อสร้างความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการที่ตรงกันในวงกว้าง โดยแนวคิดดังกล่าวต้องระบุถึงข้อมูลและความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับโครงการ ความแตกต่างระหว่างโครงการธนาคารเวลากับโครงการอื่นๆ ความจำเป็นและประโยชน์ของโครงการทั้งมิติทางเศรษฐศาสตร์และมิติทางสังคม และระบุถึงวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งโครงการ นอกจากนี้ การกำหนดพื้นฐานของรูปแบบการดำเนินงานของโครงการให้แก่ชุมชนก็เป็นองค์ประกอบที่สำคัญเช่นเดียวกัน เพื่อให้ทางชุมชนได้เข้าใจถึงหลักการทำงานของโครงการธนาคารเวลาในเบื้องต้นและนำไปปรับใช้ให้สอดคล้องกับความต้องการและปัญหาของคนภายในชุมชนเองได้ โดยพื้นฐานของรูปแบบการดำเนินงานที่ควรกำหนด ได้แก่ ระบบการสะสมเวลา ระบบการแลกเปลี่ยนเวลา กฎระเบียบและข้อบังคับ และการจ้างงานบริการเป็นกิจกรรมประเภทต่างๆ เป็นต้น

การประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับแนวคิดของโครงการธนาคารเวลาที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะทำให้โครงการธนาคารเวลาเป็นที่รู้จักในวงกว้างและเป็นการสร้างทัศนคติที่ดีต่อโครงการ ทั้งนี้ การประชาสัมพันธ์ต้องแสดงให้เห็นว่าประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้จริงและง่ายต่อการเข้าถึง

เจ้าหน้าที่ที่มีคุณลักษณะและคุณสมบัติที่เหมาะสม ได้แก่ มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดและรูปแบบการดำเนินงานของโครงการธนาคารเวลาเป็นอย่างดี มีทัศนคติที่ดีต่อโครงการ มีความกระตือรือร้นและเอาใจใส่ในการพัฒนาโครงการ และมีศักยภาพในการให้ความช่วยเหลือและความสะดวกสบายแก่สมาชิกของโครงการเมื่อสมาชิกต้องการ

สมาชิกที่มีคุณลักษณะและคุณสมบัติที่เหมาะสม ได้แก่ มีความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการทำงานของโครงการและวัตถุประสงค์ของโครงการเป็นอย่างดี มีทัศนคติที่ดีต่อโครงการ มีความซื่อสัตย์และรับผิดชอบต่อการทำกิจกรรม มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและพัฒนาโครงการธนาคารเวลาให้สอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชน นอกจากนี้คุณลักษณะและคุณสมบัติที่เหมาะสม จำนวนสมาชิกหรือความสามารถของสมาชิกที่มีความหลากหลายก็มีความสำคัญต่อโครงการธนาคารเวลาเช่นกัน

ระบบการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพและเป็นมาตรฐานเดียวกัน ได้แก่ ระบบจำแนกประเภทของสมาชิกตามความสามารถในการให้บริการ ระบบบันทึกข้อมูลส่วนตัวที่จำเป็นต่อการให้

หรือรับบริการและประวัติการให้หรือรับบริการ ระบบจัดสรรหรือจับคู่ความต้องการให้และรับบริการ ระบบบันทึกเวลาของสมาชิก ระบบติดตามผลการมีส่วนร่วมหรือทำกิจกรรมในโครงการ ทั้งนี้ ระบบดังกล่าวจะเป็นการจัดข้อจำกัดของการทำกิจกรรมของสมาชิกและเป็นการสร้างฐานข้อมูลที่ใช้สำหรับวิเคราะห์และประเมินผลลัพธ์จากการดำเนินงานของโครงการธนาคารเวลา เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกและเพื่อนำผลที่ได้มาใช้พัฒนาโครงการต่อไป

ทำเลที่ตั้งของโครงการธนาคารเวลาที่กระจายตัวไปยังชุมชนต่างๆ เนื่องจากทำเลที่ตั้งของโครงการธนาคารเวลาที่มีผลต่อการกำหนดรูปแบบการดำเนินงานและวัตถุประสงค์ของโครงการ ทั้งนี้ เพื่อให้รูปแบบการดำเนินงานและวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งโครงการธนาคารเวลาสอดคล้องกับความต้องการของคนและปัญหาภายในชุมชน นอกจากนี้ ทำเลที่ตั้งของโครงการธนาคารเวลาที่กระจายตัวก็มีผลต่อการมีส่วนร่วมหรือการทำกิจกรรมของสมาชิก ยกตัวอย่างเช่น ทำให้เกิดความสะดวกในการให้หรือรับบริการ การติดตามผลการทำกิจกรรมและการประชาสัมพันธ์ เป็นต้น

วิธีการจูงใจที่มีประสิทธิภาพ เพื่อกระตุ้นให้สมาชิกทำกิจกรรมหรือมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาและไม่ทำให้สมาชิกเกิดความเล็งเลหรือความสับสนในการทำกิจกรรม ซึ่งวิธีการจูงใจจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนตามผลการศึกษาด้านแรงจูงใจของสมาชิกที่มีการเปลี่ยนแปลงตามช่วงเวลาหรือตามปัญหาของชุมชนและความต้องการของสมาชิก

งบประมาณสำหรับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมหรือทำกิจกรรมของสมาชิกในโครงการธนาคารเวลาและงบประมาณสำหรับเจ้าหน้าที่ที่ดูแลรับผิดชอบโครงการภายในชุมชน เนื่องจากการทำกิจกรรมบางประเภทของสมาชิกจำเป็นต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ ซึ่งทำให้ขอบเขตการทำกิจกรรมมีข้อจำกัด และโครงการธนาคารเวลามีต้นทุนในการจัดตั้งและดำเนินการ เช่น ค่าสมุดบันทึกเวลาของสมาชิกในโครงการ ค่าจ้างเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบโครงการ เป็นต้น

- ความท้าทายที่สำคัญของโครงการธนาคารเวลาในประเทศไทย ได้แก่

การประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับโครงการธนาคารเวลา เพื่อให้ประชาชนโดยทั่วไปรู้จักและเข้าใจถึงแนวคิดของโครงการ และนำไปสู่การสร้างทัศนคติที่ดีและความเชื่อมั่นต่อโครงการธนาคารเวลา ซึ่งเป็นผลดีต่อการสมัครเป็นสมาชิกของโครงการและการมีส่วนร่วมในโครงการของสมาชิก

การประเมินศักยภาพของชุมชนก่อนการขยายเครือข่ายของโครงการธนาคารเวลา ยกตัวอย่างเช่น ชุมชนมีโครงการอื่นๆ ที่มีลักษณะการทำงานคล้ายหรือทับซ้อนกับโครงการธนาคารเวลาหรือไม่ ชุมชนมีโครงการที่สามารถต่อยอดเป็นโครงการธนาคารเวลาได้หรือไม่ โครงการธนาคารเวลาเหมาะสำหรับการแก้ปัญหาของทางชุมชนหรือไม่ เป็นต้น เพื่อวิเคราะห์ความเป็นไปได้และความจำเป็นของการใช้โครงการธนาคารเวลาในชุมชนก่อนการนำร่องหรือการขยายเครือข่ายของโครงการ

การขยายเครือข่ายของโครงการธนาคารเวลา เพื่อให้ชุมชนที่ได้รับการประเมินศักยภาพแล้วพบว่าเหมาะแก่การขยายเครือข่ายโครงการใช้โครงการธนาคารเวลาเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนภายในชุมชนจากการดึงศักยภาพของคนภายในชุมชนมาให้ความช่วยเหลือกันเอง อีกทั้ง ยังใช้โครงการเป็นเครื่องมือที่ช่วยปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีต่อสังคมและสาธารณะ

การกำหนดกรอบการดำเนินงานของโครงการธนาคารเวลาและโครงการอื่นๆ เพื่อให้ประชาชนไม่เกิดความสับสนและความเข้าใจผิดเกี่ยวกับประโยชน์และวัตถุประสงค์ของแต่ละโครงการ และเพื่อไม่ให้เกิดการทำงานที่ทับซ้อนกันของสมาชิกในแต่ละโครงการ ซึ่งเป็นการลดความขัดแย้งและเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของแต่ละโครงการภายในชุมชน

การสร้างวิธีการจูงใจ เพื่อให้สมาชิกมีส่วนร่วมในโครงการอย่างสม่ำเสมอหรือมีส่วนร่วมมากขึ้น โดยวิธีการจูงใจจะต้องสอดคล้องกับแรงจูงใจในการทำกิจกรรมของสมาชิกที่มีการเปลี่ยนแปลงตามช่วงเวลา และเพื่อทำให้กลุ่มคนวัยทำงานเกิดความสนใจและเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาทั้งในส่วนของการทำกิจกรรมและการบริหารโครงการ เนื่องจากสมาชิกของโครงการธนาคารเวลามีจำนวนน้อยและสมาชิกส่วนมากเป็นผู้สูงอายุ อีกทั้ง ยังเป็นการเพิ่มความหลากหลายของความสามารถในการให้บริการของสมาชิก

การจัดสรรงบประมาณ เพื่อส่งเสริมการทำกิจกรรมหรือขยายขอบเขตการทำกิจกรรมของสมาชิกของโครงการธนาคารเวลาและส่งเสริมการบริหารจัดการโครงการภายในชุมชน เนื่องจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับโครงการธนาคารเวลาสามารถให้ความช่วยเหลือด้านงบประมาณได้แค่บางส่วนเท่านั้น

5.2 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. หน่วยงานกำกับดูแลโครงการธนาคารเวลาควรเน้นการประชาสัมพันธ์ถึงประโยชน์ของโครงการธนาคารเวลาในด้านการพัฒนาทักษะ ความรู้และความสามารถจากการทำกิจกรรมหรือการให้บริการและในด้านการสร้างปฏิสัมพันธ์และเครือข่ายทางสังคม และไม่จำเป็นต้องเน้นการประชาสัมพันธ์ถึงประโยชน์ของโครงการในด้านผลตอบแทนจากการทำกิจกรรมในโครงการหรือการสะสมเวลากับสมาชิกที่มีพื้นฐานมาจากกลุ่มจิตอาสาหรืออาสาสมัครในส่วนของ การเบิกถอนเวลาหรือนำเวลาสะสมไปแลกงานบริการจากสมาชิกอื่น
2. หน่วยงานกำกับดูแลโครงการธนาคารเวลาควรจัดกิจกรรมกลางสำหรับสมาชิกเพื่อเป็นการฝึกฝนการให้บริการในงานประเภทต่างๆ และเป็นการสร้างความคุ้นเคยหรือความไว้วางใจระหว่างสมาชิกของโครงการ
3. หน่วยงานกำกับดูแลโครงการธนาคารเวลาควรมีการประเมินศักยภาพของแต่ละพื้นที่ก่อนการขยายเครือข่ายโครงการ และควรกำหนดกรอบการดำเนินงานของโครงการธนาคารเวลา

และโครงการอื่นๆ ให้ชัดเจน เพื่อเป็นการป้องกันความสับสนเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของแต่ละโครงการและเพื่อไม่ให้เกิดการทำงานที่ทับซ้อนกันระหว่างสมาชิกของแต่ละโครงการ

4. หน่วยงานกำกับดูแลโครงการธนาคารเวลาควรให้ความสำคัญต่อการคัดเลือกเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบโครงการในแต่ละพื้นที่ และควรให้ความสำคัญต่องบประมาณสำหรับการส่งเสริมการทำกิจกรรมของสมาชิกและการบริหารจัดการโครงการอย่างมีประสิทธิภาพในแต่ละพื้นที่

5.3 ข้อจำกัดของการศึกษา

1. การดำเนินงานของโครงการธนาคารเวลาในประเทศไทยอยู่ในระยะนำร่องและสมาชิกของโครงการในแต่ละพื้นที่มีจำนวนน้อย จึงจำเป็นต้องกำหนดขอบเขตการศึกษามากกว่า 1 พื้นที่ ซึ่งการศึกษาปัจจัยด้านแรงจูงใจควรศึกษาแยกกันในแต่ละพื้นที่โครงการ เนื่องจากปัจจัยด้านแรงจูงใจของสมาชิกในโครงการธนาคารเวลาอาจมีความแตกต่างกันตามปัจจัยเชิงภูมิศาสตร์และปัญหาต่างๆ ในแต่ละพื้นที่
2. ตัวแปรรายได้เฉลี่ยต่อปีของกลุ่มตัวอย่างบางท่านอาจตอบไม่ตรงกับความเป็นจริง เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างบางท่านไม่ได้คำนึงถึงรายได้ที่ได้รับจากสิทธิต่างๆ เช่น เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ประกันสังคม เป็นต้น ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อผลการประมาณการในแบบจำลองทางเศรษฐมิติ
3. ผู้วิจัยกำหนดข้อคำถามวัดระดับความพึงพอใจด้านเวลาผิดพลาด (คำถามที่ 12 ตอนที่ 2) ส่งผลให้ข้อคำถามไม่สามารถวัดระดับความพึงพอใจด้านเวลาที่แท้จริงของกลุ่มตัวอย่างได้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงกำหนดระดับความพึงพอใจด้านเวลาของกลุ่มตัวอย่างจากความคาดหวังผลตอบแทนจากการสะสมเวลาแทน
4. คำถามวัดแรงจูงใจในแบบสอบถามข้อนี้มีความคล้ายกันและทำความเข้าใจได้ยาก แม้ผู้วิจัยจะแก้ปัญหาดังกล่าวโดยการอธิบายข้อคำถามอย่างละเอียดแก่กลุ่มตัวอย่างและให้ผู้ช่วยวิจัยอธิบายเพิ่มเติมหากกลุ่มตัวอย่างเกิดข้อสงสัย แต่กลุ่มตัวอย่างบางคนก็อาจเกิดความเข้าใจที่ผิดพลาด

5.4 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้างต่อไป

จากผลการศึกษาว่า ทำเลที่ตั้งของโครงการธนาคารเวลาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญต่อความสำเร็จของโครงการและการมีส่วนร่วมของสมาชิก ดังนั้น การศึกษาถึงปัจจัยและแรงจูงใจที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาควรศึกษาแต่ละพื้นที่แยกออกจากกัน เพื่อให้ผลการศึกษาตรงกับความเป็นจริงของสมาชิกในพื้นที่นั้นๆ ซึ่งจะส่งผลให้การออกแบบรูปแบบการดำเนินงานและวิธีการจูงใจของโครงการสอดคล้องกับความเป็นจริงของสมาชิกในพื้นที่มากขึ้น อีกทั้ง ผู้วิจัยศึกษาเฉพาะปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมหรือการทำกิจกรรมในโครงการ เพื่อสร้างแรงจูงใจให้สมาชิกในโครงการเกิดการสะสมเวลาและแลกเปลี่ยนเวลามากขึ้นเท่านั้น จึงเห็นว่า การศึกษาค้างต่อไปควร

ศึกษาถึงปัจจัยที่จะส่งผลต่อการตัดสินใจสมัครเป็นสมาชิกของโครงการธนาคารเวลา เพื่อเพิ่มจำนวนและความหลากหลายของสมาชิก นอกจากนี้ การศึกษาครั้งต่อไปควรปรับเปลี่ยนคำถามหรือควรสร้างวิธีวัดปัจจัยด้านแรงจูงใจที่เข้าใจง่ายมากกว่าการศึกษาครั้งนี้ และควรเพิ่มตัวแปรปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม เช่น สิทธิและสวัสดิการต่างๆ ของสมาชิก ระยะห่างระหว่างที่อยู่อาศัยของสมาชิกกับที่ตั้งของโครงการธนาคารเวลา เป็นต้น

ภาคผนวก 1
ตารางแสดงผลการวิเคราะห์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ตารางที่ ก ผลการทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถามตอนที่ 1

Cronbach's Alpha	N of items	N
0.897	30	6

ตารางที่ ข แสดงสหสัมพันธ์ของตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

	Value	Under	Social	Prot	Enhance	NnW	Area1	Area2
Value	1.0000							
Under	0.5885	1.0000						
Social	0.4581	0.3545	1.0000					
Prot	0.3150	0.2417	0.3668	1.0000				
Enhance	0.5774	0.5081	0.6200	0.5427	1.0000			
NnW	0.4249	0.3257	0.3837	0.5786	0.4754	1.0000		
Area1	-0.1089	0.1670	-0.4568	-0.0671	-0.2164	-0.0410	1.0000	
Area2	-0.2404	-0.3462	-0.0446	-0.0598	-0.1544	-0.1113	-0.3892	1.0000
Age	-0.0713	-0.3170	0.1481	0.0360	0.1215	-0.0968	-0.5485	0.2947
Male	-0.0251	-0.0771	-0.0906	-0.1479	-0.0915	0.0431	0.0529	-0.1524
Edu	-0.0422	0.0046	-0.2712	-0.0744	-0.0947	0.1283	0.5642	-0.3419
Married	0.0354	0.0157	0.1233	0.2456	0.1927	0.3140	-0.0298	-0.0905
Ocuu	0.0443	0.0378	0.1305	-0.0655	-0.0933	0.1077	-0.1491	-0.2019
Income	0.0413	0.1236	-0.1579	-0.1093	-0.1414	-0.0428	0.3074	-0.2042
Disease	-0.0432	-0.0193	0.0092	0.0453	0.0277	-0.0727	-0.2473	-0.0578
LifeEx	-0.2578	-0.1428	0.0431	0.1340	0.0944	0.0381	-0.0949	0.0497
InflaEx1	0.1466	0.1402	0.1871	0.2212	0.1554	0.1868	-0.0650	-0.0759
InflaEx2	-0.0914	-0.2368	-0.0430	-0.2149	-0.1790	-0.0799	-0.0962	0.1348
Time	0.0846	-0.0668	-0.0454	-0.0194	-0.0984	-0.0464	-0.1036	0.5395
SoCap	0.0038	0.0019	0.1552	0.0984	0.0259	0.0939	-0.0106	-0.1553
Length	0.2153	0.0583	0.4582	0.0652	0.2638	-0.0064	-0.5739	-0.4501
Length2	0.2564	0.1139	0.4517	0.0851	0.2938	0.0455	-0.5237	-0.5427
NumAP	0.0312	0.1580	-0.0439	0.1638	0.0119	0.1897	0.3061	0.0815
NumSD	-0.0486	0.0390	-0.1675	0.0781	-0.0634	0.1063	0.3047	0.2713

	Age	Male	Edu	Married	Ocuu	Income	Disease	LifeEx
Age	1.0000							
Male	0.1036	1.0000						
Edu	-0.3456	0.1865	1.0000					
Married	-0.0924	0.1499	0.0913	1.0000				
Ocuu	-0.0711	-0.0394	0.0658	-0.1200	1.0000			
Income	-0.3376	0.1358	0.3599	0.0693	0.1289	1.0000		
Disease	0.4246	-0.1578	-0.1911	-0.0586	-0.1106	-0.2220	1.0000	
LifeEx	0.3839	0.0212	-0.0960	-0.1740	-0.0761	-0.0500	0.1577	1.0000
Time	0.0521	-0.0592	-0.0602	0.0356	-0.1982	0.0136	-0.1054	0.0404
SoCap	-0.2212	0.1029	0.2615	0.0636	0.1662	0.2053	-0.1766	0.0252
Length	0.3578	0.0710	-0.2235	0.1154	0.2780	-0.1527	0.2855	0.0446
Length2	0.2881	0.0798	-0.1855	0.1217	0.2990	-0.1139	0.2796	0.0395
NumAP	-0.4006	-0.0873	0.1040	0.0216	0.0216	0.1117	-0.3504	-0.1592
NumSD	-0.2217	0.0776	0.0905	-0.0596	-0.3492	0.0393	-0.0623	-0.0165

	Time	SoCap	Length	Length2	NumAP	NumSD
LifeEx						
Time	1.0000					
SoCap	-0.0854	1.0000				
Length	-0.3403	0.1351	1.0000			
Length2	-0.3866	0.1478	0.9894	1.0000		
NumAP	0.0006	0.0050	-0.3862	-0.3694	1.0000	
NumSD	0.1066	-0.0552	-0.5407	-0.5430	0.4820	1.0000

ตารางที่ ค แสดงค่า Variance Inflation Factor (VIF) ของตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

Variable	VIF	1/VIF
ระยะเวลาของการเป็นสมาชิกกำลังสอง	2049.29	0.000488
ระยะเวลาของการเป็นสมาชิกยก	1075.44	0.00093
พื้นที่โรงเรียนผู้สูงอายุยานนาวา	203.67	0.00491
พื้นที่สวนโมกข์กรุงเทพ	119.93	0.008338
ผลประโยชน์ด้านอารมณ์	3.75	0.26676
อายุ	3.74	0.267639
การให้ความสำคัญแก่ผู้อื่น	3.09	0.323702
ความจำเป็นและการใช้ประโยชน์	2.89	0.346026
ความสัมพันธ์ทางสังคม	2.8	0.357264
การพัฒนาส่วนบุคคล	2.66	0.376625
ระดับการศึกษา	2.56	0.391062
จำนวนบริการที่ต้องการ	2.22	0.449939
การป้องกันตัว	2.18	0.458699
ความพึงพอใจด้านเวลา	2.06	0.484428
มีโรคประจำตัว	1.93	0.517467
จำนวนกิจกรรมที่สามารถเข้าร่วมได้	1.86	0.53907
อายุคาดเฉลี่ย	1.84	0.543844
ประกอบอาชีพ	1.69	0.591372
รายได้โดยเฉลี่ยต่อปี	1.65	0.604661
ทุนทางสังคม	1.64	0.609809
มีสถานภาพสมรส	1.62	0.618964
เพศชาย	1.55	0.646103
Mean VIF	158.63	

ตารางที่ ๓ ผลการทดสอบ Hausman test

Need and Want	Coefficient	Standard Error	t	P-value
Residual	0.0144	0.0416	0.35	0.729
Constant	15.65	0.6372	24.56	0.000

ภาคผนวก 2

แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เชิงลึก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

แบบสอบถามที่ -

วันที่ / /

แบบสอบถามการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลา

และเหตุผลของการมีส่วนร่วมในโครงการ

แบบสอบถามชุดนี้เป็นส่วนหนึ่งของการทำวิทยานิพนธ์ของนิสิตปริญญาโท คณะเศรษฐศาสตร์ หลักสูตรเศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจและศึกษาปัจจัยและแรงจูงใจที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาของประชากรไทย และความสำเร็จของโครงการ ซึ่งผลจากการวิเคราะห์และประเมินถึงแรงจูงใจที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลา เพื่อนำมาใช้พัฒนาและปรับปรุงประสิทธิภาพการดำเนินของโครงการธนาคารเวลาต่อไป แบบสอบถามนี้ประกอบด้วย 3 ส่วน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาและแรงจูงใจของการมีส่วนร่วมในโครงการ
2. ข้อมูลส่วนบุคคลของสมาชิกในโครงการธนาคารเวลา
3. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับโครงการธนาคารเวลา

ขอขอบคุณสำหรับความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามนี้ การตอบคำถามทุกข้อของท่านจะเป็นไปด้วยความสมัครใจและท่านสามารถเลือกตอบได้โดยอิสระ โดยคำตอบของท่านจะถูกเก็บเป็นความลับ และใช้วิเคราะห์เพื่องานวิจัยเชิงวิชาการเท่านั้น ท่านมีสิทธิที่จะไม่ตอบคำถาม หากท่านเห็นว่าไม่เหมาะสม การให้คำตอบโดยตรงไปตรงมาของท่านจะช่วยให้ผู้วิจัยสามารถนำผลการสำรวจไปใช้วิเคราะห์ปัจจัยและแรงจูงใจที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลา และปัญหาที่เกี่ยวกับการทำงานในโครงการได้อย่างถูกต้องต่อไป

**แบบสอบถามการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลา
และเหตุผลของการมีส่วนร่วมในโครงการ**

ตอนที่ 1 การมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาและแรงจูงใจที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลา

โปรดตอบคำถามในช่องว่างที่ตรงกับความเป็นจริงของท่านมากที่สุด

1. ท่านสมัครเป็นสมาชิกของโครงการธนาคารเวลา ตั้งแต่ วันที่ เดือน ปี
ท่านเริ่มทำกิจกรรมหรือออมเวลาครั้งแรก เมื่อ วันที่ เดือน ปี
2. จำนวนชั่วโมงที่ทำกิจกรรมทั้งหมดของท่าน (รวมจากช่อง “ฝาก”) เท่ากับ ชั่วโมง
3. ท่านทำกิจกรรมหรือออมเวลาครั้งสุดท้าย เมื่อ วันที่ เดือน ปี
4. กิจกรรมที่ท่านสามารถเข้าร่วมได้ เพื่อออมเวลาในโครงการธนาคารเวลา มีกิจกรรมใดบ้าง
 ไม่มีกิจกรรมใดที่สามารถมีส่วนร่วมได้เลย (ถ้ามี กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องว่างด้านล่าง)
 เพราะ

ประเภทกิจกรรมที่ท่านสามารถเข้าร่วมได้	
☐	งานช่างและงานซ่อมบำรุง เช่น ซ่อมแซมไฟฟ้า ซ่อมแซมประปา ซ่อมแซมเครื่องใช้ไฟฟ้า งานปูน เป็นต้น
☐	งานให้บริการ เช่น พาไปโรงพยาบาล พาไปทำธุระ พาไปออกกำลังกาย ป้อนข้าวหรืออาบน้ำให้ เป็นต้น
☐	งานนันทนาการ เช่น กิจกรรมดนตรี กิจกรรมกีฬา กิจกรรมศิลปะ เป็นต้น
☐	งานล้างและงานครัว เช่น ทำความสะอาดบ้าน ช่วยทำอาหารหรือขนม ซักผ้าหรือรีดผ้า เป็นต้น
☐	งานส่งเสริมการเรียนรู้ เช่น อ่านหนังสือให้ผู้พิการ ให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุ สอนภาษาหรือวิชาชีพ เป็นต้น
☐	งานอื่นๆ

5. บริการที่ท่านต้องการจะได้รับจากการทำกิจกรรมหรือออกมาในเวลาในโครงการธนาคารเวลา มีบริการใดบ้าง

ไม่ต้องการบริการใดเลย (ถ้ามี กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องว่างด้านล่าง)

เพราะ

ประเภทบริการที่ท่านต้องการจะได้รับจากการทำกิจกรรมหรือออกมา	
☐	งานช่างและงานซ่อมบำรุง เช่น ซ่อมแซมไฟฟ้า ซ่อมแซมประปา ซ่อมแซมเครื่องใช้ไฟฟ้า งานปูน เป็นต้น
☐	งานให้บริการ เช่น พาไปโรงพยาบาล พาไปทำธุระ พาไปออกกำลังกาย ป้อนข้าวหรืออาบน้ำให้ เป็นต้น
☐	งานนันทนาการ เช่น กิจกรรมดนตรี กิจกรรมกีฬา กิจกรรมศิลปะ เป็นต้น
☐	งานล้างและงานครัว เช่น ทำความสะอาดบ้าน ช่วยทำอาหารหรือขนม ซักผ้าหรือรีดผ้า เป็นต้น
☐	งานส่งเสริมการเรียนรู้ เช่น อ่านหนังสือให้ผู้พิการ ให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุ สอนภาษาหรือวิชาชีพ เป็นต้น
☐	งานอื่นๆ

โปรดทำเครื่องหมาย ล้อมรอบตัวเลขตามระดับความคิดเห็นหรือความถูกต้องของท่านในเหตุผลของการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลาหรือเหตุผลที่ทำให้ท่านตัดสินใจเลือกที่จะทำกิจกรรมในโครงการ โดยคำตอบมี 5 ตัวเลือก ได้แก่ เห็นด้วยมากที่สุด เห็นด้วยมาก เห็นด้วยปานกลาง เห็นด้วยน้อย เห็นด้วยน้อยที่สุด

ข้อ ที่	เหตุผลของการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลา	ระดับความคิดเห็นหรือความถูกต้อง				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1	ท่านรู้สึกเห็นอกเห็นใจต่อผู้ที่มีโอกาสน้อยกว่าท่าน (เช่น สถานภาพความเป็นอยู่ การศึกษา เป็นต้น)	5	4	3	2	1
2	ท่านรู้สึกเป็นห่วงกลุ่มคนที่ท่านจะให้บริการ	5	4	3	2	1
3	ท่านรู้สึกเห็นอกเห็นใจต่อผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือ	5	4	3	2	1
4	ท่านรู้สึกว่าความช่วยเหลือผู้อื่นเป็นสิ่งสำคัญ	5	4	3	2	1
5	ท่านเข้าทำงานในโครงการธนาคารเวลา เพื่อบางสิ่งที่มีความสำคัญกับตัวท่าน	5	4	3	2	1
6	การทำงานในโครงการธนาคารเวลาทำให้ท่านได้รับความรู้ที่เป็นประโยชน์แก่การทำงานของท่าน	5	4	3	2	1
7	การทำงานในโครงการธนาคารเวลาทำให้ท่านได้รับแนวคิดใหม่เกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ	5	4	3	2	1
8	การทำงานในโครงการธนาคารเวลาทำให้ท่านได้เรียนรู้การทำงานจากประสบการณ์จริง	5	4	3	2	1
9	การทำงานในโครงการธนาคารเวลาทำให้ได้เรียนรู้การทำงานร่วมกับผู้อื่น	5	4	3	2	1
10	การทำงานในโครงการธนาคารเวลาทำให้ท่านรู้ถึงจุดแข็งหรือความสามารถของตัวเอง	5	4	3	2	1
11	เพื่อนของท่านเป็นสมาชิกในโครงการธนาคารเวลา	5	4	3	2	1
12	คนรอบข้างท่านอยากให้คุณเข้าร่วมโครงการธนาคารเวลา	5	4	3	2	1

ข้อ ที่	เหตุผลของการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลา	ระดับความคิดเห็นหรือความถูกต้อง				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
13	คนที่ท่านรู้จักสนใจในงานสาธารณะประโยชน์หรือการทำงานเพื่อสังคม	5	4	3	2	1
14	คนรอบข้างของท่านให้ความสำคัญกับงานสาธารณะประโยชน์หรือการทำงานเพื่อสังคม	5	4	3	2	1
15	การทำงานของท่านในโครงการธนาคารเวลามีความสำคัญต่อคนที่ท่านสนิทด้วยอย่างมาก	5	4	3	2	1
16	การทำงานในโครงการธนาคารเวลาทำให้ท่านรู้สึกภูมิใจ	5	4	3	2	1
17	การทำงานในโครงการธนาคารเวลาทำให้ท่านรู้สึกเหงาหรือโดดเดี่ยวของท่านลดลง	5	4	3	2	1
18	การทำงานในโครงการธนาคารเวลาช่วยลดความรู้สึกผิดบางอย่างของท่าน	5	4	3	2	1
19	การทำงานในโครงการธนาคารเวลาทำให้ท่านได้ทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาส่วนตัว	5	4	3	2	1
20	การทำงานในโครงการธนาคารเวลาเป็นทางเลือกในการหนีปัญหาส่วนตัวที่ดี	5	4	3	2	1
21	การทำงานในโครงการธนาคารเวลาทำให้ท่านรู้สึกมีความสำคัญ	5	4	3	2	1
22	การทำงานในโครงการธนาคารเวลาทำให้ท่านมีความมั่นใจในตัวเองมากขึ้น	5	4	3	2	1
23	การทำงานในโครงการธนาคารเวลาทำให้ท่านรู้สึกเป็นที่ต้องการ	5	4	3	2	1
24	ท่านรู้สึกดีเมื่อได้ให้ความช่วยเหลือผู้อื่น	5	4	3	2	1
25	การทำงานในโครงการธนาคารเวลาทำให้ได้รู้จักเพื่อนใหม่	5	4	3	2	1

ข้อ ที่	เหตุผลของการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลา	ระดับความคิดเห็นหรือความถูกต้อง				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
26	การทำงานในโครงการธนาคารเวลาทำให้ท่านมีกำลังในการซื้อสินค้าและบริการต่างๆ มากขึ้น (ผ่านการแลกเปลี่ยนด้วยเวลาที่สะสม)	5	4	3	2	1
27	การทำงานในโครงการธนาคารเวลาทำให้ท่านได้รับบริการที่ท่านไม่สามารถดำเนินการด้วยตัวท่านเองได้	5	4	3	2	1
28	การทำงานในโครงการธนาคารเวลาทำให้ท่านได้รับบริการหรือสินค้าที่ท่านไม่สามารถซื้อหรือจ่ายได้	5	4	3	2	1
29	การทำงานในโครงการธนาคารเวลาทำให้ท่านได้รับบริการหรือสินค้าที่ท่านไม่ต้องการซื้อหรือจ่ายด้วยเงินสด	5	4	3	2	1
30	การทำงานในโครงการธนาคารเวลาทำให้ท่านได้รับบริการหรือสินค้าที่ปกติแล้วท่านไม่จำเป็นต้องซื้อหรือจ่ายด้วยเงินสด	5	4	3	2	1

ตอนที่ 2 ข้อมูลส่วนบุคคลของสมาชิกในโครงการธนาคารเวลา

โปรดตอบคำถามในช่องว่างและทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องคำตอบที่ตรงกับความเป็นจริงของท่านมากที่สุด

1. ท่านมีอายุ ปี
2. เพศของท่าน ชาย หญิง
3. ท่านมีระดับการศึกษาสูงสุดขั้นใด
 ไม่ได้เรียน ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น
 มัธยมศึกษาตอนปลาย ปวช. อนุปริญญา หรือ ปวส.
 ปริญญาตรี ปริญญาโท หรือ สูงกว่า
 อื่น ๆ (ระบุ))
4. ท่านมีสถานภาพสมรสอะไร
 โสด สมรส หม้าย หย่าหรือแยกกันอยู่
5. ท่านประกอบอาชีพอะไรในปัจจุบัน
 ว่างาน หรือ ไม่มีงานทำ ข้าราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ
 พนักงานบริษัท ธุรกิจส่วนตัวหรือค้าขาย รับจ้างทั่วไปหรือลูกจ้าง
 แม่บ้าน หรือ พ่อบ้าน นักเรียนหรือนักศึกษา เกษตรกร
 เกษียณ อื่น ๆ (ระบุ))
6. ท่านมีรายได้โดยเฉลี่ยต่อปีเท่าใด (รวมรายได้ทุกแหล่ง)
 ไม่มีรายได้ ต่ำกว่า 25,000 บาท 25,000-49,999 บาท
 50,000-74,999 บาท 75,000-99,999 บาท 100,000-124,999 บาท
 125,000-149,999 บาท 150,000-174,999 บาท 175,000-199,999 บาท
 ตั้งแต่ 200,000 บาทขึ้นไป
7. ท่านนับถือศาสนาใด
 พุทธ คริสต์ อิสลาม อื่นๆ ไม่นับถือศาสนาใดเลย
8. ท่านมีโรคประจำตัวหรือไม่
โรคประจำตัว คือ โรคเรื้อรังที่ผู้ป่วยมีอาการเจ็บป่วยอยู่แล้ว และไม่สามารถรักษาให้หายขาดได้
ตัวอย่างเช่น โรคหอบหืด โรคภูมิแพ้ โรคโลหิตจาง โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง เป็นต้น
 ไม่มี มี

9. ท่านมีจำนวนสมาชิกที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน มีทั้งสิ้น คน (รวมผู้ตอบแบบสอบถาม)
จำนวนผู้สูงอายุ (อายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป) คน
จำนวนคนวัยทำงาน (อายุ 15-60 ปี) คน
จำนวนเด็ก (อายุน้อยกว่า 15 ปี) คน
10. ท่านคิดว่าท่านจะมีชีวิตอยู่จนถึงอายุ เท่ากับ ปี
11. ท่านคิดว่าราคาอาหารในปี พ.ศ. 2563 เช่น ข้าวราดแกง ก๋วยเตี๋ยว เป็นต้น จะเป็นอย่างไร
- ราคาอาหารสูงขึ้น
- ราคาอาหารต่ำลง
- ราคาอาหารไม่เปลี่ยนแปลง
12. สมมติว่าท่านมีทางเลือก 2 ทางเลือก ดังต่อไปนี้ ท่านจะเลือกทางเลือกใด
- ท่านเลือกไม่ออมเวลาในปัจจุบัน ซึ่งจะทำให้ท่านมีเวลาทำกิจกรรมที่ท่านต้องการในขณะนี้ แต่ท่านต้องเสียค่าใช้จ่ายในการจ้างคนมาดูแลท่านและคนในครอบครัวของท่านเมื่อยามไม่สบายในอนาคต
- ท่านเลือกออมเวลาในปัจจุบัน ซึ่งจะทำให้ท่านไม่มีเวลาทำกิจกรรมที่ท่านต้องการในขณะนี้ แต่ท่านสามารถนำเวลาที่สะสมมาแลกเปลี่ยนกับการให้สมาชิกท่านอื่นในโครงการธนาคารเวลามาดูแลท่านและคนในครอบครัวของท่านเมื่อยามไม่สบายในอนาคต (ไม่เสียค่าใช้จ่าย)
13. ท่านมีเพื่อนหรือคนรู้จักที่ไว้ใจใจได้ว่า จะช่วยเหลือท่านในยามที่ท่านต้องการ เช่น ให้ความช่วยเหลือทางการเงิน ด้านการดูแลสุขภาพ เป็นต้น และท่านจะช่วยเหลือคนเหล่านี้ในยามที่พวกเขาต้องการ เช่นเดียวกัน จำนวน คน

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับโครงการธนาคารเวลา

โปรดตอบคำถามในช่องว่างและทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องคำตอบที่ตรงกับความเป็นจริงของท่านมากที่สุด

1. ระดับความพึงพอใจของการมีส่วนร่วมหรือการทำกิจกรรมในโครงการธนาคารเวลา
 มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด
2. ระดับความพึงพอใจของรูปแบบการดำเนินงานของโครงการธนาคารเวลา
 มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด
3. สิ่งที่ท่านคาดหวังว่าจะได้รับจากการมีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลา

.....
.....
.....

4. ปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมหรือการทำกิจกรรมในโครงการธนาคารเวลา

.....
.....
.....
.....

5. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อโครงการธนาคารเวลา

.....
.....
.....
.....

ขอขอบคุณเป็นอย่างสูงสำหรับความร่วมมือของท่านในการตอบแบบสอบถาม

นาย วรยศ ศิริจินตนา

นิสิตปริญญาโท หลักสูตรเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต

คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

คำถาม

1. เจ้าหน้าที่ของโครงการธนาคารเวลาใน 3 พื้นที่ ได้แก่ (1) สวนโมกข์กรุงเทพมหานคร (2) โรงเรียนผู้สูงอายุเขตนานาวา (3) เทศบาลตำบลบางสีทอง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี
 - 1) ตำแหน่งงาน
 - 2) ท่านทำหน้าที่อะไรในโครงการธนาคารเวลา
 - 3) กรุณาอธิบายหลักการทำงานของโครงการธนาคารเวลาตามที่ท่านเข้าใจ
 - 4) จากการดำเนินงาน ท่านเห็นว่า โครงการธนาคารเวลามีปัญหาอะไรบ้าง
 - 5) จากการดำเนินงาน ท่านเห็นว่า สมาชิกในโครงการประสบปัญหาอะไรบ้าง
 - 6) จากปัญหาดังกล่าว ท่านมีแผนในการจัดการอย่างไร (แผนการพัฒนาโครงการธนาคารเวลาในอนาคต)
 - 7) กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กรมกิจการผู้สูงอายุ ให้ความช่วยเหลืออะไรในพื้นที่ของท่านบ้าง และท่านต้องการความช่วยเหลืออะไรเพิ่มเติม
 - 8) ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับโครงการธนาคารเวลา
 - 9) ปัญหาอื่นๆ เช่น การติดตามผลการทำงานของสมาชิกในโครงการ จำนวนเจ้าหน้าที่ แผนการจูงใจ ฯลฯ
2. สมาชิกของโครงการธนาคารเวลาใน 3 พื้นที่ ได้แก่ (1) สวนโมกข์กรุงเทพมหานคร (2) โรงเรียนผู้สูงอายุเขตนานาวา (3) เทศบาลตำบลบางสีทอง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี
 - 1) อายุ อาชีพ
 - 2) กรุณาอธิบายหลักการทำงานของโครงการธนาคารเวลาตามที่ท่านเข้าใจ
 - 3) ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับโครงการธนาคารเวลา
 - 4) ท่านทำกิจกรรม (มีส่วนร่วมในโครงการธนาคารเวลา) บ่อยแค่ไหน และท่านมีเวลาสะสมจากการทำกิจกรรม ณ ปัจจุบันเท่ากับเท่าไร
 - 5) กิจกรรมประเภทใดที่ท่านทำเป็นประจำหรือทำบ่อยที่สุด เพราะอะไร
 - 6) สาเหตุที่ไม่ทำกิจกรรมในโครงการ
 - 7) จากการทำกิจกรรม ท่านประสบปัญหาอะไรบ้าง
 - 8) จากการทำกิจกรรม ท่านเห็นว่า การทำงานของเจ้าหน้าที่ในโครงการมีปัญหาอะไรบ้าง
 - 9) ท่านต้องการให้โครงการมีอะไรเพิ่มเติม หรือ เปลี่ยนแปลงอะไร
 - 10) จากโครงสร้างและรูปแบบการดำเนินงานของโครงการธนาคารเวลาในปัจจุบัน ท่านเห็นว่า มีความจูงใจเพียงพอให้คนสนใจมาเข้าร่วมหรือไม่ เพราะอะไร
 - 11) ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร ถ้าหากท่านเป็นสมาชิกที่สะสมเวลาแล้วไม่ได้รับบริการที่ต้องการ เนื่องจากสมาชิกของโครงการธนาคารเวลาขาดแคลนหรือไม่มีผู้สนใจเข้าร่วมโครงการ

- 12) ณ ปัจจุบัน ท่านคิดว่า ในพื้นที่ที่ท่านอาศัยอยู่กำลังประสบกับปัญหาอะไร และโครงการธนาคารเวลาสามารถแก้ปัญหาดังกล่าวได้หรือไม่ อย่างไร
- 13) ปัญหาอื่นๆ เช่น การติดตามผลการทำงานของสมาชิกในกลุ่ม จำนวนผู้มีความสามารถในกิจกรรมด้านต่างๆ แผนการจูงใจ ฯลฯ

3. เจ้าหน้าที่ของโครงการธนาคารเวลาที่ปฏิบัติงานอยู่ภายใต้กระทรวงการพัฒนากำลังและความมั่นคงของมนุษย์ กรมกิจการผู้สูงอายุ

- 1) ตำแหน่งงาน
- 2) ท่านทำหน้าที่อะไรในการกำกับดูแลโครงการธนาคารเวลา
- 3) ทำไมกระทรวงการพัฒนากำลังและความมั่นคงของมนุษย์ กรมกิจการผู้สูงอายุ เลือกโครงการธนาคารเวลามาใช้เป็นแนวทางในการลดปัญหาของสังคมผู้สูงอายุ และท่านมีความคาดหวังผลลัพธ์อะไรจากโครงการ
- 4) ท่านกำกับดูแลและติดตามผลการทำงานของ 42 พื้นที่นาร่องอย่างไร
- 5) จากการดำเนินงานที่ผ่านมา ท่านเห็นว่า โดยรวม โครงการธนาคารเวลามีปัญหาอะไรบ้าง
- 6) จากการดำเนินงานที่ผ่านมา ท่านเห็นว่า โดยรวม สมาชิกในโครงการประสบปัญหาอะไรบ้าง
- 7) จากปัญหาดังกล่าว ท่านมีแผนในการจัดการอย่างไร (แผนการพัฒนาโครงการธนาคารเวลาในอนาคต)
- 8) กระทรวงพัฒนากำลังและความมั่นคงของมนุษย์ กรมกิจการผู้สูงอายุ ให้ความช่วยเหลืออะไรในแต่ละพื้นที่บ้าง
- 9) ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับโครงการธนาคารเวลา
- 10) ท่านจะวัดความสำเร็จจากการใช้โครงการธนาคารเวลาอย่างไร
- 11) ปัญหาอื่นๆ เช่น การติดตามผลการทำงานของสมาชิกในโครงการ จำนวนเจ้าหน้าที่ แผนการจูงใจ ฯลฯ

บรรณานุกรม

- Cahn, E. S., & Gray, C. (2015). The Time Bank Solution. *Stanford Social Innovation Review*, 13, 41.
- Charities Aid Foundation. (2017). *CAF World Giving Index 2017*. Retrieved from <https://www.cafonline.org/about-us/publications/2017-publications/caf-world-giving-index-2017>
- Clary, E. G., Snyder, M., & Stukas, A. A. (1996). Volunteers' motivations: Findings from a national survey. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 25(4), 485-505. doi:10.1177/0899764096254006
- Collom, E. (2008). Engagement of the Elderly in Time Banking: the Potential for Social Capital Generation in an Aging Society. *Journal of Aging & Social Policy*, 20(4), 414-436. doi:10.1080/08959420802186282
- Collom, E., Lasker, J. N., & Kyriacou, C. (2012). *Equal time, Equal Value: Community currencies and Time Banking in the US*: Routledge.
- DeFleur, M., & Ball-Rokeach, S. (1996). *Theories of mass communication*. London: Longman.
- Erkol, Z., & Canturk, N. (2014). The Problem of Elderly People Who Live Alone: An Elderly Neglect Case. *Turkish Journal of Geriatrics-Turk Geriatri Dergisi*, 17(1), 99-102.
- Garcia-Mainar, I., & Marcuello, C. (2007). Members, volunteers, and donors in nonprofit organizations in Spain. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 36(1), 100-120. doi:10.1177/0899764006293179
- Joanne, B., & Nicholas, P. (2014). *An Evaluation of the Broadway Skills Exchange Time Bank*. Retrieved from <http://eprints.whiterose.ac.uk/80167/>
- Markkanen, S., & Burgess, G. (2016). *Introduction to Time Banking and Time Credits*. University of Cambridge. Cambridge Centre for Housing and Planning Research.

- Reilly, C., & Cassidy, T. (2008). *The Impact of Time Banking in Scotland*. Retrieved from <https://www.fairshares.org.uk/wp-content/uploads/2016/06/TimeBankSummary.pdf>
- Ryan-Collins, J., Stephens, L., & Coote, A. (2008). *The New Wealth of Time: How Timebanking Helps People Build Better Public Services*: NEF.
- Shih, P. C., Bellotti, V., Han, K., & Carroll, J. M. (2015). *Unequal time for unequal value: Implications of differing motivations for participation in timebanking*. Proceedings of the 33rd Annual ACM Conference on Human Factors in Computing Systems.
- United Nations, Department of Economic and Social Affairs. (2017). *World Population Prospects*. Retrieved from https://esa.un.org/unpd/wpp/publications/files/wpp2017_keyfindings.pdf
- Valor, C., Papaiokonomou, E., & Martinez-de-Ibarreta, C. (2017). Consumer-to-consumer exchanges: A goal theory approach in the timebanking context. *Spanish Journal of Marketing-ESIC*, 21(1), 14-24.
- Vine, V. (2010). *Benefits of Timebanking*. Retrieved from <https://foresttimebank.wordpress.com/why-timebanking/benefits-of-timebanking/>
- กลุ่มสถิติประชากร. (2561). การสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ.2560. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- ฉลองศรี พิมลสมพงศ์. (2548). การวางแผนและการพัฒนาตลาดการท่องเที่ยว. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชมพูนุท พรหมภักดี. (2556). การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย (*Aging society in Thailand*). กรุงเทพมหานคร: สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.
- ชูเกียรติ รักบำเหน็จ. (2562). แนวทางการบริหารจัดการงบประมาณรายจ่ายด้านสวัสดิการสังคม สำหรับการดูแลผู้สูงอายุ. สำนักงบประมาณของรัฐสภา: สำนักงบประมาณของรัฐสภา.

ดารา ทีปะปาล. (2542). พฤติกรรมผู้บริโภค. กรุงเทพมหานคร: รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์.

นพพร เทพสิทธิ์า. (24 เมษายน 2558). ยกย่องและเก็บรักษาคุณค่าของคนไว้ในธนาคารเวลา. เนชั่นสุด

ส์ปดาร์. Retrieved from

https://www.slideshare.net/Taweedham_Dhamtawee/20150424-77

นพพร วิริยานุพงศ์. (15 สิงหาคม 2556). วาระแห่งชาติรับมือ "สังคมผู้สูงอายุ" ส่งเสริมการออม...เพิ่ม

ผลิตภาพแรงงาน. ประชาชาติธุรกิจออนไลน์. Retrieved from

https://www.prachachat.net/news_detail.php?newsid=1376552357&grpid=03&catid=02&subcatid=0200

มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2560). รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ.2559.

นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคมมหาวิทยาลัยมหิดล.

มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2562). รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ.2561.

นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคมมหาวิทยาลัยมหิดล.

ยุบล เบ็ญจรงค์กิจ. (2542). การวิเคราะห์ผู้รับสาร. กรุงเทพมหานคร: ที.พี.พรินท์.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์. (2538). การบริหารการตลาดยุคใหม่. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัทธรรมสาร
จำกัด.

สมประวิณ มั่นประเสริฐ. (2560). เศรษฐศาสตร์มหภาคขั้นสูง: ทฤษฎีและงานวิจัยเชิงประจักษ์ของ

ระบบเศรษฐกิจไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุรเมศวร์ พิริยะวัฒน์ และ สรวีศ นฤปิติ. (2552). การประยุกต์ Norm-activation Theory และ

Theory of Planned Behavior เพื่ออธิบายความตั้งใจลดการใช้รถจักรยานยนต์. วิศวกรรม

สารฉบับวิจัยและพัฒนา, 20(2), 9-18.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	วรายศ ศิริจินตนา
วัน เดือน ปี เกิด	10 พฤศจิกายน 2537
สถานที่เกิด	นครราชสีมา
วุฒิการศึกษา	สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีเศรษฐศาสตรบัณฑิต จากคณะ เศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (เกียรตินิยมอันดับ 2) ในปีการศึกษา 2560 เข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาโท หลักสูตรเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2561
ที่อยู่ปัจจุบัน	88/36 ถนนเทศบาลสงเคราะห์ แขวงลาดยาว เขตจตุจักร จังหวัด กรุงเทพมหานคร 10900